

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Годишњи извештај 2003

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Годишњи извештај
2003

Уводна реч гувернера

У 2004. јубиларну годину, када обележава 120 година од свој оснивања, Народна банка Србије улази са високим кредибилитетом институције од поверења, која истрајно ради на испуњавању своје законске обавезе, дефинисане новим Законом о Народној банци Србије – да чува стабилност цена и обезбеђује ефикасност укупног финансијског система.

Мерама монетарне политике предузећим у 2003. години, Народна банка Србије је допринела остваривању кључних циљева економске политике, пре свега нижој стајини инфлације од пројектоване, која је у прошлој години износила 7,8 уместо планираних 9 одсто. Одржана је стабилност девизног тржишћа и курса динара, нето откупи по мењачким курсовима износио је готово 1,2 милијарде евра, остварено је знатно повећање девизне и динарске штедње, покренути је процес приватизације банака, а зајочети је и пројекат развоја националне латинке картице DinaCard, која би до краја ове године требало да "освоји" милион корисника.

Почетком јануара прошле године окончан је и један од највећих финансијских пројеката, када је латини промети из Завода за обрачун и плаћања успешно пренети на пословне банке, а зајочео је са радом RTGS и клиринг систем Народне банке Србије. Посредством тог система, у прошлој години реализовано је 104 милиона налога (или просечно 343.289 налога дневно) у укупном износу од 7.114 милијарди динара (или 23,6 милијарди динара дневно), а за тај посао Народна банка Србије је добила највише оцене међународних институција, пре свега Међународног монетарног фонда.

Током 2003. наставаљен је развој система контроле банака. Тежиште контроле је са законитости пословања банака преусмерено на ризике којима су банке изложене, односно на систем управљања тим ризицима и на благовремено предузимање корективних мера.

Повлачење депозита државе из пословних банака у Народну банку Србије у прошлој години допринело је да се повећа контрола централне банке над новчаним токовима. То је ојети знатно допринело макроекономској стабилности, будући да је на тај начин стерилисан значајан део новца по основу прелива ствраног кинишала у тој години.

Остваривање овогодишњих циљева развојне и економске политике Народна банка Србије ће подржати кроз развој тржишних механизма за спровођење монетарне политике, а већ је зајочела и са организовањем

аукцијских продаја сопствених благајничких записа на примарном тржиштју по варијабилној каматној стаови. Поред тога, у 2004. Народна банка намерава да започне са развојем репо операција, у намери да допринесе развоју тржишта обвезница и тржишта новца, као и да подстиакне тражњу за државним хартијама од вредности. Стимулисањем директне трговине девизама између пословних банака, централна банка планира да постепено смањује обим својих интервенција на девизном тржиштју, а да се већина промета обавља између самих банака.

Након утврђивања прописаног капиталног цензуса, који су банке биле обавезне да испуне до краја прошле године, у 2004. години Народна банка ће се посебно ангажовати на јуној примени "CAMEL" система рангирања банака, уз израду система раног упозорења и реаговања на утврђене ризике у банкарском сектору.

Народна банка Србије ће и у 2004. наставити рад на повећању транспарентности банкарског сектора и, у складу с тим одређењем, објавила је први извештај о власничкој структури, као и о билансу стања и успеха банака за 2003. годину. Према Новом Закону о осигурању, Народна банка Србије ће, у овој години, предузети и надзор над обављањем делатности осигурања, чиме је направљен први корак ка интегрисаној супервизији у финансијском систему.

У 2004. години Народна банка планира издавање нове новчанице од 500 динара, којом би дојунила садашњу атоенску структуру новца, а уз њено издавање Завод за израду новчаница и кованог новца биће ангажован и на изради нових акцизних маркица, развоју новог пасоша и Центра за персонализацију. Поводом 200-годишњице Првог српског устанка и 120-годишњице Народне банке Србије припремљена је посебна колекција пригодног кованог новца.

У фази транзиције сваке земље, централне банке играју кључну улогу у обезбеђивању солидне базе за убрзани развој економије. Народна банка Србије је свесна такве своје улоге и биће не само подршка већ и носилац реформских процеса, који треба да допринесу да се што пре превазиђе вишедеценијски јаз који Србију удаљава од Европске уније.

Гувернер Народне банке Србије

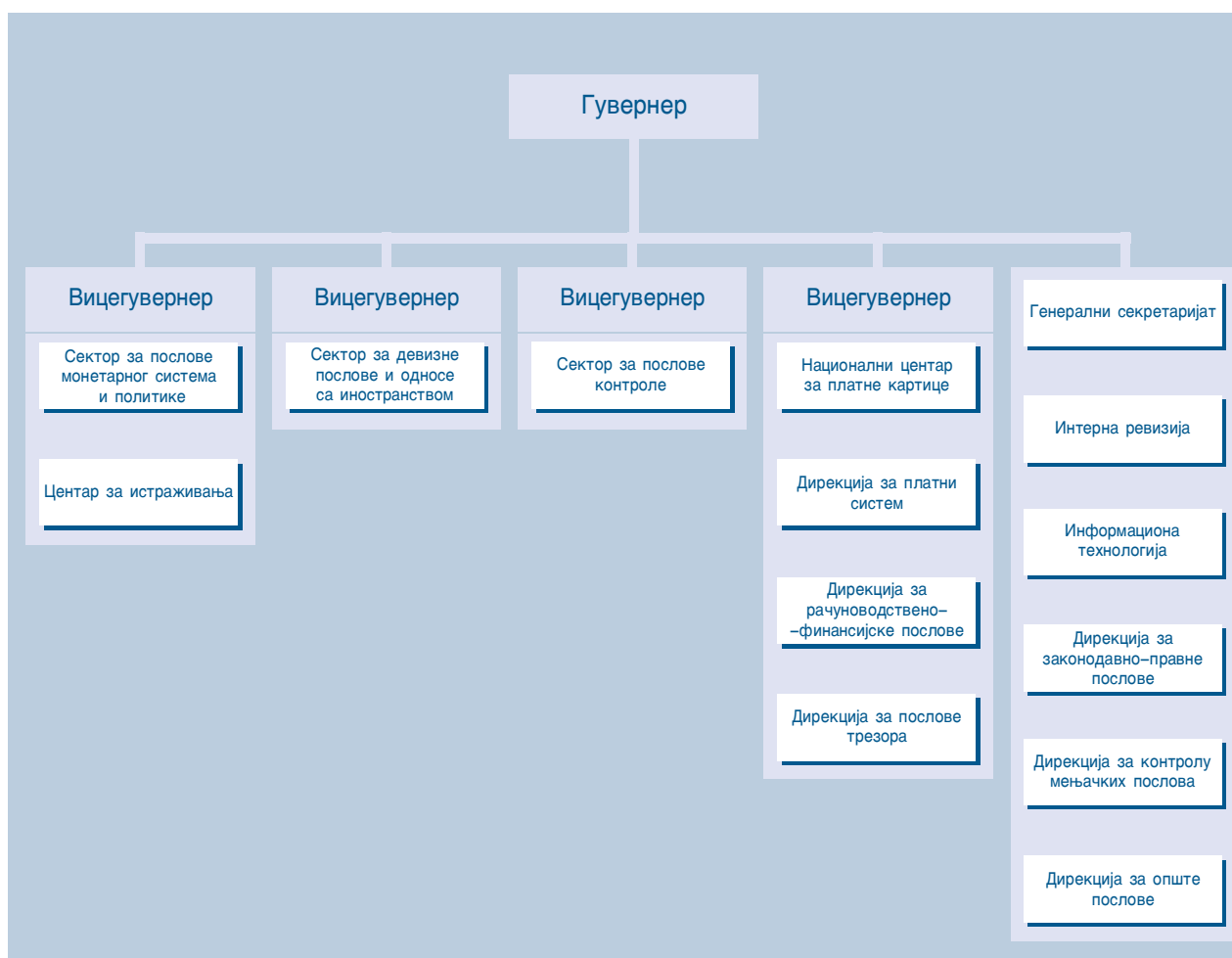

Радован Јелашећ

САДРЖАЈ

ОРГАНИЗАЦИОНЕ ШЕМЕ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	7
МАКРОЕКОНОМСКА КРЕТАЊА	11
АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ	27
МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА	29
КУРС ДИНАРА И ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ	49
ЕМИСИЈА НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА	63
ПЛАТНИ БИЛАНС	69
ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ	79
БАНКАРСКИ СЕКТОР И НАДЗОР БАНАКА	91
ПЛАТНИ ПРОМЕТ	107
ЗАКОНОДАВНО-ПРАВНА АКТИВНОСТ	111
ИНТЕРНА РЕВИЗИЈА	115
ОРГАНИЗАЦИОНЕ И КАДРОВСКЕ ПРОМЕНЕ	119
АКТИВНОСТИ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ	125
РАЧУНОВОДСТВЕНИ ИЗВЕШТАЈ	129

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА СЕДИШТА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2003)

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2003)

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

О с н о в н е о р г а н и з а ц и о н е ј е д и н и ц е

Специјализована организација

Седиште НБС	Главна републичка филијала у Београду	Филијала у Новом Саду	Филијала у Приштини	Филијала у Нишу	Филијала у Крагујевцу	Филијала у Ужицу	Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер
Сектор за послове монетарног система и политике	Дирекција за регистре и принудну наплату	Дирекција за монетарне послове					Дирекција за припрему
Сектор за демиане послове и односе са иностранством	Одељење за рачуноводствено– финансијске послове	Дирекција за демиане послове		Одељење за банитет и принудну наплату	Одељење за демиане послове	Одељење за демиане послове	Дирекција за производњу новчаница
Сектор за послове контроле	Одељење за опште послове	Одељење за непосредну контролу месечних послова		Одељење за непосредну контролу месечних послова	Одељење за непосредну контролу месечних послова	Одељење за непосредну контролу месечних послова	Дирекција за производњу кованог новца
Генерални секретаријат	Експозитура Стари град	Одељење за анализе		Одељење за послове трезора	Одељење за послове трезора	Одељење за послове трезора	Дирекција владоских и заштитних папира
Интерна ревизија	Експозитура Палилула	Одељење за рачуноводствено– финансијске послове		Одељење за рачуноводствено– финансијске послове	Одељење за рачуноводствено– финансијске послове	Одељење за рачуноводствено– финансијске послове	Дирекција за одржавање и енергетику
Центар за истраживања	Експозитура Вождовац	Одељење за послове трезора		Одељење за опште послове	Одељење за опште послове	Одељење за опште послове	Дирекција маркетинга
Информациона технологија	Експозитура Нови Београд	Одељење за опште послове		Експозитура Жагњар	Експозитура Јагодина	Експозитура Ваљево	Центар за развој
Национални центар за платне картице	Експозитура Панчево	Експозитура Нови Сад		Експозитура Вранје	Експозитура Крушевац	Експозитура Приједолоње	Центар за квалитет
Дирекција за законодавно– правне послове	Експозитура Шабац	Експозитура Суботица		Експозитура Прокупље	Експозитура Краљево	Експозитура Лозница	Одељење за економско– финансијске послове
Дирекција за платни систем	Експозитура Пожаревац	Експозитура Сомбор		Експозитура Пирот	Експозитура Нови Пазар	Експозитура Чачак	Одељење за правне, персоналне и опште послове
Дирекција за контролу месечних послова	Експозитура Смедерево	Експозитура Сремска Митровица		Експозитура Лесковац	Експозитура Лепосавац		
Дирекција за рачуноводствено– финансијске послове		Експозитура Вршац					
Дирекција за послове трезора		Експозитура Зрењанин					
Дирекција за опште послове		Експозитура Кикинда					
		Експозитура Бечеј					
		Експозитура Сента					
		Експозитура Врбас					

МАКРОЕКОНОМСКА КРЕТАЊА

ОПШТЕ ОЦЕНЕ МАКРОЕКОНОМСКИХ КРЕТАЊА	12
КРЕТАЊЕ ЦЕНА	13
ПРИВРЕДНА АКТИВНОСТ И ЗАПОСЛЕНОСТ	17
ПРИВРЕДНА АКТИВНОСТ	17
ЗАПОСЛЕНОСТ	20
ДОМАЋА ТРАЖЊА И ЈАВНИ СЕКТОР	22
ЗАРАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	22
ИНВЕСТИЦИОНА АКТИВНОСТ	23
ПРОМЕТ У ТРГОВИНИ	24

Опште оцене макроекономских кретања

Стопа **привредног раста** у Србији у 2003. години није достигла пројектовани ниво, иако је пред крај године привредна активност имала благо побољшање, које је у првом тромесечју 2004. било још израженије. Основни импулс привредном расту, осим трговине и услуга, у 2003. години дали су сектор грађевинарства, као и телекомуникација, а у првој половини 2004. године и прерађивачка индустрија. Оцењује се да ће у другој половини године значајан импулс том расту дати и пољопривредна производња на бази позитивних ефеката планираног повећања аграрног буџета за 2004. годину.

Кретање **курса динара** током 2003. године, у оквиру режима контролисаног флукутирања (*managed float*), карактеришу висок степен стабилности реалног ефективног курса и умерена депресијација номиналног ефективног курса динара. Стабилност реалног ефективног курса показатељ је да у тој години није дошло до промене међународне ценовне конкурентности домаћих економских субјеката у сегменту који је одређен нивоом спољне вредности националне валуте. У 2004. години се не очекују промене у режиму девизног курса динара и оцењује се да ће се постигнута стабилност одржати.

Током протекле године **каматне стопе** су испољиле тенденцију благог смањења, али су још увек релативно високе због високе тражње за кредитима. Тржиште карактерише велико шаренило каматних стопа и оне су и даље детерминисане инвестиционим и политичким ризиком, недостатком правне регулативе којом би се штитили повериоци у случају спора, недовољно ефикасним банкарским сектором, као и нерешеним питањем Лондонског клуба поверилаца. Високе реалне каматне стопе представљају један од ограничавајућих фактора за експанзивније финансирање производње.

Област у којој је у протеклом периоду најмање урађено, а која је изузетно битна за бржи развој, јесте **стварање услова за тржишну конкуренцију**. У том сегменту економске политике још нису донети сви закони, нити формиране нове институције које би онемогућиле монополско понашање појединих субјеката на тржишту, а постојеће институције нису реформисане.

Да би се постигао **раст инвестиција**, који је основни генератор одрживог раста у средњем и дугом року, неопходно је, поред **раста домаће штедње**, подстаћи и **раст страних директних инвестиција**. Већи прилив страних директних инвестиција је од изузетне важности за Србију, јер за разлику од иностраног задуживања оне доносе нову технологију и недостајући капитал, а то се, уз пословно оријентисани менаџмент, директно одражава на повећање продуктивности рада. Уз јачање поверења у банке, ради стимулisaња склоности ка штедњи, важан је и развој небанкарског финансијског сектора попут осигуравајућих друштава и институционалних инвеститора.

За стварање **повољне инвестиционе климе** неопходно је што пре донети и спровести све оне законе који потенцијалним инвеститорима омогућавају правну сигурност и којима се истовремено обезбеђује ефикасност правосуђа и поштовање права и уговора, а тиме и смањују ризици за инвестирање.

Перспективе Србије, са становишта међународног економског окружења, изгледају повољније него у истом периоду прошле године. Фактори из међународног окружења који повољно делују на привреду Србије или побољшавају њену платнобилансну позицију јесу опоравак привреде у земљама Европске уније, ниске каматне стопе и пад вредности долара. Неповољан чинилац у протеклој години био је раст цена нафте (који делом одражава депресијацију долара) и због тога је увоз овог енергента знатно поскупео, што је присутно и у 2004. години.

Кретање цена

Захваљујући предузетим мерама монетарне и фискалне политике, **инфлација** је у 2003. години у Републици Србији даље знатно смањена и била је чак нижа од пројектоване. Према подацима званичне статистике, стопа инфлације, мерена ценама на мало, износила је 7,8% (мерено децембар на децембар), према пројектованих 9%. Успоравању инфлације је такође допринело одлагање корекције дела цена које су под административном регулацијом, као и депресијација вредности долара са позитивним утицајем на цене нафте и гаса који су значајни увозни производи у Србији. Исто тако, успоравању инфлације је допринело снижавање царинских и пореских стопа у размени са Црном Гором. Структурно посматрано, успоравању инфлације у односу на раније године је свакако допринео и доста успорен раст цена произвођача у индустрији (4,6% децембар на децембар) и цена произвођача пољопривредних производа у прва три тромесечја 2003. године (3,2%).

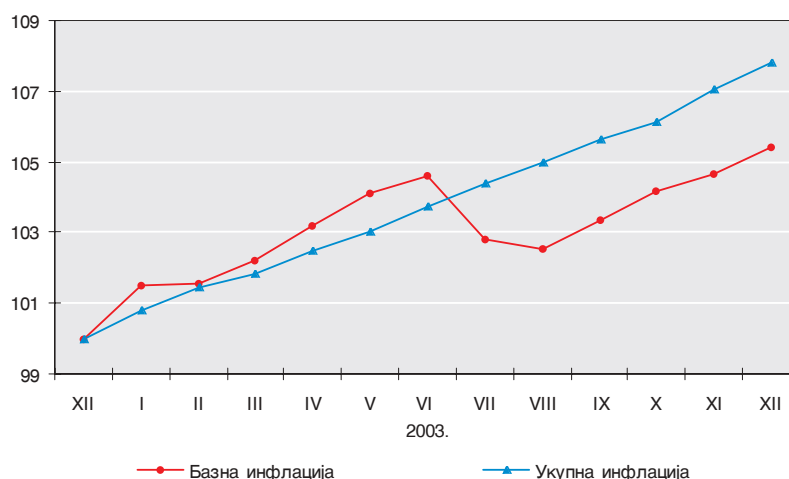
На инфлацију су у 2003. години у правцу њеног повећања утицали раст реалних плата и јединичних трошкова рада, а мањим делом и промене девизног курса динара, док су у правцу успоравања инфлације утицали висок увоз робе и услуга, снижавање дела пореза и царина, чврста монетарна ограничења, повећана тржишна конкуренција и низ других фактора.

Посматрано по групама производа и услуга, релативно бржи раст цена на мало евидентиран је код пића (6,1%) и дувана (9,1%), индустријских непрехрамбених производа и услуга (6,9%).

Базна (“core”) инфлација је била знатно нижа од укупне инфлације и износила је 5,4%, будући да су цене робе и услуга које се формирају према тржишним условима спорије расле од цена производа и услуга код којих је вршено исправљање диспаритета цена. Исправке паритета цена су у надлежности државних органа, било на републичком нивоу или на нивоу локалне самоуправе (за комуналне, саобраћајне и друге јавне услуге).

Садашњи ниво базне инфлације приближава се нивоу инфлације у 12 земаља зоне евра и 25 земаља Европске уније. И поред тога, инфлација у Србији у протеклој години била је знатно виша од просека инфлације земаља зоне евра (2,1%), а посматрано појединачно у односу на земље које су постале чланице ЕУ 1. маја 2004, инфлација је у 2003. години била виша једино у Словачкој (9,3%). У Мађарској, на пример, она износи 5,6%. Током 2003. године, цене производа и јавних услуга за које су извршене исправке диспаритета повећане су за 10,5%, што је утицало на укупну инфлацију и њен виши ниво у односу на базну инфлацију.

Кретање базне и укупне инфлације у Србији
(индекси, децембар 2002 = 100)

Услед исправки диспаритета цена комуналних и других јавних услуга, цене услуга су у току 2003. године расле осетно брже (11,1%) од цена робе (6,6%), мерено децембар према децембру претходне године. Слична ситуација је у том погледу била и у 2001. и 2002. години, тако да су цене услуга у протекле три године повећане чак за 37,3%, цене робе за 15,6%, према општем расту цена на мало од 20,3%, све просечно годишње.

Укупна и базна инфлација у Републици Србији
(стопе раста у %)

	XII 2001. XII 2000.	XII 2002. XII 2001.	XII 2003. XII 2002.
Укупан раст цена на мало	40,7	14,8	7,8
Кретање цена у секторима са диспаритетима			
Енергија	57,7	24,6	9,2
У томе: електрична енергија	150,1	52,4	16,5
Лекови	74,1	-6,4	-0,6
Хлеб и брашно	92,3	0,8	20,2
Комунално-стамбене услуге	155,0	70,6	16,1
Саобраћајне услуге	57,3	39,8	8,2
ПТТ услуге	143,6	13,0	1,4
Једнократни ефекат промене пореског система	5,0*	-	-
Базна инфлација	18,4	6,0	5,4

Извор: НБС-ЦИ и РЗС.

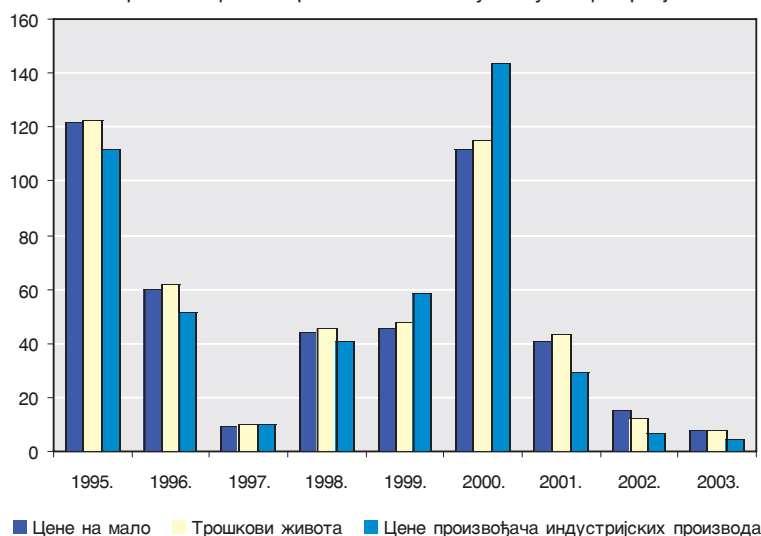
*Ефекат пораста пореза процењује се на 5 процентних поена од укупног раста цена на мало.

Општи ниво цена је, при томе, у последњем тромесечју делимично убрзан у односу на претходна три. Мерено ценама на мало, инфлација је у четвртном тромесечју повећана за 2%, према 1,7-1,9% у сваком од претходна три. Остварени раст цена у последњем тромесечју није резултат исправки диспаритета, него повећања цена пољопривредних и прехранбених производа, повећања каматних стопа, реалног пораста зарада, а делимично и тзв. психолошке инфлације – инфлационих очекивања, везано за проблеме формирања Владе и Парламента, крајем 2003. године.

У 2003. години **трошкови живота** су повећани 8,1%, у оквиру чега цене услуга 16,9%, а цене робе 6,7%.

Као и код цена на мало, и трошкови живота су у последњем тромесечју расли брже од произвођачких цена, с обзиром на раст цена услуга и раст цена прехранбених производа (изазвано сушом и поплавама у 2003. години). Према подацима званичне статистике, раст трошкова живота је у последња три месеца износио 3,2%, у оквиру чега су цене услуга повећане за 3,5%.

Кретање цена и трошкова живота у Републици Србији

Цене произвођача у индустрији су у 2003. години имале мали (и текући и просечан) раст, 4,6%, што је чак ниже од базне инфлације. У претходне две године тај раст је износио 6,1%, односно 29,1%. Због тога је у све три последње године раст цена произвођача у индустрији био нижи од раста цена на мало, тако да је кретање производних цена у индустрији деловало стабилизирајуће на општи ниво цена и трошкова живота. Посматрано по тромесечјима, запажа се умерени раст цена произвођача у прва два, док је у трећем евидентиран њихов скок (2,2%), да би у последњем тромесечју раст износио 1,4%. Посматрано по намени потрошње, највећи раст су имале цене произвођача робе за личну потрошњу (6,3%), будући да је ефективна тражња за овом робом била најизразитија. С друге стране, цене произвођача средстава за рад и материјала за репродукцију су имале нижи раст, 2,4% и 2,9% респективно. У екстрактивној индустрији, цене у децембру су у односу на исти месец претходне године порасле за 3,3%, а у прерађивачкој индустрији за 3,4%. У оквиру прерађивачког сектора, изнадпросечан раст су оствариле: цене прехранбених производа, пића и дувана (6,9%), цене производње основних метала (5,5%) и цене у издавачком сектору (11%). У оквиру истог сектора индустрије, знатан пад цена је остварен у: производњи деривата нафте (6,6%), преради дрвета и производа од дрвета (2,7%) и производњи целулозе, папира и преради папира (1,2%). У сектору производње електричне енергије, гаса и воде, цене су порасле за 15%, као последица исправљања ценовних диспаритета, што уједно представља највиши остварени раст по секторима индустрије.

Цене произвођача пољопривредних производа су у 2003. години порасле за 11,0% у односу на 2002. (мерено децембар на децембар), али је тај раст знатним делом остварен пред крај године. Такво кретање цена произвођача пољопривредних производа последица је пре свега лоших климатских услова и мање засејаних површина. Услед смањене домаће понуде, након пада цена у првом тромесечју од 1%, већ у другом долази до пораста цена ових производа. Тренд раста цена произвођача пољопривредних производа најизраженији је у четвртном тромесечју, када су цене порасле за више од 9%. Просечан раст цена пољопривредних производа у 2003. години је износио свега 0,5% у односу на 2002, што је делимично резултат ниже статистичке основе у 2002, када су те цене опале за скоро 3% у односу на 2001.

Највећи текући раст цена (мерено децембар на децембар) остварен је код кромпира (127,7%), пшенице (70,1%), кукуруза (61,4%) и млека и млечних производа (14,2%). Пад цена је забележен код алкохолних пића (24,7%), као и код поврћа, стоке за клање (говедата и свиња), живине и јаја.

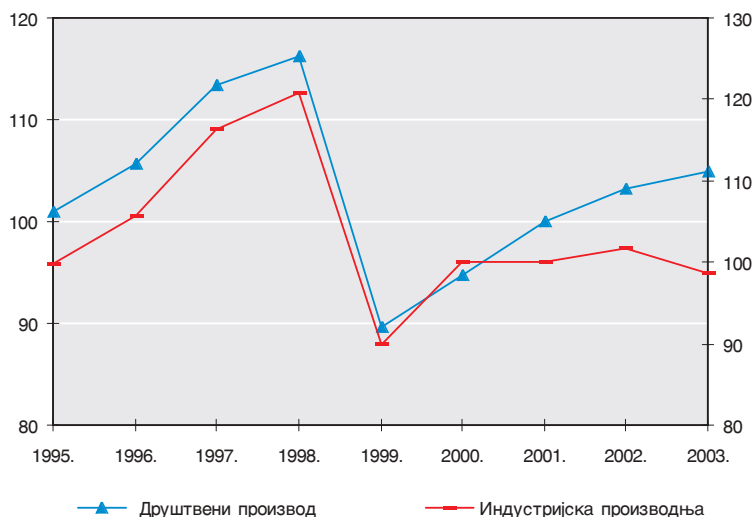
Према проценама Центра за истраживања (НБС), цене произвођача пољопривредних производа ће наставити да расту све до нове жетве, средином 2004. године, што ће се одразити на кретање цена на мало и трошкова живота.

Привредна активност и запосленост

Привредна активност

Индустријска производња је, након раста од 1,7% у 2002. години, у 2003. опала за 3%. То је свакако имало неповољне ефекте на раст БДП-а, извоза, спољнотрговинског дефицита, као и на прилив фискалних прихода из производне активности. Пад производње забележен у прерађивачкој индустрији износио је 4,6%. Паду производње је свакако допринела слаба мотивисаност у друштвеним и државним фирмама, у вези са ишчекивањем да се обави процес приватизације, а затим споро прилагођавање на знатно повећану конкурентност на домаћем тржишту (робом из увоза). При томе део производње у новом приватном сектору индустрије није у потпуности статистички обухваћен, мада ни тај сектор своју активност још није довољно убрзао, с обзиром на процес "почетног прилагођавања" и спорог враћања на изгубљена инотржишта.

Друштвени производ и индустријска производња
(индекси 2001 = 100)

Раст производње у 2003. години остварен је у четири индустријске гране, које обухватају 38% индустрије: у производњи електричне енергије, гаса и воде, производњи угља и производњи и преради хемијских производа. У осталим гранама индустрије евидентиран је мањи или већи пад производње. Услед повећане конкуренције на домаћем тржишту индустријских производа, на основу великог увоза иностраних производа, регистрован је такође пораст залиха готове робе. Нарочито је био велик увоз робе широке потрошње, што је утицало на пораст залиха у овом сегменту домаће производње.

Стопе раста реалног друштвеног производа и индустријске производње (1989-2003) у Републици Србији

Година	Друштвени производ (у %)	Индустријска производња (у %)
1989.	1,3	1,0
1990.	-7,7	-12,0
1991.	-11,7	-18,0
1992.	-28,1	-23,0
1993.	-30,4	-37,0
1994.	2,6	2,0
1995.	5,7	4,0
1996.	4,7	6,0
1997.	7,4	10,0
1998.	2,4	3,9
1999.	-22,8	-25,6
2000.	5,7	11,4
2001.	5,7	0,1
2002.	3,3	1,7
2003.	1,5*	-3,0

Извор: Подаци РЗС.

*Раст друштвеног производа у 2003. години према процени РЗС.

У 2003. години је настављено реструктурирање индустријских предузећа, с тим што је остао још увек знатан број великих предузећа за реструктурирање. Процес приватизације је у тој години знатно убрзан и приватизовано је преко 1.000 друштвених и државних фирми.

Имајући у виду пад индустријске активности у 2003. години, неопходно је предузети нове макроекономске мере у правцу подстицаја одрживог раста индустријске и укупне економске активности. У том правцу је од посебног значаја привлачење и подстицање нових домаћих и страних инвестиција. Јачању инвестиционе активности би допринело рационално коришћење средстава прибављених по основу процеса приватизације, а посебно стране директне инвестиције, концесиона улагања и др., као и развој средњих и малих предузећа у новом приватном сектору.

Потребно је такође нови инвестиционо-технолошки развој подстаћи пројектима у области саобраћајне и привредне инфраструктуре (као облицима јавних радова). Посебно је нужно подстаћи стамбену изградњу и грађевинску активност у целини, јер се то одражава на пораст запослености, избегавање социјалних поремећаја и застоја у економским реформама, са свим другим позитивним дисперзивним ефектима. У том контексту је поједностављење издавања дозвола за градњу један од приоритета, јер се тако подстиче употреба свих домаћих ресурса (индустрија грађевинског материјала, хемијска, метална и електроиндустрија, нова запосленост и др.). Битно је и доношење стратегије индустријског и привредног развоја Републике Србије, а у оквиру тога посебно стратегије извоза и спољнотрговинске размене.

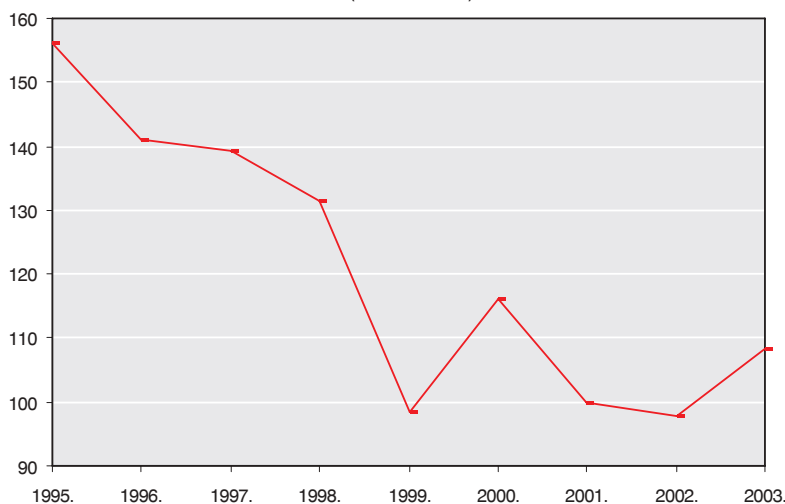
Пољопривредна производња је у 2003. години била знатно нижа него у 2002. То је свакако последица велике суше, али и мање засејаности површина, нерешеног модела финансирања примарне пољопривредне производње и откупа тржишних вишкова у 2003. години и других

проблема који прате пољопривреду. Прелиминарно се процењује да би обим пољопривредне производње у 2003. години могао бити за око 6% нижи у односу на 2002. Пад производње основних ратарских култура је износио: пшенице 27%, кукуруза 24%, кромпира 30%, дувана 47% итд. Смањена је домаћа понуда пољопривредних производа и по обиму и по појединим сортиментима у области ратарства, воћарства и сточарства, што се неповољно одражава на општи ниво цена и трошкова живота и на трговински биланс Републике.

И поред тога, снабдевеност домаћег тржишта агроиндустријским производима је задовољавајућа, захваљујући откупљеним и лагерованим производима, прелазним залихама примарних пољопривредних производа и увозу. Очекује се да ће пољопривредна производња рода 2004. године бити повољнија, јер се процењује да ће се метеоролошки и други услови за развој пољопривреде побољшати.

Грађевинска активност је у 2003. години била у порасту. Мерено бројем ефективних часова рада, она је повећана за 11% у односу на 2002. годину. Укупна вредност изведених грађевинских радова (на основу тромесечних извештаја званичне статистике) износила је 36,6 милијарди динара, што представља номинални раст од 11%. Постепени опоравак ове гране индустрије огледа се и у порасту обима радова грађевинске оперативе у иностранству, где је вредност извршених радова номинално повећана за 14,3% у односу на 2002.

Ефективни часови рада у грађевинарству
(2001 = 100)

Истовремено, број радника у области грађевинарства је смањен за 5,7%. Укупан број завршених станова (на основу тромесечних извештаја) у 2003. години износи 3.463. Процењује се да је у индивидуалном сектору број завршених станова знатно већи.

Закон о планирању и изградњи, који је донет у мају 2003, има за циљ стварање услова за веће и ефикасније инвестиције у изградњу објеката (поједностављење процедуре за издавање грађевинских дозвола и потребних

сагласности), планску легализацију објеката и њихов упис у катастар непокретности, али је потребно његово даље побољшање.

Током године, наставило се са евиденцијом катастра непокретности у Републици Србији. До краја године, катастар је установљен за око 50% територије Србије. Планира се да ће до краја 2008. године, уз предвиђени кредит Светске банке за те сврхе, катастром непокретности бити покривено око 98% територије Србије. То представља важан предуслов за развој привреде, кредитирање, приватизацију и инострана улагања.

Укупан обим **саобраћајних услуга** је, према статистичким подацима, у 2003. био нижи за 0,9% у односу на 2002. Посматрано по гранама, копнени саобраћај је забележио пад од 10,4%, у оквиру чега је железнички повећан за 5,5%, а цевоводни за 5,5%, док је друмском био мањи за 29%. Физички обим услуга у речном саобраћају нижи је за 30%, док је у ваздушном виши за 14,2%. То је уједно највиши остварени раст по гранама саобраћаја, а потом следи раст обима услуга у поштанским и телекомуникационим услугама (13,8%). Укупан путнички саобраћај је забележио пад од 2,4%, док је теретни саобраћај остварио пораст од 6,5%.

За обнову и развој ове гране привреде у 2003. години су издвојена велика средства. За реконструкцију 1.000 км путне мреже уложено је око 300 милиона евра, Телеком Србије је уложио 250 милиона евра у даљи развој телекомуникационе мреже, а крајем године је започет и пројекат “Аеродром Београд – капија Србије”, чија је укупна вредност 22 милиона евра.

Процењује се да ће у наредном периоду, по основу планираних великих улагања у саобраћајну инфраструктуру, саобраћајна активност бити знатно убрзана и ниво услуга побољшан, што ће допринети оживљавању целокупне привреде.

Туристичка активност је у 2003. години, мерено укупним бројем ноћења, опала за 7,2% у односу на 2002. Од тога, број ноћења страних туриста је повећан за 7,2%, док је број ноћења домаћих туриста смањен за 8,9%. Ако посматрамо број долазака, он је укупно опао за 9,6%, од чега је страних туриста више за 8,7%, а домаћих мање за 12,6%.

У 2003. години је регистровано 1,2 милиона долазака туриста, са остварених 6,7 милиона ноћења. Приватизована су укупно 52 туристичко-угоститељска предузећа. Остварени девизни приход од туризма у 2003. години је износио 150 милиона долара, што је за 115% више у односу на 2002. У наредном периоду се очекује даљи раст туристичке активности.

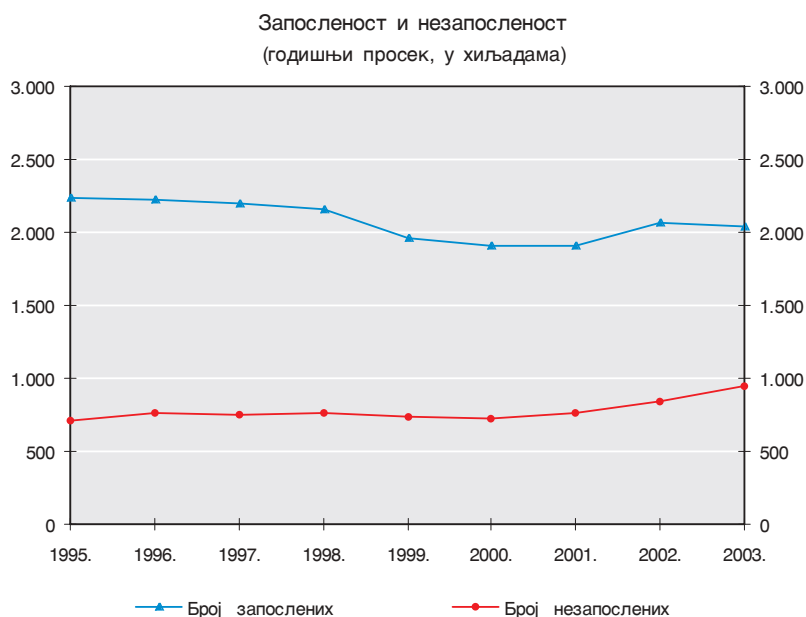
Запосленост

У 2003. години је настављена опадајућа тенденција запослености из претходних година, с обзиром на то да је привредна активност била слабија од пројектоване, а нови приватни сектор није могао да апсорбује вишкове радне снаге. Према проценама Републичког завода за статистику, број запослених крајем 2003. износио је 2.019,8 хиљада, што је за 0,9%

мање него годину дана раније. Број незапослених је у истом периоду порастао за 4,5% и износи 944,9 хиљада.

Процењује се да приближно трећина броја запослених ради у сивој економији, док се укупан број незапослених на црно процењује на 600-800 хиљада. Инспекција рада је у протеклој години регистровала 48,9 хиљада лица која су радила на црно (наспрам 18,6 хиљада у 2002), од чега је приближно три четвртине, након инспекцијске контроле, засновало радни однос.

С друге стране, фиктивна запосленост и даље представља велики проблем. Према подацима Републичког завода за статистику, у децембру 2003. више од 12% запослених није примило плату, што говори о тежини проблема у сфери запослености и стању у привреди. Мада је број оних који су у 2003. години нашли посао у приватном сектору већи за 40% у односу на претходну, то још увек није ни приближно довољно да би се компензовао пад запослености, као последица реструктурирања предузећа у државној и друштвеној својини.

У јулу је усвојен нови Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености, чије су основне карактеристике реформа службе за запошљавање, са нагласком на активнији приступ самог незапосленог, субвенције за samozapošljavanje и запошљавање лица старијих од 50 година, повећање казни за послодавце који не пријаве запосленог итд. Поред субвенција у циљу подстицања samozapošljavanja, које би у наредном периоду требало да буде значајан генератор запослености, у 2003. години је иницирано отварање *пословних центара* по градовима Србије чија је сврха едукација и оспособљавање незапослених лица за отварање сопственог бизниса.

Ипак, поједностављење (и поједифићење) процедуре за оснивање малих и средњих предузећа, те отклањање препрека и стварање услова (пре свега у законској сфери) за већи прилив страних директних инвестиција, основни су правци у којима би требало да делује држава како би допринела повећању запослености.

Домаћа тражња и јавни сектор

Консолидовани јавни расходи у Републици Србији, према претходним подацима Владе, у 2003. години су износили 45,5% БДП-а, са фискалним дефицитом од 3,5% БДП-а, што је нешто изнад фискалног дефицита у земљама Европске уније и другим најразвијенијим западним земљама. Фискални дефицит се у земљама ОЕЦД-а креће углавном у висини 2,5-3,5% БДП-а, при чему је у Европској унији 1,5-2,0%, у САД око 5% и у Јапану око 6%. Наш циљ је да се фискални дефицит смањи на ниво испод 3% БДП-а, што је један од кључних критеријумима из Мастрихта за придруживање Европској унији.

Према подацима Управе за јавна плаћања, бруто распоређени приходи, укључујући приходе социјалног осигурања, у 2003. години су износили 555,3 милијарде динара, или номинално за 9,5% више, а реално за 2% мање него у 2002. У оквиру тога су распоређени порези и други јавни приходи износили 411,3 милијарде динара, са стопом номиналног раста од 8,7%. Приходи социјалног осигурања су износили 144,0 милијарди динара, или номинално 11,9% више него у 2002. години.

У припреми је даље усавршавање фискалног система и доношење нових законских решења у правцу усклађивања са фискалним системима Европске уније. При том се посебно има у виду примена Закона о порезу на додату вредност, фискализација промета у трговини и другим делатностима и друга законска решења који би фискални систем учинили ефикаснијим и допринели сузбијању нелегалног промета робе и услуга.

Зараде запослених

Ниво зарада у Републици Србији је, и поред раста у последње три године, нижи него у већини земаља у Европи, изузимајући неколико источноевропских земаља у транзицији. Због тога је привреда Србије, мерено нивоом зарада, још увек знатно конкурентнија у односу на већину земаља Европе. Зато су, упркос расту оствареном у периоду 2001-2003, јединични трошкови рада у нас релативно ниски и конкурентни.

Номиналне и реалне зараде запослених су у 2003. години оствариле осетно повећање. Просечна нето зарада је у децембру 2003. у Републици Србији износила 14.528 динара (213 евра) и била је за 25,7% виша него у истом месецу 2002, док њено реално повећање износи 16,2%. У просеку, нето зараде су биле у односу на 2002. номинално више за 24,9%, а реално за 13,7%. Томе треба додати и податак да приближно сваки осми запослени не прима плату.

Очигледно је да је и у 2003. години настављена тенденција бржег раста просечних зарада од продуктивности рада. И поред тога, још увек је мали удео штедње у БДП-у, при чему треба имати у виду да је даљи раст штедње становништва и укупне домаће штедње врло значајна претпоставка за економски раст у средњем и дугом року. Мада у кратком року пораст зарада, односно домаће тражње може да стимулише производњу, искуство говори да у нас оно највећим делом утиче на пораст увоза, односно спољнотрговинског дефицита.

Позитивна страна раста зарада је свакако повећање стандарда запослених, који је, мерено на основу минималне потрошачке корпе, у 2003. порастао за 15,6%.

И у 2003. години су постојале веће или мање разлике у исплаћеним зарадама како између региона, тако и између грана. Посматрано по општинама, највећа просечна нето зарада исплаћена је у Беочину, а најнижа у Димитровграду. Посматрано по гранама, на првом месту по износу зарада су запослени у производњи дуванских производа, са 29.272 динара, а на последњем запослени у текстилној и у кожарској индустрији, са 2.169 динара.

Инвестициона активност

Инвестициона активност је у 2003. години била нешто повољнија него у 2002. (у саобраћајној инфраструктури, делу грађевинарства и др.), али се оцењује да је она још увек осетно испод потреба убрзаног развоја Републике Србије, имајући у виду техничко-технолошко заостајање од 3-4 технолошка циклуса.

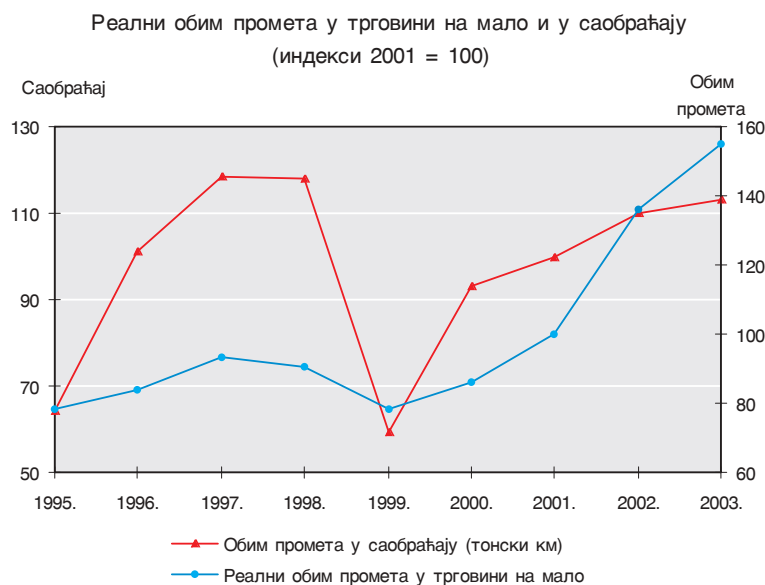
Истовремено са недовољном инвестиционом активношћу, у 2003. години смо имали знатан реални раст личне и јавне потрошње, што је

неповољно са становишта развоја и будућег економског раста привреде Србије. Раст привреде Србије у 2003. години је био испод одрживог нивоа и испод нивоа који омогућава повећање запослености и подмирење свих домаћих и иностраних обавеза.

Укупне инвестиције у фиксне фондове се, према нашим оценама, крећу на нивоу од око 16% БДП-а, док би за одрживи развој било неопходно стопу инвестиција, у што краћем року, подићи преко 20% БДП-а. На средњи и дужи рок стопу инвестиција би требало повећати на око 25% БДП-а, или чак повремено и изнад тог нивоа. Зато је нужно повећати инвестиције из свих расположивих домаћих и иностраних извора, тако да оне што пре пређу износ од најмање 3,5-4 милијарде долара годишње. Тај износ инвестиција у фиксне фондове обезбедио би обнову и развој саобраћајне и привредне инфраструктуре и довео до оживљавања стамбене изградње, осталог дела грађевинарства и укупне привреде Републике. Посебне напоре је неопходно усмерити у правцу трајног привлачења страних улагача (СДИ, улагања у виду концесија, улагања по БОТ-моделу, по моделу “joint venture” и др.), као и повећања кредитног и инвестиционог рејтинга привреде Републике Србије и СЦГ, који је још увек на ниском нивоу.

Промет у трговини

Промет у трговини на мало је у 2003. години био реално већи за 12% у односу на 2002, док је промет у трговини на велико имао знатно мањи реални раст, само 3%. Пораст куповне моћи становништва, раст реалних зарада и ценовна стабилност довели су до високог раста промета у односу на претходну годину.

Иако у 2003. години није уведен порез на додату вредност, убрзано су текле активности за увођење електронских каса са фискалном меморијом. Њиховом употребом доћи ће до сузбијања сиве економије, евидентираће се фискалне обавезе и стварно остварени промет у малопродаји, доћи ће до делимичног опоравка домаће електронске индустрије, афирмисаће се безготовинско плаћање и извршиће се усклађивање са европским стандардима у сфери промета робе.

У 2003. години је приватизован већи број друштвених предузећа из области промета робе и услуга. То представља један од предуслова за здраву конкуренцију, која ће утицати на побољшање квалитета услуга и снижавање цена робе у малопродаји.

АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ

МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА	29
КУРС ДИНАРА И ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ	49
ЕМИСИЈА НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА	63
ПЛАТНИ БИЛАНС	69
ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ	79
БАНКАРСКИ СЕКТОР И НАДЗОР БАНАКА	91
ПЛАТНИ ПРОМЕТ	107
ЗАКОНОДАВНО-ПРАВНА АКТИВНОСТ	107
ИНТЕРНА РЕВИЗИЈА	115
ОРГАНИЗАЦИОНЕ И КАДРОВСКЕ ПРОМЕНЕ	119
АКТИВНОСТИ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ	125
РАЧУНОВОДСТВЕНИ ИЗВЕШТАЈ	129

МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ	30
КРЕТАЊЕ ОСНОВНИХ МОНЕТАРНИХ АГРЕГАТА	31
ПРИМАРНИ НОВАЦ	31
НОВЧАНА МАСА М1	33
НОВЧАНА МАСА М2	33
НОВЧАНА МАСА М3	34
ТОКОВИ КРЕИРАЊА НОВЧАНЕ МАСЕ	35
ИНСТРУМЕНТИ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ	37
ОБАВЕЗНА РЕЗЕРВА БАНАКА КОД НБС	38
КРЕДИТНЕ ОЛАКШИЦЕ	40
ДЕПОЗИТНЕ ОЛАКШИЦЕ	41
КАМАТНЕ СТОПЕ	41
МИНИМАЛНИ УСЛОВИ КРЕДИТНЕ	
СПОСОБНОСТИ БАНАКА	42
ПЛАСМАНИ ДРЖАВИ	43
АКТИВНОСТИ НА ПРИМАРНОМ ТРЖИШТУ	
ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	43
ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НБС НА	
ТРЖИШТУ НОВЦА У 2004. ГОДИНИ	46
АКТИВНОСТИ У ВЕЗИ СА СТАРОМ	
ДЕВИЗНОМ ШТЕДЊОМ	46

Циљеви и задаци монетарне политике

Основни циљеви монетарне политике у 2003. години нису се битније разликовали у односу на две претходне године. Као најзначајнији циљ задржано је даље успоравање стопе инфлације и очување макроекономске стабилности. Међутим, полазећи од оцене да ће се у 2003. години знатније успорити раст тражње за новцем и да је, у постојећим условима, ремонетизација у привреди у највећој мери завршена, стопе раста основних монетарних агрегата су утврђене на знатно нижем нивоу и углавном су биле усклађене са растом номиналног друштвеног производа. Са тог аспекта, у 2003. години вођена је чврста монетарна политика.

На основу предузетих мера монетарне политике, као и других макроекономских мера, инфлација у Републици Србији је у 2003. години даље успорена и очувана је стабилност финансијског система. Чврстом монетарном политиком и интервенцијама Народне банке Србије на отвореном тржишту новца и краткорочних хартија од вредности, као и интервенцијама на домаћем девизном тржишту, инфлација је сведена на најнижи ниво у последњих девет година и износила је 7,8%, мерено децембар на децембар. Базна (core) инфлација је истовремено била знатно нижа од укупне инфлације и износила је 5,4% за производе и услуге чије се цене формирају према тржишним условима.

Монетарна политика у 2004. години биће превасходно усмерена ка остваривању основног циља — стабилности цена. Због повољних резултата на подручју дезинфлације, као и очекиваних конјунктурних кретања у првом тромесечју 2004. године, Народна банка Србије је снизила есконтну стопу и она сада износи 8,5%. Предвиђено је да стопа инфлације у 2004. не пређе 8,5% на годишњем нивоу. Истовремено, Народна банка Србије ће имати активну улогу у креирању системских и регулаторних решења која ће омогућити јачање конкуренције и повећање ефикасности финансијског посредовања у банкарском систему.

Оцењује се да се услови у којима ће се спроводити монетарна политика у 2004. години неће битније променити и да је потребно да она и даље остане чврста, како би се могли остварити утврђени циљеви за ову годину. У том смислу, предвиђа се релативно умерен раст основних монетарних агрегата, чије стопе раста би требало да буду нешто веће од стопе раста номиналног друштвеног производа. Ради остваривања квантитативних задатака монетарне политике, Народна банка Србије ће наставити да јача и унапређује тржишне инструменте монетарног

регулисања, који треба да допринесу развоју финансијског тржишта. Предвиђа се јачање операција на отвореном тржишту хартија од вредности, пре свега кроз репо операције са државним хартијама од вредности и унапређење операција на девизном тржишту у правцу даље либерализације, смањења сегментираности и јачања интегрисаности тог тржишта. То би за резултат имало релативно смањење директних интервенција Народне банке и повећање учешћа банака у обављању трансакција на девизном тржишту.

Поред унапређења инструмената монетарне политике и развоја тржишта новца и капитала, неопходно је створити и институционални механизам за осигурање депозита.

Кретање основних монетарних агрегата

Примарни новац

Укупан примарни новац је у 2003. години повећан за око 14%. Највећи део тог повећања односи се на девизне депозите банака код Народне банке Србије, док је динарски примарни новац минимално повећан. У оквиру динарског примарног новца смањен је готов новац у оптицају, док су банкарске динарске резерве повећане. Код банкарских резерви повећана је обавезна динарска резерва, а смањена слободна средства банака. Повећање девизних депозита банака код Народне банке у највећој мери је резултат повећаног издвајања банака по основу девизне штедње, али делом и повећаног издвајања девизне обавезне резерве банака. У оквиру укупног примарног новца извесно повећање је остварено и по основу депозита локалне самоуправе и других финансијских организација.

Анализа токова креирања примарног новца показује да је код нето односа Народне банке Србије са иностранством остварено знатније повећање, углавном по основу раста девизних резерви, које су делом повећане захваљујући кредитима од Међународног монетарног фонда, али уз неутралан ефекат на нето инострану активу. Највећи део повећања нето потраживања од иностранства потиче од раста девизних депозита државе и раста девизних депозита банака код Народне банке. Наиме, држава је у току 2003. године остварила знатна девизна средства из процеса приватизације и девизе положила на рачун код Народне банке, што се одразило на повећање девизних резерви Народне банке, односно повећање нето потраживања од иностранства. Део тих девиза држава је продала Народној банци, а динаре остварене по том основу употребила за измиривање својих обавеза, тако да је то као резултат имало повећање примарног новца. Други део девиза које држава држи на рачуну код Народне банке још увек није исказао ефекат на примарни новац.

Нето домаћа актива Народне банке Србије је у 2003. години знатније смањена, али се готово половина тог смањења односи на пораст девизних депозита државе код Народне банке. То није имало ефекта на примарни

новац, већ на повећање нето потраживања од иностранства. И динарски депозити државе код Народне банке су у знатној мери повећани, што је утицало на смањење примарног новца, с обзиром на то да је највећи до тог повећања настао по основу трансфера депозита из банака у Народну банку. Најзад, део смањења нето домаће активе Народне банке Србије, па и примарног новца, настао је по основу смањења кредита Народне банке држави и другим секторима и смањења нето задужења банака код Народне банке. Смањење кредита држави и другим секторима настало је пре свега по основу исправки по тим кредитима спроведених по закључним књижењима за 2003. годину.

Имајући у виду да је динарски примарни новац у 2003. години минимално повећан, може се закључити да је Народна банка Србије у тој години, у условима повећања монетарног мултипликатора, водила врло чврсту монетарну политику, како би остварила основне циљеве монетарне политике, пре свега у области цена и девизног курса.

Биланс Народне банке Србије
(у милионима динара)

	Дец. 2002.	Дец. 2003.	Промене у 2003.
Нето потраживања од иностранства	85.160	125.348	40.188
Нето девизне резерве	96.487	133.969	37.482
Бруто девизне резерве	135.819	193.700	57.881
Кредити код ММФ-а и друге кратк. обавезе	-39.332	-59.731	-20.399
Остала нето потраживања од иностранства	-11.327	-8.621	2.706
Нето домаћа актива	16.748	-9.102	-25.850
Нето домаћи кредити НБС	14.676	-10.315	-24.991
Нето потраживања од државе ¹	9.552	-12.049	-21.601
Кредити држави	20.720	19.051	-1.669
Депозити државе	-11.168	-31.100	-19.932
Динарски депозити	-5.009	-12.992	-7.983
Девизни депозити	-6.159	-18.108	-11.949
Нето потраживања од банака	5.598	3.267	-2.331
Кредити банкама	7.147	5.490	-1.657
Благајнички записи НБС	-1.549	-2.223	-674
Кредити осталим секторима	1.599	244	-1.355
Депозити банака у ликвидацији	-2.073	-1.777	296
Остала нето актива	2.072	1.213	-859
Примарни новац	101.908	116.246	14.338
Динарски примарни новац	69.323	69.996	673
Готов новац у оптицају	43.719	42.979	-740
Банкарске резерве	25.604	27.017	1.413
Обавезна резерва	11.466	16.212	4.746
Слободне резерве	14.466	10.805	-3.333
Остали депозити банака	128	930	802
Депозити органа локалне самоуправе	92	1.313	1.221
Девизни депозити банака	32.365	43.362	10.997
Девизна обавезна резерва	8.592	9.642	1.050
Остали девизни депозити банака	23.773	33.720	9.947
Девизни депозити осталих сектора	-	645	645

¹Нису укључени органи локалне самоуправе.

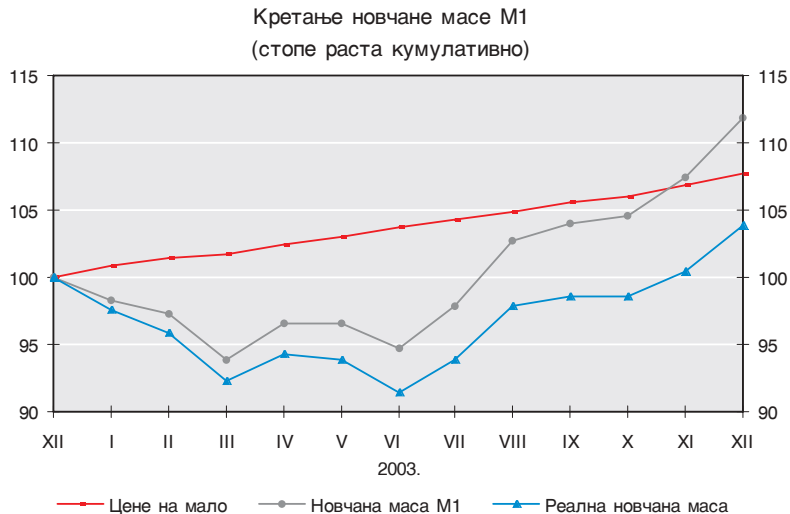
Новчана маса M1

Новчана маса M1 је током 2003. године наставила тенденцију раста, мада је она, у складу са умеренијим растом тражње за новцем, била знатно мања него у претходним годинама. Пораст M1 је износио 11.216 милиона динара, или 11,9% у односу на крај 2002. године, и крајем децембра је достигао износ од 105.212 милиона динара, односно 1.540 милиона евра рачунато по курсу с краја 2003. године. Посматрано реално, дефлационирано растом цена на мало, M1 је био већи за 3,8% него у 2002. години (40,5%).

Покривеност новчане масе девизним резервама Народне банке Србије је на крају године износила 184,4% и у односу на крај 2002. је знатније повећана, с обзиром на то да је раст девизних резерви био бржи од раста M1.

У структури новчане масе регистроване су одређене промене. Готов новац у оптицају је смањен, док је депозитни новац повећан, тако да је смањено учешће готовог новца у укупној новчаној маси, са 46,5% на крају 2002. године на 40,8% на крају 2003.

Посматрано по секторима, највећи раст новца, 9.195 милиона динара или 28,1%, забележен је код привреде, док је код осталих сектора и становништва раст новчаних средстава био знатно умеренији. Са аспекта снабдевености новчаним средствима, у 2003. години привреда је била у релативно повољнијем положају.

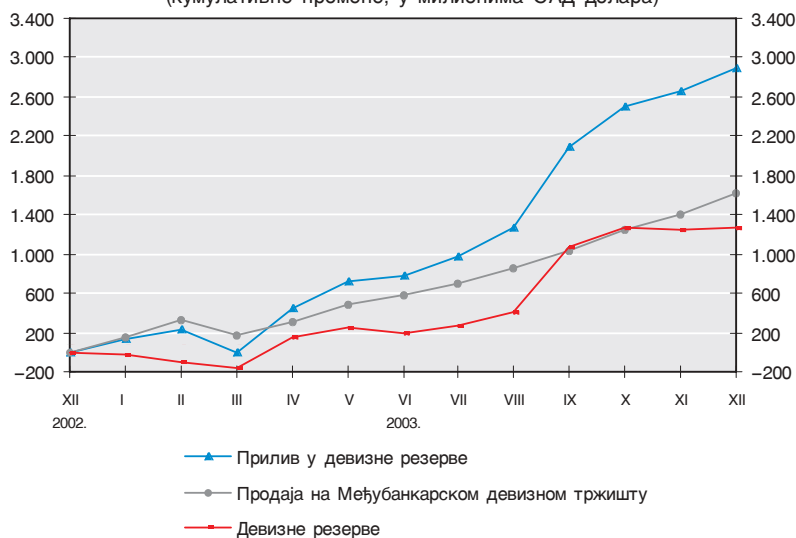

Новчана маса M2

Новчани агрегат M2, који поред M1 обухвата орочене и друге динарске депозите и хартије од вредности, у 2003. години је повећан за 13.663 милиона динара, или 12,3%, и крајем године је износио 124.824 милиона динара.

Нешто већа стопа раста монетарног агрегата M2 у односу на M1 резултат је већег раста штедних и орочених динарских депозита код пословних банака.

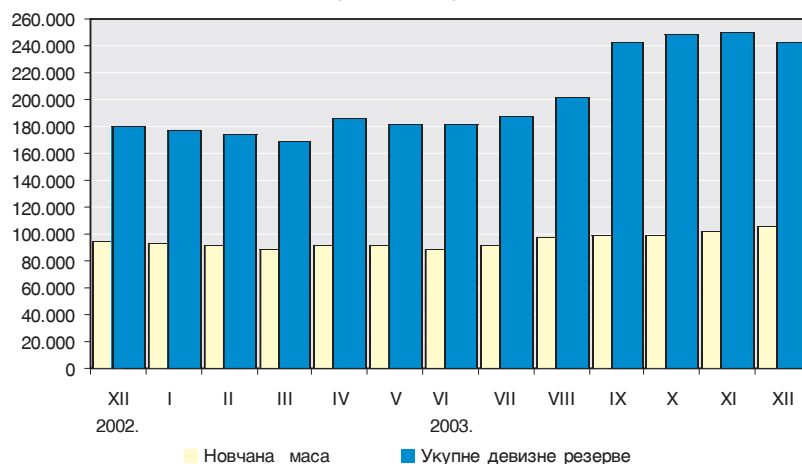
Кретање девизних резерви Народне банке Србије
(кумулативне промене, у милионима САД долара)

Новчана маса МЗ

Монетарни агрегат МЗ крајем 2003. године износио је 244.811 милиона динара, што представља повећање за 52.213 милиона динара или 27,1% у односу на децембар 2002. Знатно већа стопа раста МЗ у односу на М2 и М1 резултат је високог раста девизних депозита код пословних банака, пре свега девизне штедње грађана, мада је делимично повећање настало и по основу промене курса динара. Посматрано по секторима, у оквиру МЗ највећи номинални раст имао је сектор становништва. Новчана средства тог сектора повећана су за 25.032, или 24,8% у односу на децембар 2002, захваљујући пре свега повећању нове девизне штедње, док је привреда забележила раст од 24.219 милиона динара, или 31,7%. У структури МЗ, учешће М1 је на крају године износило 43,0%, учешће орочених динарских депозита 8,0%, а учешће девизних депозита 49,0%. Степен покривености МЗ девизним резервама Народне банке Србије је крајем 2003. износио 79,2% (крајем 2002. године 69,8%).

Покривеност новчане масе укупним девизним резервама
(стање на крају периода, у милионима динара)

Токови креирања новчане масе

На раст новчане масе М1 у 2003. години највише су се одразили раст динарских пласмана банака привреди и становништву, трошење девизних депозита државе који потичу из процеса приватизације, а када је реч о М3 и висок раст девизних депозита код банака. Међутим, на основу билансних података могло би се закључити да је највећи део новчане масе креиран по основу раста нето потраживања банкарског сектора од иностранства, пре свега раста девизних резерви Народне банке Србије. Али, када се токови креирања новца детаљније рашчлане, произлази да је раст девизних резерви Народне банке Србије, искључујући ефекте по основу кредита ММФ-а, настао по основу раста девизних депозита државе код Народне банке и раста девизних депозита код банака. Као што је приказано у токовима креирања примарног новца, део девизних депозита државе који је она током 2003. потрошила одразио се на раст девизних резерви и на повећање новчане масе, а други део, који се још увек налази на рачунима државе код Народне банке, није имао ефекта на новчану масу.

Поред тога, висок раст девизних депозита код банака одразио се на раст девизних резерви. Када се из нето потраживања од иностранства искључе ефекти по основу кретања девизних депозита државе и девизних депозита код банака, уочава се да је по основу директних трансакција банкарског сектора са иностранством остварено повлачење новца, што се може довести у везу са знатно већим плаћањима према иностранству по основу релативно високог увоза у односу на прилив девиза од извоза.

Нето домаћа актива банкарског сектора повећана је за 14.582 милиона динара. При том су нето потраживања од државе смањена за 10.187 милиона динара, док су кредити банкарског сектора, углавном привреди и становништву, повећани. Смањење нето потраживања од државе делом је последица смањења кредита држави по основу исправки вредности тих кредита, а већим делом по основу повећања депозита државе код банкарског сектора. С друге стране, банке су купиле обвезнице државе емитоване по основу старе девизне штедње и креирале новац у износу од 3.308 милиона динара.

Кредити привреди и становништву повећани су за 16.124 милиона динара. Али, њихов стварни раст и креирање новца по том основу били су знатно већи, будући да су кредити знатније умањени по основу исправки вредности пласмана. Наиме, према новом Контном оквиру за банке, уз примену Међународних рачуноводствених стандарда на крају 2003. године, банке су на терет раније обезбеђених резервисања у пасиви извршиле исправку вредности пласмана и на тај начин у нето износу знатније смањиле своја потраживања по кредитима. Динарски кредити банака привреди су у нето износу повећани за 17.379 милиона динара, а када се искључе исправке, њихово повећање износи 29.799 милиона динара. Ако се томе дода пораст кредита становништву у износу од 12.623 милиона, онда је стварни раст укупних динарских кредита привреди и становништву повећан за 42.422 милиона динара, или 48%. Девизни кредити привреди

су у нето износу смањени за 13.951 милион, и то пре свега по основу исправке вредности, која је била знатно већа.

Поред тога, по основу остале нето активе банкарског сектора исказано је креирање новца у износу од 5.337 милиона динара, али је оно првенствено резултат смањења резервисања у пасиви, на терет којих је извршена исправка вредности кредита и покривени знатнији губици банака.

Монетарни преглед (у милионима динара)			
	Дец. 2002.	Дец. 2003.	Промене у 2003.
Нето потраживања од иностранства	114.642	152.273	37.631
Нето потраживања НБС од иностранства	85.160	125.348	40.188
Нето потраживања банака од иностранства	29.482	26.925	-2.557
Нето домаћа актива банкарског сектора	77.956	92.538	14.582
Нето домаћи кредити	151.415	160.660	9.245
Нето потраживања од државе	-7.761	-17.948	-10.187
Кредити држави	23.580	21.846	-1.734
Динарски	22.904	21.726	-1.178
Девизни	676	120	-556
Депозити државе	-31.341	-39.794	-8.453
Динарски	-15.508	-17.830	-2.322
Девизни	-15.833	-21.964	-6.131
Кредити осталим резидентним секторима	157.587	173.711	16.124
Кредити другим финансијским организацијама	632	392	-240
Кредити привреди	136.421	139.849	3.428
Динарски	71.532	88.911	17.379
Девизни	64.889	50.938	-13.951
Кредити становништву	16.020	28.643	12.623
Кредити органима локалне управе	593	1.403	810
Кредити другим секторима	3.921	3.424	-497
Купљене обвезнице старе девизне штедње	1.589	4.897	3.308
Остала нето актива	-73.459	-68.122	5.337
Новчана маса М3	192.598	244.811	52.213
Новчана маса М2	111.161	124.824	13.663
Новчана маса М1	93.996	105.212	11.216
Готов новац у оптицају	43.719	42.979	-740
Трансакциони депозити	50.277	62.233	11.956
Динарски штедни и орочени депозити	17.165	19.612	2.447
Девизни депозити	81.437	119.987	38.550

Инструменти монетарне политике

Народна банка Србије је током 2003. године наставила са процесом унапређења механизма монетарног регулисања, који је започет у 2001. години. Нови Закон о Народној банци Србије, донет у јулу 2003, експлицитно је ограничио примену директних метода монетарне регулације. Законом је исто тако онемогућено задуживање државе и банака код Народне банке Србије на трајној основи и постављена су чврста ограничења у погледу краткорочног задуживања с циљем премошћавања неликвидности.

Током 2003. године, Народна банка је наставила са применом модела обавезне резерве банака по коме се обавезна резерва обрачунава на динарске и девизне депозите банака, уз неопходност одржавања просечног дневног стања издвојене резерве у обрачунском периоду. У складу с кретањем ликвидности банака, стопа обавезне резерве је током године више пута коригована.

С обзиром на опредељење да се у реализацији циљева монетарне политике ослања на индиректне инструменте монетарног регулисања, Народна банка је почетком четвртог тромесечја започела самостално да организује и спроводи аукције сопствених благајничких записа, користећи своју аукцијску платформу – технолошку инфраструктуру платног система RTGS. Нови систем електронског трговања допринео је, као што се и очекивало, повећању интересовања банака за куповину благајничких записа Народне банке Србије.

Доношењем одлуке о кредитним олакшицама почетком 2003, Народна банка Србије је креирала додатну могућност обезбеђења ликвидних средстава банака за обављање послова платног промета у складу са Законом. Коришћење депозитних олакшица представљало је додатни начин упосљавања вишкова ликвидних средстава банака.

У току године пооштрени су услови кредитне способности банака, али и санкције у случају неиспуњавања тих услова. Резултат примене такве политике било је побољшање финансијске дисциплине банака, тако да су се банке у највећем броју придржавале прописаних минималних услова кредитне способности.

Ступањем на снагу новог Закона о платном промету почетком године, платни промет је пренет на пословне банке. Процес преноса платног промета, уз почетне тешкоће које су се у ходу решавале, успешно је обављен. У сврху несметаног одвијања платног промета, банке су у првим месецима располагале знатнијим обимом ликвидних средстава.

Есконтна стопа Народне банке Србије је почетком 2003, у складу са кретањем инфлације, смањена са нивоа од 9,5% на ниво од 9% годишње и до краја године се није мењала.

Обавезна резерва банака код Народне банке Србије

Током 2003. године, Народна банка Србије је водила активну политику обавезне резерве банака, па је, у зависности од нивоа ликвидности банака, њена стопа релативно често мењана. Настављена је примена модела обавезне резерве који подразумева обрачун на динарске и девизне депозите и одржавање просечног дневног стања издвојене резерве у обрачунском периоду, који траје од 11. у текућем месецу до 10. у наредном месецу.

Почетком године, тј. у јануару и фебруару, стопа обавезне резерве износила је 20%. Али, будући да је ликвидност банака била знатно побољшана, Народна банка је 10. марта стопу обавезне резерве повећала са 20% на 23%. Циљ ове мере био је да се неутралишу ефекти повећане ликвидности банака, која је била резултат знатног раста државних депозита. У међувремену, Народна банка и Република Србија су усагласиле план повлачења државних депозита из банака у депозит код Народне банке, због чега је Народна банка 10. априла стопу обавезне резерве смањила на 22%, а већ следећег месеца, тј. 10. маја, на 20%.

С обзиром на то да су почетком јула ликвидна средства банака смањена испод просечног нивоа из прве половине године, Народна банка је, у циљу повећања ликвидности и кредитног потенцијала банака, 10. јула стопу обавезне резерве смањила са 20% на 18% и до краја године није је мењала.

Кретање обавезне резерве у периоду од 10. јануара 2003. до 10. јануара 2004.
(у милионима динара)

Обрачунски период 2003. година	Динарска обавезна резерва				Девизна обавезна резерва				
	Осно- вица	Обрачуната динарска ОР	Просечно стање издвојене ОР	Разлика (3-2)	Осно- вица	Обрачуната девизна ОР	Просечно стање издвојене ОР	Разлика (7-6)	Разлика (4+8)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
11. 1 – 10. 2.	80.617,2	16.123,4	14.869,8	-1.253,6	36.883,5	7.376,7	8.528,0	1.151,3	-102,3
11. 2 – 10. 3.	85.777,4	17.155,5	15.722,6	-1.432,9	37.366,2	7.473,2	7.757,7	284,5	-1.148,4
11. 3 – 10. 4.	90.860,4	20.897,9	18.669,2	-2.228,7	38.384,9	8.828,5	8.877,6	49,1	-2.179,6
11. 4 – 10. 5.	83.227,2	18.310,0	17.584,8	-725,2	39.278,7	8.641,3	8.693,3	52,0	-673,2
11. 5 – 10. 6.	83.497,2	16.699,4	16.662,0	-37,4	39.955,3	7.991,1	8.123,7	132,6	95,2
11. 6 – 10. 7.	83.199,2	16.639,8	16.725,9	86,1	40.980,7	8.196,1	8.322,9	126,8	212,9
11. 7 – 10. 8.	81.885,8	14.739,4	14.886,3	146,9	42.694,2	7.685,0	7.809,0	124,0	270,9
11. 8 – 10. 9.	81.183,6	14.613,1	14.733,2	120,1	42.338,5	7.620,9	7.699,2	78,3	198,4
11. 9 – 10. 10.	84.529,7	15.215,3	15.492,8	277,5	43.730,6	7.871,5	7.939,5	68,0	345,5
11. 10 – 10. 11.	86.601,6	15.588,3	15.597,6	9,3	45.440,1	8.179,2	8.219,8	40,6	49,9
11. 11 – 10. 12.	87.423,4	15.736,2	15.784,5	48,3	50.233,7	9.042,1	9.047,3	5,2	53,5
11. 12. 2003. – – 10. 1. 2004.	87.011,1	15.662,0	16.389,2	727,2	52.791,3	9.502,4	9.561,8	59,4	786,6

Када је реч о издвајању динарске обавезне резерве током 2003. године, могу се издвојити два периода: јануар-јун, када су банке издвајале у просеку мање средстава обавезне резерве у односу на обрачунату, и период јул-децембар, када су банке издвојиле у просеку више од обрачунате обавезне резерве.

У првом периоду, услед проблема појединих банака са ликвидношћу, проценат издвајања динарске обавезне резерве у односу на обрачунату се кретао у распону од 89,3% до 99,8%. Будући да је у другој половини године

ликвидност банака побољшана, банке су тада издвајале средстава динарске обавезне резерве просечно више у односу на обрачунату.

С друге стране, када је у питању девизна обавезна резерва, банке нису имале проблема, па су у току године просечно више издвајале средстава девизне обавезне резерве у односу на обрачунату (табела Кретања обавезне резерве).

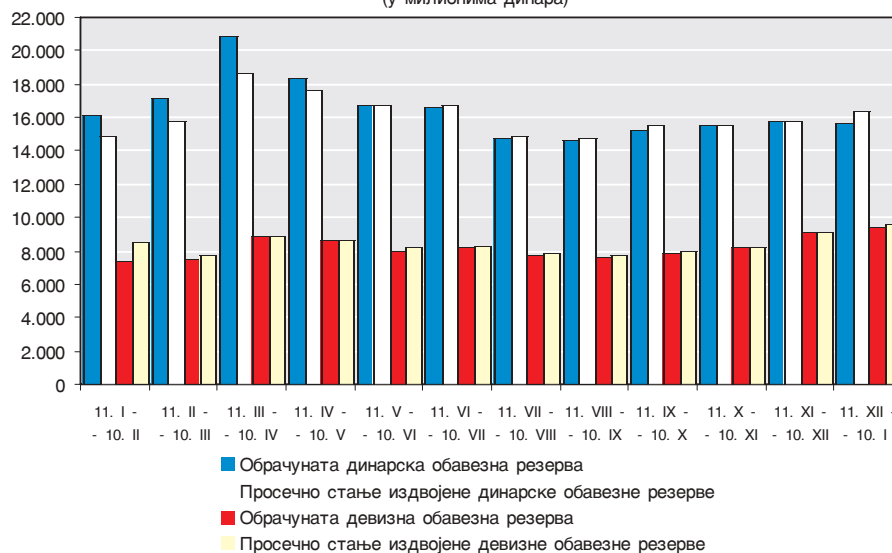
У 2004. години, Народна банка Србије планира да у инструменту обавезне резерве изврши измене којима се предвиђа:

- **Обједињавање жиро-рачуна банака и рачуна издвојене обавезне резерве банака**

У складу са важећом Одлуком о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, банке су дужне да динарску обавезну резерву издвајају на посебан рачун. Будући да је у примени метод просечног издвајања обавезне резерве и да у току обрачунског периода, зависно од нивоа ликвидности, банке та средства могу несметано да користе, оцењује се да није неопходно да се средства динарске обавезне резерве држе на посебном рачуну. Из тих разлога, планирано је да се та средства и средства на жиро-рачуну банке обједине, како би се избегло непотребно давање налога за пренос средстава са рачуна обавезне резерве на жиро-рачун и обрнуто.

Досадашња обавеза издвајања средстава динарске обавезне резерве на посебан рачун била је прописана Законом о Народној банци Југославије, док нови Закон о Народној банци Србије такву обавезу није утврдио.

Кретање обрачунате и издвојене динарске и девизне обавезне резерве у периоду од 10. јануара 2003. до 10. јануара 2004.
(у милионима динара)

- **Издајање девизне обавезне резерве у еврима и доларима**

У складу са Одлуком, банке могу девизну обавезну резерву да издвајају у различитим валутама. У 2003. години, валутну структуру издвојене девизне обавезне резерве у просеку је чинило – 56,0% EUR, 25,9% JPY, 13,8% USD и 4,3% CHF.

На основу процена и анализа у Народној банци Србије утврђено је да није неопходно вршити издвајање девизне обавезне резерве у више различитих валута. С тим у вези, донета је нова одлука да се девизна обавезна резерва издваја само у еврима и доларима, и то због већег приноса на ове валуте у односу на швајцарски франак и јапански јен.

Кредитне олакшице

Ступањем на снагу новог Закона о платном промету, 1. јануара 2003. године, платни промет су преузеле пословне банке. Пошто је одржавање текуће ликвидности банкарског система представљало претпоставку за несметано функционисање платног промета, Народна банка је, као активни учесник у платном промету, доношењем одлука о кредитним олакшицама почетком године креирала додатну могућност обезбеђења ликвидних средстава банака за несметано обављање послова платног промета.

Кредитне олакшице представљају дозвољено прекорачење на рачуну банке, тј. неку врсту *intraday* кредита, који је на располагању банкама у оквиру времена предвиђеног за одвијање трансакција плаћања.

Дозвољено прекорачење је бескалатно, а евентуално невраћање коришћених средстава обезбеђено је кредитом за одржавање дневне ликвидности на основу залогe благајничких записа Народне банке Србије.

С обзиром на релативно задовољавајући ниво ликвидности током 2003. године, кредит за одржавање дневне ликвидности користиле су само три банке. Ниво задужења је износио максимално 400 милиона динара.

Модел кредитних олакшица који је у примени као колатерал користи искључиво благајничке записе Народне банке Србије и функционише као класично одобравање кредита од стране Народне банке.

За 2004. годину планирају се измене модела кредитних олакшица којима би се обезбедило:

- **Укључивање државних записа као колатерала**

Укључивањем државних записа као колатерала, Народна банка Србије би, с једне стране, допринела развоју тржишта хартија од вредности, што представља један од њених приоритетних задатака, а, са друге, додатно стимулисала куповину државних хартија од вредности;

- **Поједностављење процедуре**

Да би се постојећа процедура упростила и скратило време потребно за регулисање свих формално-правних питања за добијање колатерализованог кредита, планирано је да се, преко електронске платформе за трговање хартијама од вредности, изађе у сусрет захтевима банака у смислу скраћења времена потребног за добијање ликвидних средстава.

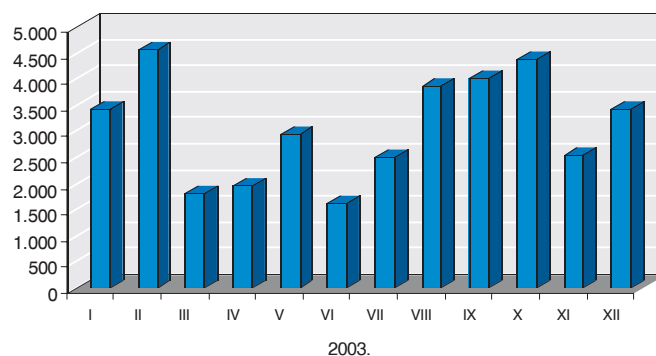
Депозитне олакшице

Депозитним олакшицама, које су биле у примени током целе 2003. године, омогућено је банкама да вишкове ликвидних средстава пласирају код Народне банке, уз одговарајућу камату.

Коришћење депозитних олакшица представљало је додатни начин упошљавања вишкова ликвидних средстава банака, о чему сведочи бројност банака (39) које су преконоћно депоновале средства код Народне банке.

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2003. године, просечно стање средстава банака депонованих код Народне банке износило је 3.085,2 милиона динара. Минимално просечно месечно стање депонованих средстава забележено је у јуну и износило је 1.614,4 милиона динара, а максимално у фебруару и износило је 4.570,9 милиона динара.

Депозит вишкова ликвидних средстава банака
(просечно стање, у милионима динара)

Планирана измена модела депозитних олакшица подразумева, уместо досадашњег преноса средстава банака на сопствени рачун код Народне банке, пренос средстава на рачун Народне банке. На тај начин би депонована средства банака имала карактер стварног депозита. Нови модел онемогућава самостално располагање депонованим средствима, јер, након иницијалног депоновања средстава банака, Народна банка Србије сутрадан врши повраћај тих депонованих средстава. По ранијем моделу, банке су саме пребацивале и повлачиле средства са посебног рачуна код Народне банке Србије.

Каматне стопе

Монетарном политиком за 2003. годину било је предвиђено даље смањење каматних стопа у складу са смањењем инфлације и успостављеном стабилношћу курса динара.

Есконтна стопа, као референтна стопа Народне банке Србије, утврђивана је на годишњем нивоу. Она је у јануару са 9,5% смањена на 9% годишње и на том нивоу је задржана до краја године.

Остале активне и пасивне каматне стопе утврђиване су у релативним односима према есконтној стопи.

Минимални услови кредитне способности банака

Ради одржавања финансијске дисциплине банака, Народна банка Србије је и у 2003. години примењивала Одлуку о минималним условима кредитне способности банака.

У Одлуци која је била на снази од 1. јануара 2003. извршена су усаглашавања са одредбама Закона о регулисању јавног дуга Савезне Републике Југославије по основу девизне штедње грађана и Закона о платном промету. С обзиром да је јавни дуг Савезне Републике Југославије по основу девизне штедње грађана постао дуг Републике Србије и Републике Црне Горе, престала је обавеза банака да у новцу издвајају¹ 15% дуга по основу девизне штедње грађана, тако да је искључена могућност да се банка прогласи кредитно неспособном уколико по јавном дугу има неизмирених обавеза. Такође, преласком платног промета у банке преузета је и већа одговорност банака у погледу ликвидности, па је било излишно задржати одредбу која се односи на вредност неизвршавања налога² као критеријум проглашавања банака за кредитно неспособну.

Поред тога, почетком марта је пооштрен један од услова кредитне способности банке – просечно дневно стање издвојене динарске и девизне обавезне резерве у претходном обрачунском периоду утврђено је на нивоу од 100% обрачунате обавезне резерве (до тада најмање 80%). Међутим, пошто је неиздвајање обавезне резерве (на нивоу обрачунате обавезне резерве) било регулисано каматном политиком, већ у наредном обрачунском периоду је оцењено да се тако строго утврђен услов кредитне способности може ублажити, па је од 11. априла прописано испуњавање обавезе просечног одржавања средстава обавезне резерве у висини од 90% обрачунате резерве.

Одлуком о минималним условима кредитне способности предвиђено је да за време док банка не испуњава минималне услове кредитне способности не може код Народне банке користити кредите ни друге пласмане, осим кредита за одржавање дневне ликвидности, не може куповати благајничке записе Народне банке на примарном тржишту и девизе од Народне банке, нити може депоновати вишкове ликвидних средстава код Народне банке. Тако строге санкције позитивно су утицале на финансијску дисциплину банака и оне су се у току године у највећем броју придржавале прописаних минималних услова кредитне способности.

У току године у континуитету су биле кредитно неспособне углавном банке у поступку санације, и то по основу доспелих неизмирених обавеза према Народној банци Србије и по основу просечног издвајања обавезне резерве на нивоу који је био нижи од нивоа прописаног Одлуком.

¹Обавеза замењена обавезом емитовања акција које су постале власништво република чланица.

²Одлуком је било предвиђено да вредност неизвршених налога у претходном радном дану не буде већа од 5% укупне вредности налога издатих на терет жиро-рачуна банке.

У наредном периоду, Народна банка Србије наставља са применом Одлуке и планира њена техничка усаглашавања с циљем лакшег оперативног спровођења.

Пласмани држави

Ради премошћавања временске неусклађености између притицања прихода и извршавања расхода буџета Републике Србије, Народна банка је у периоду од јануара до новембра 2003. одобравала оквирни краткорочни кредит буџету Републике. У 2003. години Република је просечно користила краткорочни кредит у висини од око 2 милијарде динара и тај кредит је вратила у уговореном року.

Што се тиче обавеза државе и других непосредних корисника према Народној банци за које су раније постојали проблеми у погледу сервисирања, Народна банка је наставила са изналажењем модалитета за њихово регулисање. У том смислу, разматране су могућности дугорочног регулисања обавеза Републике Србије, Савезне Републике Југославије, Републичке дирекције за робне резерве и ЈП "Електропривреда Србије".

Будући да дугорочно регулисање тих обавеза није било оперативно спроводиво до краја 2003, Народна банка је приступила краткорочном одлагању дела обавеза. Тако су до 30. јуна 2004. године одложене обавезе Републике Србије по основу краткорочних хартија од вредности (у износу од 17 милијарди динара) и обавезе ЈП "Електропривреда Србије" (у износу од 1,9 милијарди динара).

Имајући у виду укупан износ наведених обавеза, динамику њиховог доспећа, временски аспект настанка, измену правног статуса појединих дужника, као и проблеме везане за њихово уредно измиривање, Народна банка Србије **планира** да током 2004. године сарађује са надлежним републичким органима у припреми предлога одговарајућих системских решења за регулисање тих обавеза.

Активност на примарном тржишту хартија од вредности

Ради смањивања вишкова ликвидних средстава банака током 2003, слично претходним годинама, основни облик интервенција Народне банке Србије на новчаном тржишту биле су аукцијске продаје сопствених краткорочних хартија од вредности — благајничких записа.

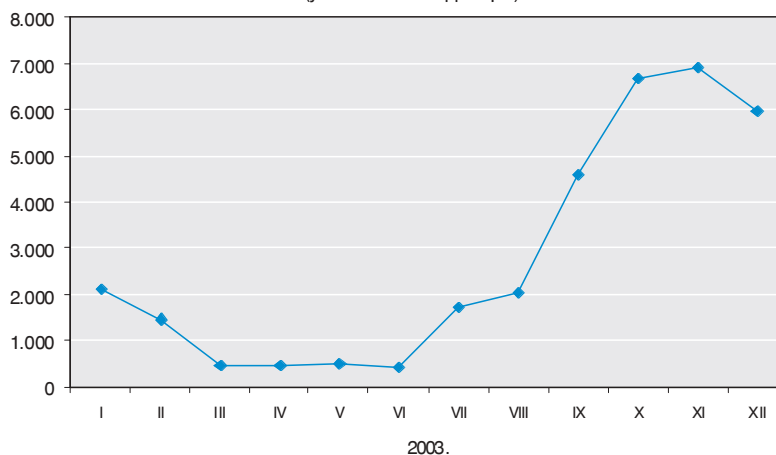
У току године, Народна банка је организовала 231 аукцијску продају благајничких записа, на којима је у дисконтном износу продато 33.354,1 милион од укупно емитованих 88.200,0 милиона динара благајничких записа. Такође је емитовала благајничке записе са роковима доспећа од 7, 15, 30 и 60 дана. Поред редовних аукција, организоване су и ванредне, и то највише у трећем и четвртном тромесечју. Ванредним аукцијама се

настојало утицати на смањивање куповине девиза на Међубанкарском девизном тржишту.

Од јануара до јула, продаја благајничких записа је константно опадала, са 2.123,7 милиона динара у јануару, на 414,4 милиона динара у јулу. У периоду између марта и јула, месечни обими продатих благајничких записа кретали су се између 414 и 502 милиона динара. Најниже стање благајничких записа у портфељу банака забележено је 16. и 17. јула, када је износило свега 392,9 милиона динара, што је у односу на 31. децембар 2002. било ниже за 1.155,9 милиона динара.

За разлику од првог полугодишта, у другој половини године остварено је повећање продаје благајничких записа, нарочито у последњем тромесечју. Већ у трећем тромесечју уочено је повећање обима продаје, са 1.717,9 милиона у јулу на 4.578,7 милиона динара у септембру. У последњем тромесечју су регистровани највећи месечни обими продатих благајничких записа у 2003. години. Повећање интересовања банака за куповину записа било је изразито у октобру, када је продато за 6.671,5 милиона динара благајничких записа, а посебно у новембру, када је остварен највећи износ, 6.918,8 милиона динара, од када Народна банка Србије продаје благајничке записе (новембар 2000). Захваљујући таквим позитивним кретањима, стање благајничких записа у портфељу банака је 7. новембра износило 4.981,4 милиона динара, што у 2003. представља највећи достигнути ниво. У децембру је остварена нешто мања продаја благајничких записа (5.965,6 млн динара) у односу на октобар и новембар, тако да је на дан 31. децембра стање благајничких записа у портфељу банака износило 2.223,3 милиона динара.

Месечни обим продаје благајничких записа НБС
(у милионима динара)

Најважнији фактори који су у првој половини године утицали на пад продаје благајничких записа били су осетно смањење ликвидних средстава у банкарском систему, изражено кроз кретање средстава на жиро-рачуну и на рачуну депозитних вишкова ликвидних средстава банака, као и флукуације девизног курса, нарочито изражене у периоду март-јун.

У другој половини године неколико фактора је допринело повећању продаје благајничких записа. Да би се подстакло интересовање банака за улагање у записе, будући да је опадао интерес банака за инвестирање у

те хартије од вредности са роковима доспећа од 30 и 60 дана, крајем маја и почетком јуна уведени су благајнички записи са роковима доспећа од 7 и 15 дана. Истовремено је остварено побољшање ликвидности у банкарском систему, што је заједно резултирало повећањем месечних обима продаје благајничких записа.

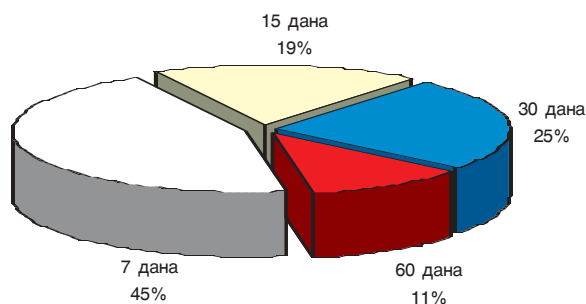
Народна банка Србије је од 10. октобра започела самостално да организује и спроводи аукције својих благајничких записа коришћењем сопствене аукцијске платформе. Особеност новог система продаје је да се заснива на технолошкој инфраструктури платног система RTGS Народне банке Србије. На тај начин се операције организовања и спровођења трговања и извршења новчаних обавеза по основу купопродајних трансакција благајничким записима између Народне банке и банака учесника у трговању одвијају једноставније и брже него када су аукције биле организоване на Београдској берзи. Такође, битна новина је и да банке не плаћају провизију берзи и берзанском посреднику, која је раније износила око 0,06% вредности обављене трансакције, што у знатној мери утиче на смањење укупних трошкова трговања и повећање стопе приноса на благајничке записе.

Нови систем електронског трговања директно је утицао на повећање интересовања банака за куповину благајничких записа, с обзиром на то да су до његовог увођења на аукцијама (по емисији благајничких записа) учествовале просечно четири банке, да би од 10. октобра тај број био повећан на око десет по аукцијама. Томе се може додати и податак да су се на овим аукцијама по први пут појавиле неке банке које нису учествовале на аукцијама у првој половини 2003. године.

Током године, благајничке записе куповало је укупно 25 банака, од чега се преко 80% вредности продатих благајничких записа односи на 8 банака.

Народна банка Србије је у 2003. години емитовала благајничке записе са роковима доспећа од 7, 15, 30 и 60 дана. Банке су иначе највише куповале благајничке записе са роком доспећа од 7 дана (15.048,6 милиона динара, или 45% укупног износа реализације), а најмање са роком доспећа од 60 дана (3.681,6 милиона динара, или 11% укупног износа реализације). Из тих разлога је просечна пондерисана рочност продатих благајничких записа са 40 дана у јануару опала на 11 дана у децембру.

Обим продатих благајничких записа НБС
према рочности у 2003.

Просечно пондерисана каматна стопа на благајничке записе продате у 2003. кретала се између 9,35% и 14,95% на годишњем нивоу, док се просечно пондерисана каматна стопа³ на државне записе Републике Србије (прва емисија у априлу 2003) кретала између 14,01% и 20,83%. Просечно пондерисане каматне стопе на остале краткорочне хартије од вредности које су продаване на Београдској берзи у 2003. години износиле су између 24,52% и 33,65% на годишњем нивоу.

Планиране активности Народне банке Србије на тржишту новца у 2004. години

У оквиру планираних активности у 2004. години које се односе на даље унапређење и развој операција на отвореном тржишту, Народна банка Србије је од априла започела са организовањем аукцијских продаја сопствених благајничких записа на примарном тржишту по варијабилној каматној стопи. Главна карактеристика те врсте аукцијског трговања јесте да се каматна стопа на благајничке записе утврђује по тржишним критеријумима, тј. на основу појединачних понуда банака. Поред тога, у 2004. години Народна банка намерава да започне са развојем репо операција, како би се дао импулс развоју репо тржишта и тржишта новца и подстакла тражња за државним хартијама од вредности.

Активности у вези са старом девизном штедњом

Обавезе по основу старе девизне штедње грађана положене код овлашћених банака и обавезе по основу девизних депозита грађана положених код Дафимент банке а.д. Београд, у ликвидацији, и Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица (Југоскандик) измиривале су се у 2003. години на начин утврђен одредбама Закона о регулисању јавног дуга СРЈ по основу девизне штедње грађана и Закона о регулисању јавног дуга СРЈ по уговорима о девизним депозитима грађана ороченим код Дафимент банке а.д. Београд, у ликвидацији, и по девизним средствима грађана положеним код Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица који су ступили на снагу 4. јула 2002. године. Тим законима прописани су динамика измирења обавеза, извори средстава, носиоци обавеза, обавезност конверзије девизне штедње у обвезнице, намене за коришћење обвезница у роковима и пре рокова њиховог доспећа и друго.

Народна банка Србије, за рачун Републике Србије (на основу овлашћења из Одлуке Владе Републике Србије), обавља послове везане за спровођење закона, и то послове евиденције уплате средстава која се

³Збирна просечно пондерисана каматна стопа на записе Републике Србије са роковима доспећа од 91 дан и 182 дана, обрачуната по конформној методи, ради упоредивости са просечно пондерисаним каматним стопама на благајничке записе Народне банке Србије.

обезбеђују у буџету Републике, пренос тих средстава банкама ради исплате обвезница, као и стручне и административно-техничке послове везане за исплату обвезница.

Средства за исплату обвезница обезбеђује Република Србија и уплаћује их на посебне рачуне отворене код Народне банке Србије. Исплате обвезница у девизама или у динарској противвредности, на захтев власника, врше банке, у оквиру чијих рачуна се воде рачуни хартија од вредности власника обвезница. Народна банка Србије, по захтевима банака, врши авансни пренос девизних и динарских средстава за исплату обвезница.

Банке су свакодневно Народној банци достављале податке о извршеној конверзији девизне штедње у обвезнице Републике Србије, замени обвезница СРЈ у обвезнице Републике Србије, ради праћења висине дуга Републике по основу тих обвезница, као и податке о исплатама обвезница у року и пре рока доспећа ради праћења, контроле и усаглашавања искоришћености пренетих средстава.

Укупно обрачуната конверзија старе девизне штедње код банака у обвезнице Републике Србије (А 2002—А 2016) износи 3.800,00 милиона евра. Обрачуната конверзија девизних депозита код Дафимент банке и девизних средстава код Југоскандика једнака је извршеној конверзији и на дан 31. децембра 2003. године износи 279,76 милиона евра.

У току 2003. године у обвезнице Републике Србије (А 2002—А 2016) конвертовано је 2.219,13 милиона евра.

У обвезнице Републике Србије серије А 2002 и А 2003, закључно са 31. децембром 2003, конвертовано је укупно 241,18 милиона евра, и то:

- у обвезнице А 2002 — 78,78 милиона евра (стара штедња — 33,09 милиона, Дафимент банка — 28,43 милиона и Југоскандик — 17,26 милиона);

- у обвезнице А 2003 — 162,4 милиона евра (стара штедња — 119,55 милиона, Дафимент банка — 27,37 милиона и Југоскандик — 15,48 милиона).

За исплате обвезница о року доспећа код банака су на дан 1. јануара 2003. затечена средства у износу од 4,66 милиона евра и 9,0 милиона динара, а на рачунима код Народне банке Србије 5,31 милион евра и 5,98 милиона динара. Поред тога, буџет је у току 2003. године обезбедио средства у износу од 205,30 милиона евра и 9.682,00 милиона динара. Из обезбеђених средстава, у складу са Одлуком о ближим условима куповине девизних средстава ради исплате обвезница Републике Србије, вршен је испкуп и продаја девизних средстава.

У току 2003. године исплаћене су доспеле обвезнице серије А 2002 и А 2003 у укупном износу од **214,20 милиона евра**, од тога у девизним средствима 211,13 милиона евра и 199,67 милиона динара, и то:

- обвезнице Републике Србије серије А 2002 у износу од 55,97 милиона евра (16,81 милион по основу старе штедње, 21,93 милиона за Дафимент банку и 17,23 милиона за Југоскандик);

— обвезнице Републике Србије серије А 2003 у износу од 158,23 милиона евра (120,99 милиона по основу старе штедње, 22,44 милиона за Дафимент банку и 14,80 милиона за Југоскандик).

За исплате обвезница пре рока доспећа, за плаћање специфичних трошкова у складу са Одлуком Владе Републике Србије, код банака су на дан 1. јануара 2003. затечена средства у износу од 32,14 милиона динара, а на рачуну код Народне банке Србије 50,67 милиона динара. Буџет је за те намене у току 2003. године обезбедио 1,64 милиона евра и 383,11 милиона динара. Из тих средстава, власницима обвезница исплаћено је 0,78 милиона евра и 410,51 милион динара (по дисконтној вредности обвезница), односно исплаћена је номинална вредност обвезница по том основу у износу од 8,63 милиона евра.

Ради спровођења члана 16. Закона, буџет Републике Србије је на посебан рачун код Народне банке Србије уплатио средства у износу од 205,26 милиона динара, која су у целини пренета банкама са даном доспећа обавезе (4. јул 2003).

Током године, континуирано је праћен промет обвезницама на Београдској берзи. У периоду од 1. јануара до 31. децембра, укупан обим трговања обвезницама Републике Србије износио је 153,16 милиона евра или 6,9% конверзије у обвезнице у току те године. Промет овим обвезницама одвијао се и ванберзански и био је за око два и по пута већи од берзанског.

КУРС ДИНАРА И ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ

КУРС ДИНАРА	50
УПРАВЉАЊЕ ДЕВИЗНИМ РЕЗЕРВАМА	52
ИЗВОРИ РАСТА ДЕВИЗНИХ РЕЗЕРВИ	52
СТРУКТУРА И ПРОФИТАБИЛНОСТ ДЕВИЗНЕ	
АКТИВЕ И УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА	
(СТАЊЕ У 2003. И ПЛАНОВИ ЗА 2004. ГОДИНУ)	53
ПЛАНОВИ ЗА 2004. ГОДИНУ	54
ПОСЛОВАЊЕ НА МЕЋУБАНКАРСКОМ	
ДЕВИЗНОМ ТРЖИШТУ	55
КРЕТАЊА НА САСТАНКУ МЕЋУБАНКАРСКОГ	
ДЕВИЗНОГ ТРЖИШТА	55
ПОСЛОВАЊЕ ВАН САСТАНАКА МЕЋУБАНКАРСКОГ	
ДЕВИЗНОГ ТРЖИШТА	56
МЕЋАЧКИ ПОСЛОВИ	57
ПОЛИТИКА ДЕВИЗНОГ КУРСА У 2004. ГОДИНИ	58
ИЗМЕНЕ ПРОПИСА У 2003. ГОДИНИ ВЕЗАНЕ	
ЗА РАД ДЕВИЗНОГ ТРЖИШТА	59
ПРОМЕНЕ ДЕВИЗНОГ РЕЖИМА И МЕРЕ ДЕВИЗНЕ КОНТРОЛЕ	60
НАЈВАЖНИЈЕ МЕРЕ У ОБЛАСТИ ДЕВИЗНОГ ПОСЛОВАЊА	60
КОНТРОЛА (ОГРАНИЧЕЊА) У ОБЛАСТИ ТЕКУЋИХ	
И КАПИТАЛНИХ ТРАНСАКЦИЈА	60
ПЛАНОВИ ЗА 2004. ГОДИНУ	61

Курс динара

Кретање међународне вредности динара током 2003. године, у оквиру режима руковођеног флукутирања, одликује се високим степеном стабилности реалног ефективног курса и умереном депресијацијом номиналног ефективног курса динара. Промене динарских вредности иностраних валута на домаћем девизном тржишту биле су последица промена односа понуде и тражње и колебања вредности тих валута на међународним девизним тржиштима.

Реални ефективни курс динара је у децембру 2003. био за 1,9% виши у односу на исти месец претходне године. Међутим, упркос извесним флукутацијама како навише, тако и наниже, реални ефективни курс динара је током 2003, у поређењу са децембром 2002, остао непромењен. Стабилност реалног ефективног курса динара показатељ је да у 2003. години није дошло до промене међународне ценовне конкурентности домаћих економских субјеката у делу који је детерминисан нивоом спољне вредности националне валуте.

Номинални ефективни курс динара био је крајем децембра нижи за 3,7% у поређењу с крајем децембра 2002. године. Просечан ниво депресијације номиналног ефективног курса динара током 2003, у поређењу с децембром 2002, био је 2,7% месечно (индекс 97,3). Релативно ниска депресијација тог курса, праћена стабилношћу реалног ефективног курса, показатељ је да је током године настављен тренд конвергенције између домаће инфлације и инфлације у развијеним земљама. Тако, на пример, релативна разлика између реалног и номиналног ефективног курса динара, која истовремено представља индикатор релативне разлике између домаће и иностране инфлације, била је у децембру 2003. 5,8% (децембар 2002 = 100), док је та разлика у истом месецу 2002. године износила 11,6% (децембар 2001 = 100).

Паралелно са стабилним нивоом реалног ефективног курса динара и његовом мањом номиналном депресијацијом у поређењу са висином домаће инфлације, забележен је наставак тренда суфицита укупног платног биланса земље и повећања девизних резерви. То значи да је политика руковођене флексибилности курса динара и током тог периода обезбедила, с једне стране, јачање међународне ликвидности земље и очување међународне ценовне конкурентности националних економских субјеката, а с друге, повољан утицај на процес стабилизације цена на унутрашњем тржишту.

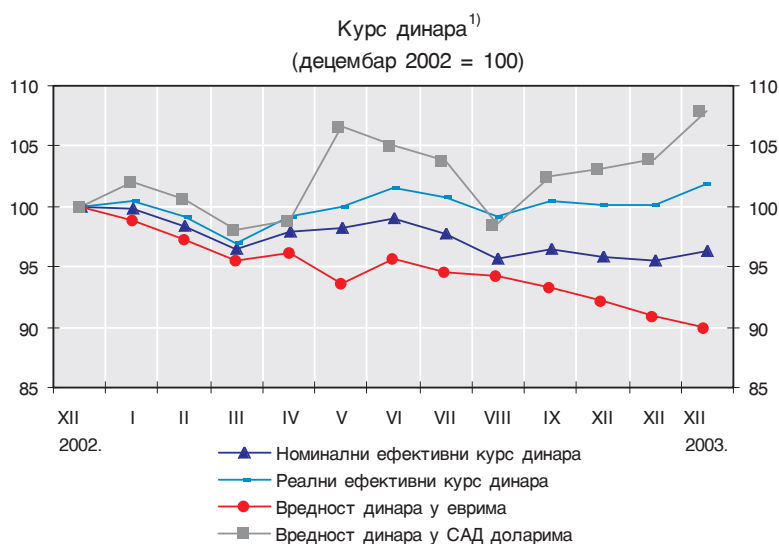
Промене вредности динара према најзначајнијим светским валутама биле су различите услед промена међусобних односа вредности тих валута на међународним девизним тржиштима и поштовања принципа правилно укрштеног курса динара. Тако је динар крајем децембра, у поређењу с крајем децембра 2002, био депресиран у односу на евро, швајцарски франак, јен и британску фунту за 9,95%, 3,38%, 3,32% и 2,41% респективно, док је према америчком долару апресиран за 7,96%.

Кретање курса динара у 2003. години

(Вредност крајем периода)

	Децембар 2002.	Март	Јун	Септембар	Децембар
CSD/EUR	61,52	64,38	64,27	65,96	68,31
CSD/USD	58,98	60,18	56,16	57,56	54,64
<i>Номинални износи</i>					
Номинални ефективни курс	100	96,4	99,0	96,5	96,3
Реални ефективни курс	100	97,0	101,5	100,4	101,9

¹Индекс мањи од 100 указује на депресијацију, а већи од 100 на апресијацију.

¹⁾Опадање индекса индикатор је смањења вредности динара, а пораст индекса повећања вредности динара.

Дивергентна кретања вредности динара према евр и долару у 2003, детерминисана великим порастом вредности евра у односу на долар на међународним девизним тржиштима, проузроковала су и дивергентна кретања реалног курса динара према тим валутама. Динар је у децембру 2003, у поређењу с децембром 2002, био реално депресиран у односу на евро за 4,7%, док је према долару био реално апресиран за 14,2%.

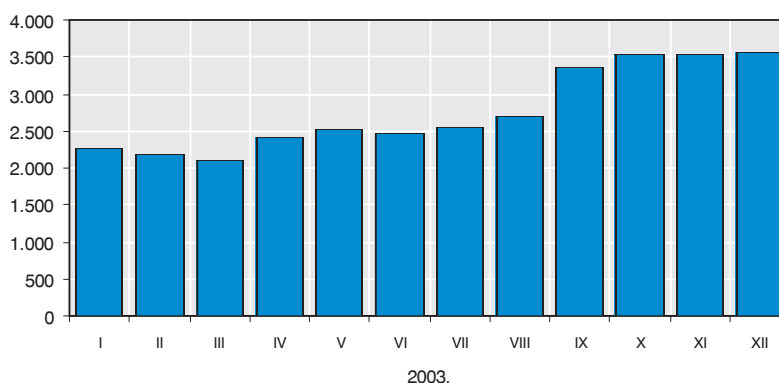
Управљање девизним резервама

Упркос релативно високом дефициту биланса робе и услуга и дефициту текућег платног биланса у 2003. (24,0% и 10,2% процењеног бруто домаћег производа земље), настављен је тренд, из претходног двогодишњег периода, високог раста вредности националних девизних резерви. Велико повећање девизних резерви Србије, двоструко веће од планираног на почетку 2003, било је последица високог суфицита укупног платног биланса, тј. велике позитивне разлике између суфицита биланса кредитно-финансијских трансакција земље са иностранством и дефицита текућег платног биланса.

Извори раста девизних резерви

Девизне резерве Републике Србије којима рукује Народна банка Србије повећане су са 2.280,1 милион долара крајем 2002. на 3.550,1 милион долара крајем 2003. године, или за 55,7%.

Диспонибилне девизне резерве Народне банке Србије
(у милионима долара)

Најзначајнији извори пораста девизних резерви били су: нето прилив по основу мењачких послова (1.370,7 милиона долара), прилив од приватизације (641,5 милиона долара), прилив по основу обављања привременог платног промета на територији Србије и Црне Горе (442,5 милиона долара), кредити Међународног монетарног фонда (276,1 милиона долара), кредити других међународних финансијских организација и Европске заједнице (172,6 милиона долара), нето прилив по основу нове девизне штедње грађана (143,9 милиона долара) у складу са обавезом пословних банака о депоновању 50% девизних средстава по основу нове девизне штедње код Народне банке Србије, прилив по основу донација (82,9 милиона долара), од чега се 44,3 милиона долара односи на донације чији је корисник држава, док се 38,6 милиона долара односи на донације за остале кориснике, односно на обавезну продају од стране пословних банака девизног прилива који потиче из донација према Закону о донацијама и хуманитарној помоћи ("Службени лист СРЈ" 53/2001).

Што се структуре девизног одлива тиче, највеће учешће имали су: нето одлив по основу продаје девиза на девизном тржишту (1.958,2 милиона долара), одлив по основу алиментирања старе девизне штедње (242,5 милиона долара) и одлив по основу отплате доспелих камата на кредите (149,3 милиона долара).

Упоредном анализом прилива у девизне резерве по основу мењачких послова, прилива по основу привременог обављања платног промета на територији Србије и Црне Горе и нето откупа девиза од државних органа, с једне стране, и одлива из девизних резерви по основу нето продаје девиза од стране Народне банке Србије на девизном тржишту, с друге, може се констатовати да је ефекат купопродаје девиза на девизне резерве био позитиван за 247,13 милиона долара, што је, између осталог, подржало стабилност курса динара у 2003. години.

Структура и профитабилност девизне aktive и управљање ризицима (стање у 2003. и планови за 2004. годину)

Основна начела при руковању девизним резервама Народне банке Србије јесу сигурност, ликвидност и профитабилност.

Структура

Девизне резерве у 2003. години су чинили депозити на рачунима Народне банке Србије у иностранству, хартије од вредности, ефективни страни новац, злато и специјална права вучења. Настављена је тенденција, из претходне године, промена у структури девизних резерви у корист хартија од вредности, а на рачун ефективног страног новца и депозита на рачунима у иностранству. Таква промена у структури девизних резерви предузета је с циљем јачања њихове сигурности и ликвидности, као и повећања профитабилности.

У другој половини 2004. године планира се унапређење процеса диверсификације портфолија увођењем нових првокласних хартија од вредности (државних обвезница, обвезница међународних финансијских установа и других обвезница са највишим рејтингом).

Профитабилност

У току 2003. године Народна банка Србије је приходовала укупно 51,5 милиона долара по основу наплате купона на хартије од вредности и укамаћивања девизних резерви на рачунима у иностранству. То је за 37,7% више од прихода оствареног у 2002. години.

На основу задужења у иностранству, Народна банка Србије је платила камату у износу од 34,4 милиона долара. Највећи део каматног плаћања односио се на кредите које је одобрио Међународни монетарни фонд.

Да би се профитабилност девизних резерви унапредила, настављено је у 2003. години полагање ефективног страног новца на рачуне Народне банке Србије у иностранству. Динамика полагања усклађивана је са динамиком плаћања, пре свега са исплатама старе девизне штедње.

Управљање ризиком

Усвајањем годишњих и тромесечних смерница, дефинишу се основни правци и оквири у управљању девизним резервама. Тиме се искључује могућност пословања са неовлашћеним субјектима, неовлашћеним категоријама пласмана девизних резерви, могућност конфликта интереса, прекорачења лимита итд. С тим у вези, утврђује се “бенчмарк” (контролни критеријум) који се односи на горе поменуте параметре (избор субјеката, структуре активе, валутне и рочне структуре, лимита). Иначе, предлози Инвестиционог комитета у том смислу постају оперативни тек након што их усвоји гувернер, односно Монетарни одбор.

Повлачење средстава код мешовитих банака (EuroAxis Bank – Moscow) одвија се по динамици која је у складу са усвојеним програмом повлачења средстава, а које ће бити окончано до краја године.

Валутна структура девизних резерви је у корелацији са валутном структуром обавеза Народне банке Србије, валутном структуром трговинске размене земље са иностранством, као и са потребом диверсификације валутног ризика. У валутној структури највеће учешће има евро, затим амерички долар и, у мањем проценту, остале валуте.

Одељење за управљање девизним резервама, уз асистенцију *risk managera* из *Swiss National Bank, Zurich* (при техничкој мисији Међународног монетарног фонда), спроводи активности у вези са праћењем и анализом портфолија у односу на усвојени “бенчмарк”. У спровођењу редовних активности *Risk management*-а користе се следеће анализе: а) поређење карактеристика портфеља у односу на усвојени “бенчмарк”; б) контрола трајања портфеља у односу на трајање “бенчмарка”; в) декомпозиција ризика (међувалутни односи, промена тржишне вредности обвезница); г) VAR – *Value at risk* – метод утврђивања могућег губитка.

Планови за 2004. годину

Планови за 2004. годину обухватају:

- реализацију организационог раздвајања *Middle Office (Risk management) od Front Office (Dealing room)*,
- наставак умереног повећања учешћа евра у валутној структури девизних резерви земље на рачун америчког долара, при чему би удео осталих валута остао непромењен,
- наставак улагања средстава девизних резерви земље у најквалитетније обвезнице развијених земаља.

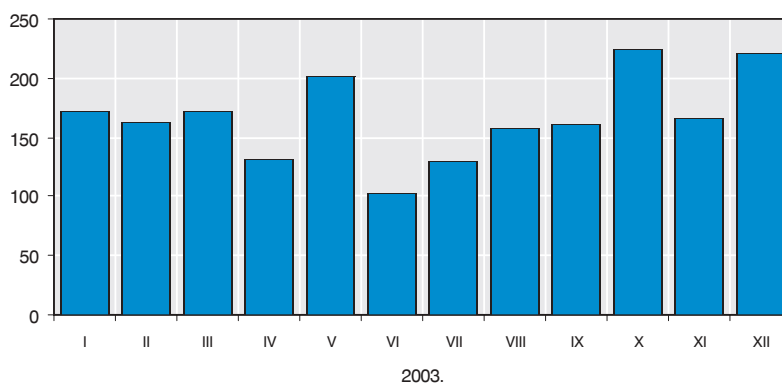
Пословање на састанку Међубанкарског девизног тржишта

Кретања на састанку Међубанкарског девизног тржишта

Укупан промет евром на састанку Међубанкарског девизног тржишта у 2003. години износио је 1.999,8 милиона долара, од чега у првих шест месеци 941,3 милиона, а током других шест месеци 1.058,5 милиона. Најнижи ниво промета забележен је у јуну (101,8 милиона долара), а највиши у октобру (223,8 милиона долара). И док су кретања на састанку Међубанкарског девизног тржишта била приближно уравнотежена по висини промета у првом и другом полугодишту, кретање по месецима указује на високу волатилност у оба периода. Октобарски ниво промета одражава висок ниво тражње евра на фиксинг састанку под утицајем сезонског фактора и отварања парламентарне кризе у Србији. Интервенцијама Народне банке (продајама евра на фиксингу) стабилизована је тражња и курс динара, тако да је у новембру промет смањен на 165,0 милиона долара.

Купопродаје девиза између пословних банака на састанку Међубанкарског девизног тржишта током године практично није ни било. Она је регистрована само у првом делу године, и то у износу од 3,5 милиона долара.

Промет евра на фиксинг састанцима
(у милионима долара)

Одлуком о условима и начину рада девизног тржишта уведено је, као један од критеријума за учешће на фиксинг састанку, од 1. јануара 2003. ограничење да овлашћене банке могу куповати и продавати девизе у складу са показатељем девизног ризика, који не може бити већи од 30% у односу на капитал банке. Та мера је била донета како би се, с једне стране, ограничио утицај ризика промене девизног курса на пословање банака, а, с друге, смањио притисак тражње на девизно тржиште.

Пословање ван састанака Међубанкарског девизног тржишта

У 2003. години је забележен изузетан раст обима директне трговине између банака у односу на 2002 — остварени обим те трговине износио је 900,6 милиона долара, што је за 351,0% више него у 2002. Та трговина је у првој половини године износила 367,8 милиона долара, а у другој 532,8 милиона долара. Најнижи ниво промета забележен је у фебруару (42,8 милиона долара), а највиши у децембру (136,6 милиона долара).

Тако висок обим директне трговине међу банкама допринео је повећању учешћа обима те трговине у односу на обим промета на састанку Међубанкарског девизног тржишта на 45%. При том је учешће директне трговине у односу на промет на фиксинг састанку повећано са 39,1% у првом полугодишту на 50,3% у другом, што потврђује да директна трговина између банака добија све шире размере.

Истовремено је забележен такође висок обим директне продаје девиза и ефикасних банака Народној банци Србије, који је достигао 69,2 милиона долара (од чега у првих шест месеци 62,3 милиона, а током других шест месеци 6,9 милиона). И та чињеница представља још једну потврду у прилог тези о развоју директне трговине између банака. Највиши обим продаја девиза и ефикасних банака био је у јуну (36,9 милиона долара), чему је највећи допринос дала Поштанска штедионица (ради усклађивања показатеља девизног ризика). С друге стране, банке су директно од Народне банке купиле 32,8 милиона долара. Током године укупан обим међусобне директне трговине овлашћених банака, банака и Народне банке изван фиксинг састанка износио је 1.002,6 милиона долара.

Мењачки послови

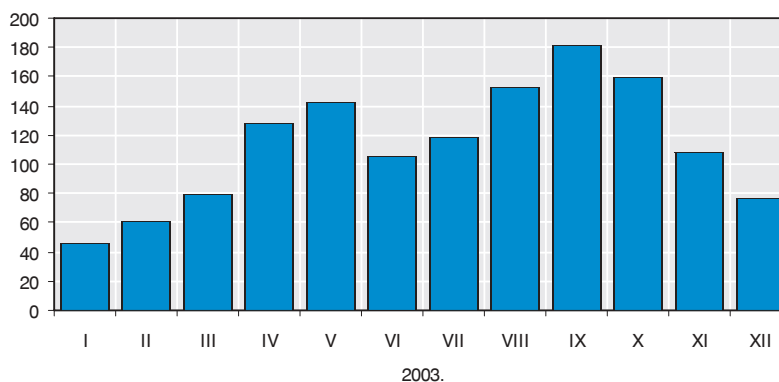
У првим месецима 2003. године обим мењачких послова је исказао пад у односу на крај 2002, што је пре свега узроковано преласком платног промета из ЗОП-а у банке, затим новом организацијом обављања мењачких послова, као и смањењем броја експозитура Народне банке Србије. Тек је у марту нето откуп по мењачким пословима Народне банке достигао ниво из децембра 2002. године.

Народна банка је на својим шалтерима и преко својих овлашћених мењача у 2003. години откупила укупно 1.694,2 милиона долара и продала 337,2 милиона долара, што значи да је нето откуп износио 1.357 милиона долара (у 2002. години 1.156,1 милион долара). У првој половини 2003, нето откуп је био 560,5 милиона долара, док је у другој половини године износио 796,5 милиона долара.

Најнижи обим мењачких послова забележен је у јануару: откуп 51,1 милион долара и продаја 5,7 милиона долара (нето откуп 45,4 милиона долара). Највиши обим тих послова забележен је у септембру: откуп 202,8 милиона долара и продаја 20,9 милиона долара (нето откуп 181,9 милиона долара).

Висок обим нето откупа иностране ефикативности је, слично 2002. години, у знатној мери утицао на стабилизовање кретања курса динара према евр у на састанку Међубанкарског девизног тржишта, на које је Народна банка преусмеравала вишкове откупљене ефикативности.

Нето откуп иностране ефикативности по мењачким пословима НБС
(у милионима долара)

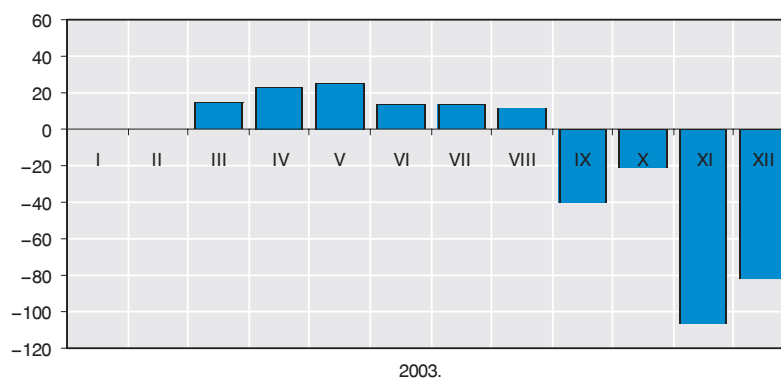

У 2003. години, обим промета по мењачким пословима банака је изузетно порастао, с тим што се на овом сегменту девизног тржишта уочава следеће:

- од почетка до краја године, банке су оствариле нето продају у висини од 147,5 милиона долара (откуп 620,2 милиона и продаја 767,7 милиона),
- у првој половини године, банке су оствариле нето откуп у висини 76,1 милион долара (откуп 284,9 милиона и продаја 208,8 милиона),
- у другој половини године, банке су продале нето 223,6 милиона долара (откуп 335,3 милиона и продаја 558,9 милиона).

Кретања остварена у другом делу године била су резултат пре свега процеса приватизације и реализовања продаје акција грађана и куповине ефикасних од банака. Потребно је напоменути да нето продаја ефикасних у периоду септембар-децембар није утицала на смањење девизног потенцијала банака. Наиме, ефикасни страни новац који су акционари купили од овлашћених банака у процесу приватизације (исплата акција је, према траженом програму, вршена у динарима) био је покривен девизним приливом по основу приватизације. Власници акција су искористили могућност да динаре добијене по основу продаје акција у знатној мери претворе у девизе, упркос томе што је каматна стопа на динарске пласмане била често релативно већа од каматне стопе на пласмане у страниј валути у поређењу са депресијацијом динара.

Нето откуп иностране ефикасности по мењачким пословима
банака (у милионима долара)

Политика девизног курса у 2004. години

Курс динара ће се и током 2004. године формирати у оквиру режима руковођеног флукутирања. Основни параметри за формирање међународне вредности динара требало би да буду односи понуде и тражње девиза и националне валуте, ниво девизних резерви земље и разлика између домаће и иностране инфлације.

Кад је реч о формирању девизних курсева овлашћених банака и банака, њих ће, као и у 2003. години, те банке потпуно слободно формирати на основу понуде и тражње девиза и ефикасног страног новца, уз поштовање принципа правилно укрштених девизних курсева на светским тржиштима.

Народна банка Србије ће у 2004. години наставити са усмеравањем кретања девизних курсева путем продаја евра на фиксинг састанку Међубанкарског девизног тржишта, при чему ће допустити њихове осцилације, у складу са понудом и тражњом евра. Међутим, Народна банка ће својим продајама евра, као и укупном монетарном политиком, спречавати стварање претераних осцилација девизног курса и амортизовати сувише велике притиске тражње или понуде на девизном тржишту, који би могли да настану услед деловања интерних или екстерних шокова на националну економију. Очекује се да ће висок пораст девизних резерви

остварен у 2003. омогућити Народној банци Србије да и у 2004. години ефикасно интервенише у правцу уравнотежења односа понуде и тражње девиза по постојећем курсу, елиминишући ризик појаве неповољних курсних флукуација.

Измене прописа у 2003. години везане за рад девизног тржишта

Почетком 2003. године престала је да важи Одлука о условима и начину интервенције Народне банке Југославије на Међубанкарском девизном тржишту. Одлука је стављена ван снаге имајући у виду да су услови за учешће банака на девизном тржишту који су били предмет ове одлуке обухваћени новом Одлуком о условима и начину рада девизног тржишта.

У 2003. години (у марту) донета је нова Одлука о условима и начину рада девизног тржишта. Овом одлуком прописују се услови и начин рада девизног тржишта, односно послови куповине и продаје девиза између учесника на девизном тржишту, начин формирања девизног курса у складу са Законом о девизном пословању и др. Новом одлуком прописани су додатни услови које су овлашћене банке дужне да испуне да би учествовале на девизном тржишту како на састанку Међубанкарског девизног тржишта, тако и у непосредној трговини.

Такође у марту донете су нова Одлуке о врстама девиза и ефективног страног новца које Народна банка Србије купује и продаје на девизном тржишту и нова Одлука о врстама девиза и ефективног страног новца које се купују и продају не девизном тржишту. Тим одлукама прописују се врсте девиза и ефективног страног новца којима Народна банка тргује на девизном тржишту. Њима се по први пут у мењачке послове код Народне банке уводе словеначки толар, босанска конвертибилна марка, мађарска форинта, чешка круна и пољски злот, а код овлашћених банака, односно банака, поред наведених валута, још и словачка круна и хрватска куна.

У јулу је донета нова Одлука о мерама за одржавање девизне ликвидности банака ради обезбеђења исплате девизних штедних улога и Упутство за њено спровођење. Одлуком је прописано да, ради одржавања девизне ликвидности банака, а у циљу обезбеђења исплате девизних штедних улога, банке морају да депонују код Народне банке 50% девизне штедње, односно банке у санацији 100% девизне штедње. У односу на раније важећу одлуку, ова садржи одредбу која дозвољава банкама да тромесечно могу да промене валутну структуру депонованих средстава.

Промене девизног режима и мере девизне контроле

Најважније мере у области девизног пословања

1) У току 2003. године покренуте су иницијативе, од стране Министарства финансија и Министарства за економске односе РС, за измену појединих прописа који регулишу материју девизног и спољнотрговинског пословања. Народна банка је тако учествовала у давању примедба и мишљења на: Измене и допуне Закона о девизном пословању, Закон о спољној трговини, Закон о јавном дугу, Закон о прању новца и Закон о корпорацији за осигурање стамбених кредита.

2) У вези са редовним активностима, обављали су се и послови контроле усаглашености налога за плаћање према иностранству са важећим прописима, контроле налога за повраћај привремено одузетих девиза, као и следећи послови:

- у складу са прописом који регулише услове и начин личних и физичких преноса средстава плаћања у иностранство и из иностранства, овлашћеним банкама је издато 39 решења за изношење ефективног страног новца ради дотације рачуна у иностранству,

- у складу са прописом који регулише услове под којима се резиденту може одобрити држање девиза на рачуну у иностранству, резидентима је издато 179 решења за држање девиза на рачуну у иностранству,

- у складу са прописом којим се регулише обрачун извозних стимулација, оверено је 19.196 захтева предузећа и предузетника.

3) Сачињени су и предлози подзаконских аката које доноси Народна банка на основу Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, и то:

- Одлука о условима и начину издавања сагласности Народне банке Србије за издавање хартија од вредности изражених у иностранској валути,

- Одлука о условима и начину издавања сагласности Народне банке Србије за дистрибуцију хартија од вредности страног правног лица на територији Републике Србије,

- Одлука о условима и начину издавања сагласности Народне банке Србије за издавање депозитних потврда.

Контрола (ограничења) у области текућих и капиталних трансакција

Одредбе Закона о девизном пословању којима је уведена потпуна либерализација текућих трансакција и делимична либерализација капиталних трансакција, уз ограничења у плаћању и преносу по основу инвестирања у иностранство и давања кредита иностранству, као и по основу краткорочног кретања капитала, остале су непромењене.

Планови за 2004. годину

Очекује се да ће се у 2004. години донети прописи који ће омогућити даљу поступну либерализацију капиталних послова земље са иностранством.

У вези с тим, будући да је извршена либерализација дугорочних капиталних послова, размотриће се и питање либерализације краткорочних капиталних послова у сарадњи са надлежним републичким органима, пре свега Министарством финансија. Уколико се оцени да у области девизног система треба наставити са даљом либерализацијом и омогућити и трговање краткорочним хартијама од вредности, извршиће се у том смислу одговарајућа измена и допуна Закона о девизном пословању и донети подзаконски прописи.

Осим тога, у сарадњи са Министарством финансија, размотриће се доношење измена Закона о девизном пословању и подзаконских прописа у делу који се односи на поступак регистрације кредитних послова наплате извоза робе и услуга из иностранства и авансно плаћање робе у смислу поједностављења тог поступка.

Започеће се такође рад на усаглашавању прописа у области девизног пословања и кредитних односа са иностранством са прописима Светске трговинске организације.

ЕМИСИЈА НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА

ГОТОВ НОВАЦ У ОПТИЦАЈУ	64
АПОЕНСКА СТРУКТУРА КОВАНОГ НОВЦА У ОПТИЦАЈУ	64
НОВЕ СЕРИЈЕ НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА У ОПТИЦАЈУ	65
ПРИГОДНИ КОВАНИ НОВАЦ	66
ФАЛСИФИКАТИ ДИНАРА	66
НУМИЗМАТИЧКИ МУЗЕЈ	67

Готов новац у оптицају

До краја 2002. године, док је постојао Завод за обрачун и плаћања (ЗОП), Народна банка Србије је из централног трезора готовим новцем (новчаницама и кованим новцем) снабдевала своје филијале, а оне су потом њиме снабдевале ЗОП, који је даље готовим новцем снабдевао учеснике у платном промету – банке, поште, предузећа, грађане и др.

Од почетка 2003. године, са укидањем ЗОП-а и преласком платног промета у банке, начин снабдевања готовим новцем је измењен – Народна банка из централног трезора новцем снабдева своје филијале и експозитуре (има их 36), које даље снабдевају банке и друге имаоце рачуна код Народне банке, као и мењаче, а од њих из оптицаја повлаче похабане и оштећене новчанице. Банке готовим новцем снабдевају своје комитенте – предузећа, грађане и др. Учесници у платном промету који имају потребу за готовим новцем дају банци налог да се са њихових рачуна скину средства, након чега им се та средства достављају.

**Готов новац у оптицају
на дан 31. 12. 2003. године**

	Износ у милионима динара
Израђени готов новац	133.349
Уништени готов новац	10.066
Готов новац у иностранству	237
Готов новац у трезорима НБС	75.328
Готов новац у благајнама банака ¹	4.739
Готов новац у оптицају	42.979

¹Укључена и готовина код Управе за јавна плаћања Министарства финансија Србије.

Апоенска структура готовог новца у оптицају

Од укупног стања готовог новца у оптицају на дан 31. децембра 2003. године на новчанице се односило 98,6%, а на ковани новац 1,4%, што је било слично структури на крају 2002.

У структури новчаница у оптицају новчанице апоена од 5.000 динара учествовале су са 10,0%, што је било мање у односу на крај 2002. године, када је њихово учешће достигало 12,4%.

Учешће новчаница апоена од 1.000 динара знатније је повећано: ове новчанице су на крају 2003. године у укупним новчаницама у оптицају учествовале са 65,0%, према учешћу од 50,7% на крају 2002.

Учешће новчаница апоена од 200 динара је смањено, и то са 22,0% на крају 2002. на 15,2% на крају 2003, а такође и учешће новчаница апоена од 100 и 50 динара.

У структури кованог новца на крају 2003. у односу на крај 2002. године повећано је учешће апоена од 5 и 2 динара, а смањено учешће апоена од 1 динар и 50 пара.

Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају

Врста апоена	Стање на дан 31. дец. 2001.*		Стање на дан 31. дец. 2002		Стање на дан 31. дец. 2003.	
	у милионима	у %	у милионима	у %	у милионима	у %
5.000 динара	0	0,0	5.370	12,4	4238	10,0
1.000 динара	11.549	46,1	21.884	50,7	27.545	65,0
200 динара	7.041	28,1	9.522	22,0	6441	15,2
100 динара	3.832	15,3	3.933	9,1	2670	6,3
50 динара	2.095	8,3	1.991	4,6	890	2,1
20 динара	294	1,2	277	0,7	339	0,8
10 динара	191	0,7	219	0,5	254	0,6
5 динара	68	0,3	0	0,0	0	0,0
Свега:	25.070	100,0	43.196	100,0	42.377	100,0

*Дати су збирни подаци за старе и нове новчанице.

Преглед апоенске структуре кованог новца у оптицају

Врста апоена	Стање на дан 31. дец. 2001.		Стање на дан 31. дец. 2002		Стање на дан 31. дец. 2003.	
	у милионима	у %	у милионима	у %	у милионима	у %
5 динара	53	21,0	53	21,0	248	41,2
2 динара	15	5,9	15	5,9	71	11,8
1 динар	135	53,0	135	53,0	217	36,1
50 пара	51	20,1	51	20,1	66	10,9
Укупно:	254	100,0	254	100,0	602	100,0

Нове серије новчаница и кованог новца у оптицају

Народна банка Србије је у 2003. години пустила у оптицај следеће апоене новчаница и кованог новца из нове серије:

- 24. марта – новчанице апоена од 1.000 динара (потпис гувернера Млађана Динкића),
- 2. јула – новчанице апоена од 100 и 5.000 динара (потпис гувернера Млађана Динкића) и ковани новац апоена од 1, 2, 5, 10 и 20 динара,
- 15. септембра – новчанице апоена од 1.000 динара (потпис гувернера Кори Удовички).

У вези с тим, сачињене су и објављене одговарајуће одлуке о основним обележјима новчаница и кованог новца, као и одлуке о пуштању у оптицај новчаница и кованог новца.

Ради употпуњавања апоенске структуре новчаница у оптицају, сачињен је Програм израде новчаница за 2004. годину, којим је предвиђена израда и увођење у оптицај новчаница апоена од 500 динара, у количини од 36.800.000 комада и номиналном износу од 18,4 милијарде динара.

Пригодни ковани новац

У периоду од **1. јануара до 31. децембра 2003. године** од продаје јубиларног кованог новца физичким и правним лицима у земљи **остварен је укупан приход од 4,3 милиона динара.**

Из оствареног укупног прихода покривени су **трошкови метала** (злата и сребра) у износу од **2,4 милиона динара**, **трошкови израде и трошкови продаје** у износу од **1,2 милиона динара**, а разлика између продајне цене и цене коштања од **0,7 милиона динара односи се на обавезу према буџету Републике Србије.**

Народна банка Србије упутила је Влади Републике Србије **предлог да се 200-годишњица Првог српског устанка одреди као историјски догађај поводом кога ће Народна банка Србије у 2004. години издати пригодни ковани новац.**

Фалсификати динара

Ради благовременог откривања и сузбијања фалсификата динара, Народна банка Србије је редовно обавештавала носиоце платног промета, Министарство унутрашњих послова и Интерпол о откривеним новим типовима фалсификата динара, са детаљним описом основних обележја фалсификованих новчаница и типом фалсификата. Поред тога, предузимала је активности у погледу едукације учесника у платном промету, израде одговарајућих каталога и плаката у којима су приказиване основне карактеристике новчаница, са елементима заштите од фалсификата, као и њихове дистрибуције својим филијалама и експозитурама, као и пословним банкама.

Током године Одељење је обрадило 1.758 захтева (записника) за експертизу новчаница са сумњом на фалсификат.

У наредном периоду предвиђено је објављивање саопштења о појави нових типова фалсификата динара и на сајту Народне банке Србије.

Нумизматички музеј

У Народној банци Србије у току је стручна обрада нумизматичких вредности из Нумизматичке збирке Народне банке које су предвиђене да буду експонати у оквиру поставке Нумизматичког музеја у згради у ул. Краља Петра 12. Та обрада врши се по узору на референтне светске каталоге, при чему је сваки појединачни комад новца описан тако да се разликује од описа њему сличних комада (примена метода усклађених са светским стандардима у презентовању нумизматичког материјала).

ПЛАТНИ БИЛАНС

БИЛАНС РОБНЕ РАЗМЕНЕ	70
БИЛАНС УСЛУГА И ТРАНСФЕРА	74
РАЧУН КАПИТАЛА И ФИНАНСИЈСКИХ ТРАНСАКЦИЈА	75
ПРОЈЕКЦИЈА ЗА 2004. ГОДИНУ	76

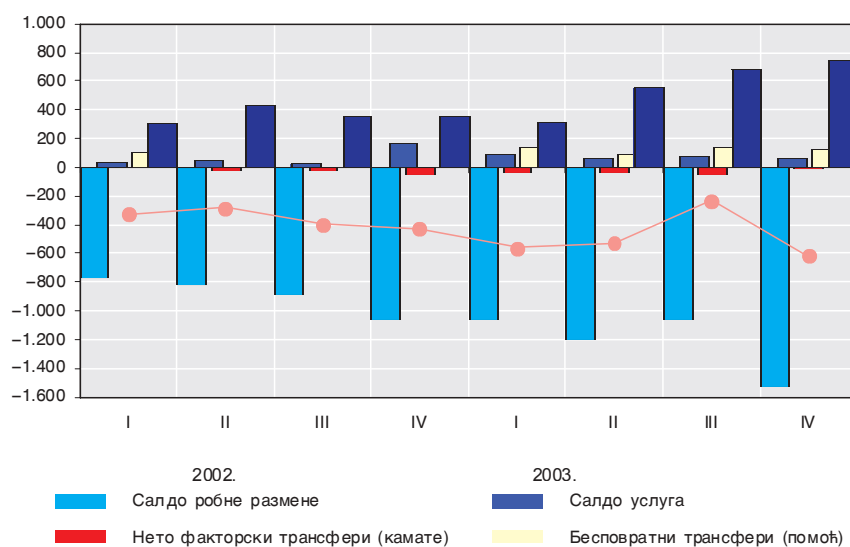
У 2003. години, према прелиминарним подацима, забележен је дефицит текућих трансакција од 1.928 милиона долара, што представља повећање за 34,4% у односу на 2002. годину.

Платни биланс Србије (у милионима САД долара)		
	2002.	2003.
Робна размена, нето	-3.539	-4.847
Извоз	2.075	2.477
Увоз	-5.614	-7.324
Услуге, нето	267	289
Извоз услуга	839	1.007
Увоз услуга	-572	-718
Извоз робе и услуга	2.914	3.484
Увоз робе и услуга	-6.186	-8.042
Нето факторски трансфери (камате)	-96	-150
Бесповратни трансфери, нето	496	476
Текући трансфери, нето	1.438	2.304
ТЕКУЋЕ ТРАНСАКЦИЈЕ	-1.434	-1.928
КАПИТАЛНЕ И ФИНАНСИЈСКЕ ТРАНСАКЦИЈЕ, НЕТО	2.055	2.562
Стране директне инвестиције	475	1.360
Коришћење средњорочних и дугорочних кредита ¹⁾	755	1.162
Отплате главнице дуга	-65	-204
Краткорочни кредити и депозити ²⁾ , нето	158	66
Остали прилив капитала	876	280
Комерцијалне банке (пораст-)	-144	-102
ГРЕШКЕ И ПРОПУСТИ³⁾	490	636
УКУПАН БИЛАНС	1.111	1.270
ПРОМЕНЕ ДЕВИЗНИХ РЕЗЕРВИ НБС (пораст-)¹⁾	-1.111	-1.270

Извор: Народна банка Србије, прелиминарни подаци.
¹⁾Укључени кредити ММФ-а.
²⁾Укључено одложено плаћање увоза нафте и гаса.
³⁾Поред стандардних грешака, обухвата и робни увоз становништва, нето краткорочне трговинске кредите (неплаћени увоз минус ненаплаћени извоз) и међувалутне промене.

Високом дефициту текућег рачуна највише је допринело повећање робног дефицита¹ и нето одлива по основу камата. Повећани робни дефицит донекле је компензован високим нето приходима по текућим трансферима, а једним делом и комерцијалним услугама.

Основне компоненте текућих трансакција
платног биланса Србије
(у милионима САД долара)

Биланс робне размене

Резултат спољнотрговинске размене Србије у 2003. години је дефицит од 4.847 милиона долара, остварен извозом у вредности од 2.477 милиона долара и увозом у вредности од 7.324 милиона долара. Трговински дефицит повећан је за 1.308 милиона долара, или 37,0% у односу на 2002. годину. Регионално, он је са свим регионима повећан, највише са развијеним земљама, у оквиру чега доминира Европска унија. Покривеност увоза извозом смањена је са 37,0% на 33,8%.

Извоз, у вредности од 2.477,4 милиона долара, повећан је за 19,4% (0,1% у еврима) у односу на исти период 2002, што је испод пројектоване стопе, док је стопа раста увоза од 30,5% вишеструко премашила пројектовану².

На мањи номинални пораст извоза робе у односу на планирани утицали су пре свега унутрашњи структурни проблеми у извозном сектору — неценовни фактори, као што су неадекватан квалитет извозних

¹Будући да је део пораста регистрованог увоза у децембру последица увођења нове Царинске декларације и продужења рока за достављање декларација Заводу за статистику са 6. на 16. у месецу, ради упоредивости се део увоза из јануара 2003. може пребацивати у децембар 2002, чиме се текући дефицит у 2003. смањује.

²Пројекцијом из децембра 2002. године планиран је раст извоза од 20% и увоза од 12%. Током године било је очигледно да се та очекивања не могу остварити и последњом корекцијом из октобра 2003. предвиђен је раст извоза од 22,5% и увоза 25,6%.

производа и маркетинг, лоша структурна политика (фаворизовање привредних грана које немају компаративне предности), још увек нерешено питање усклађивања економских система Црне Горе и Србије које се тиче спољнотрговинске политике, царина, ванцаринске заштите, субвенција и сл., као и стагнација економске активности у Европској унији, главном трговинском партнеру земље.

Са подручја централне Србије извоз је износио 1.636,3 милиона долара, или више за 21,8%, а са подручја Војводине 841,1 милион долара, или за 14,9% више него у 2002. години. Динамика извоза била је неједначена. У првом делу године дорадни послови и извоз шећера по преференцијалним условима у Европску унију имали су значајну улогу у кретању извоза (у првом тромесечју извоз је порастао 41,4%, највише од суспензије санкција крајем 1995. године, а у периоду април-јун 22,6%). У трећем и последњем тромесечју забележен је тренд знатног успоравања раста извоза (10,9% и 9,6%) у односу на исте периоде 2002. године.

Посматрано регионално, извоз је забележио највећи апсолутни и релативни раст у земље у транзицији, 1.247 милиона долара, или 22,8%.

Извоз у развијене земље Запада (1.159 милиона долара) порастао је за петину, док је извоз у земље у развоју, од само 71 милион долара, смањен за 28%.

Робна размена Србије¹⁾, јануар-децембар
(у милионима САД долара)

	I-XII 2002.	I-XII 2003.	Индекс
Извоз	2.075,2	2.477,4	119,4
Развијене земље	961,6	1.159,3	120,6
ЕУ	905,4	1.086,4	120,0
ЕФТА	20,7	20,6	99,5
Земље у развоју	98,1	70,7	72,1
Земље у транзицији	1.015,5	1.247,4	122,8
Увоз	5.613,9	7.324,0	130,5
Развијене земље	2.880,4	3.831,3	133,0
ЕУ	2.389,7	3.132,5	131,1
ЕФТА	121,4	167,2	137,7
Земље у развоју	352,9	392,3	111,2
Земље у транзицији	2.380,6	3.100,4	130,2
Салдо	-3.538,7	-4.846,6	137,0
Развијене земље	-1.918,8	-2.672,0	139,3
ЕУ	-1.484	-2.046,1	137,8
ЕФТА	-100,7	-146,6	145,6
Земље у развоју	-254,8	-321,6	126,2
Земље у транзицији	-1.365,1	-1.853,0	135,7

Извор: РЗС.

¹⁾Без података за Косово и Метохију.

Посматрано по намени производа, извоз робе широке потрошње повећан је за 22,4% (са 780 на 955 милиона долара), извоз робе за репродукцију за 16,5% (са 1.130 на 1.317 милиона долара), а опреме за 24,5% (са 165 на 205 милиона долара). При том су носиоци пораста

извоза Србије били сектор хемијских производа и хране (првенствено воћа и поврћа и меса и прерађевина од меса), као и сировине и разни производи ниже фазе прераде, захваљујући делимично отварању тржишта Европске уније за пласман тих производа. Међутим, одобрени преференцијали, најчешће услед непоштовања међународних стандарда квалитета, нису могли да се користе, па је долазило до преоријентације на тржишта земаља у транзицији. Томе је свакако допринела и смањена увозна тражња у земљама Европске уније због успоравања привредног раста. С друге стране, ограничавајући фактор већој експанзији на развијена тржишта била је извозна понуда, која се углавном састојала од сировина и производа ниже фазе прераде. Послови оплемењивања су током године чинили око четвртину укупног извоза, а њихов раст је у односу на 2002. годину био интензивнији од раста редовног извоза. Поред традиционално високе заступљености ових послова у извозу одсека одеће и обуће, у 2003. години на значају су добили одсеци кафе, чаја и зачина, осталих транспортних средстава и опреме и гвожђа и челика.

Увоз Србије, укључујући помоћ у роби, достигао је вредност од 7.324 милиона долара, што је пораст од 30,5% (у еврима око 9%). Најмањи раст био је у трећем тромесечју (16%), док је раст у последњем тромесечју (32%) био последица високог децембарског раста (49%)³.

Регистровани пораст увоза одраз је снажније домаће тражње од очекиване, највећим делом омогућене високим приливом капитала из иностранства. Раст увоза резултат је и либералнијег спољнотрговинског режима и динамичније кредитне активности банака.

Увоз са сва три регионална подручја исказао је пораст: из развијених земаља (3.831 милион долара) за 33%, из земаља у транзицији (3.100 милиона долара) за 30% и из земаља у развоју (392 милиона долара) за 11%.

Према намени производа, највећи део укупног увоза односио се на репроматеријал, чије је учешће у односу на 2002. годину, због успорене динамике, смањено за 3,6 процентних поена – на 57% укупног увоза. С друге стране, учешће увоза опреме је повећано за 1,9 процентни поен – на 22,1%, а робе широке потрошње за 1,7 процентних поена – на 20,9%. У области трајних потрошних добара доминирао је увоз аутомобила, стимулисан кредитирањем од стране све већег броја банака и лизингом.

**Увоз Србије према
економској намени производа**

	У млн долара		Учешће		Индекс
	2002.	2003.	2002.	2003.	
Укупно	5.614	7.324	100,0	100,0	130,5
Репродукција	3.404	4.172	60,6	57,0	122,6
Опрема	1.132	1.621	20,2	22,1	143,2
Широка потрошња	1.078	1.531	19,2	20,9	142,0

Извор: РЗС.

³Треба имати у виду да је део пораста увоза робе био и последица већег обухвата у децембру 2003, због померања крајњег рока за достављање података.

Највеће учешће у увозу имали су нафта и нафтни деривати (700 милиона долара), друмска возила (553 милиона долара), текстилни производи (450 милиона) и машине и уређаји (око 700 милиона долара).

Пораст увоза односио се на енергенте, транспортне уређаје и разне готове производе. Увоз енергената имао је нешто измењену структуру у односу на 2002. годину због смањења увоза нафтних деривата, као и електричне енергије. У оквиру нафте и деривата, чије учешће је повећано за 2,0 процентних поена — на 64,9% укупног увоза енергената, на увоз сирове нафте односило се 58,1% (4,8 процентних поена више у односу на претходну годину), док је учешће деривата смањено за 2,6 процентних поена — на 5,7% укупног увоза сектора горива и мазива.

Будући да је раст цена деривата био динамичнији него раст цена сирове нафте⁴, пад увоза деривата утицао је позитивно како на издатке, тако и на упошљавање домаће прерађивачке индустрије.

Најзначајнији спољнотрговински партнери у 2003. години били су Немачка, Италија, Руска Федерација, Босна и Херцеговина, Македонија и Словенија са којима је обављена половина укупне размене. При том, суфицит је остварен са Босном и Херцеговином и Македонијом, док је највећи дефицит регистрован са Руском Федерацијом, због увоза нафте и гаса.

Спољнотрговинске резултате у доларском исказу треба сагледавати у светлу пораста вредности евра у односу на долар. Да није било тих валутних промена, дефицит робног биланса изражен у доларима имао би умереније повећање. Кретање односа евра према долару, тј. слабљење долара имало је нето позитиван ефекат због већег учешћа долара на страни одлива него на страни прилива у трансакцијама са иностранством (око 15% девизног прилива по основу робе било је у доларима, а око 27% на страни одлива, највећим делом за плаћање нафте и гаса).

Ради бржег укључивања у светске трговинске токове, Влада је водила активну политику либерализације спољне трговине. Укинута су готово све квантитативне рестрикције (преостале ће се укинути до краја 2004) и извршена је рационализација увозних тарифа.

Биланс услуга и трансфера

Нето приходи у сектору услуга (298 милиона долара) већи су за 8,2% него претходне године. Приходи од услуга (1.007 милиона долара) повећани су за петину, што је приближно планираној стопи. Приходи од саобраћаја (306 милиона долара) готово су непромењени у односу на претходну годину. Али, приходи од туризма су више него удвостручени (за 82 милиона долара). Приходи од инвестиционих радова су достигли 78 милиона долара, или 50% више него претходне године. Расходи су имали

⁴Просечна цена Dubai, Brent и WTI (West Texas Intermediate) повећана је са 24,9 долара за барел у 2002. на 28,8 долара у 2003. години, или за 15,7% (у еврима цена је смањена за 3%).

нешто бржу динамику раста (25,5%) и остварени су у износу од 718 милиона долара. Највећи расходи код услуга забележени су код саобраћаја (188 милиона долара), што је за 51,6% више него претходне године. Расходи од туристичких путовања (144 милиона долара) били су већи за 37,1% него претходне године.

Факторски трансфери (камате) имали су негативан салдо од 150 милиона долара, што је за преко 50% више него претходне године, а резултат је оживљавања службе отплате дугова.

Текући трансфери (нето) допринели су у највећој мери повећању понуде девиза, будући да су повећани на 2.304 милиона долара (за 60%). Највише је повећан прилив од легалног нето откупа девиза по мењачким пословима и прилив дознака из иностранства. Откуп девиза по мењачким пословима од 1.261 милион долара већи је за 88%, а прилив по основу дознака и ефективе на девизним рачунима грађана од 779 милиона долара већи је за 48,8%. По основу унутрашњег промета са Црном Гором и Косовом и Метохијом⁵ нето девизни прилив износио је 324 милиона долара, што је за 5,2% више него 2002. године. Прилив на девизне рачуне страних лица повећан је за 37,5% - на 348 милиона долара.

Бесповратни трансфери, у износу од 476 милиона долара, били су мањи за 4,0% у односу на 2002. При том је приближно једна четвртина званичне помоћи била у облику готовине.

Рачун капитала и финансијских трансакција

Суфицит по кредитно-финансијским трансакцијама достигао је 2.562 милиона долара, што представља пораст за 507 милиона долара, или 24,7%. У првој половини године суфицит финансијских и капиталних трансакција био је мањи у односу на исти период претходне године, док је од јула до децембра знатно повећан у односу на исти период претходне године, пре свега захваљујући порасту директних страних улагања и коришћењу дугорочних иностраних кредита.

Страна директна улагања остварена су у нето износу од 1.360 милиона долара (1.190 милиона евра), што представља повећање за 885 милиона долара по основу приватизације (ДИН-а и ДИВ-а, Беопетрола, Апатинске пиваре, ФГМ Кањижа, других тендерских и дела аукцијских продаја и продаја предузећа путем тржишта капитала). Прилив по основу страних директних инвестиција је готово утростручен, упркос спорости у регулисању уставног уређења земље и непостизању споразума о репрограмирању иностраног дуга према комерцијалним банкама. Коришћење средњорочних и дугорочних кредита, у износу од 1.162 милиона долара, повећано је за 407 милиона. У оквиру средњорочних и дугорочних кредита најзначајнији су били финансијски кредити, са 842 милиона долара. Кредити за опрему су скоро удвостручени, на 268

⁵По основу Закона о платном промету на територији СРЈ од марта 2001.

милиона долара, уз врло неуједначено кретање у току године. Кредити за репродукцију (52 милиона долара) забележили су раст за преко пет пута у односу на 2002. годину.

Нето прилив по основу краткорочних кредита и депозита износио је 66 милиона долара, као резултат одложених плаћања увезене нафте и гаса. Највећи део осталог прилива капитала чини процењени део нове девизне штедње, који потиче од средстава тезаурисаних у ранијим годинама, и део девиза од мењачких послова у земљи. Нова девизна штедња и мењачки послови са резидентима остварили су мањи раст у односу на претходну годину, што је последица прецењености ових прилива у претходној години, услед замене иностраних валута у евро. На одливној страни, обавезе према грађанима по основу старе девизне штедње износиле су 250 милиона долара, што је за 126 милиона више него 2002. године.

Отплата главнице по средњорочним и дугорочним кредитима од 204 милиона долара била је преко три пута већа у поређењу са претходном годином.

Грешке и пропусти су износили 636 милиона долара, што је за 146 милиона више него у 2002. Оне се претежно односе на међувалутне промене и неизмирене обавезе по увозу у оквиру трговинских кредита, на основу отворених акредитива, који ће бити исплаћени у наредном периоду и на део робног дефицита становништва.

Укупан платни биланс, и поред пораста дефицита биланса робе и услуга, био је позитиван захваљујући високом приливу иностраног капитала. Пораст нето прилива по финансијском и капиталном билансу (иностраних финансијских кредита, директних страних улагања, нове девизне штедње и мењачких послова у земљи) покрио је висок текући дефицит и допринео двоструко већем порасту званичних девизних резерви него што је планирано. Тиме је остварен један од циљева Народне банке Србије — повећање девизних резерви до нивоа обезбеђења просечног петомесечног увоза робе, који је пројектован за крај 2005. године.

Пројекција за 2004. годину

Да би се одржала монетарна стабилност и ојачала конкурентска способност српске привреде у 2004. години, као основни циљеви у области платног биланса су, према Пројекцији платног биланса за 2004. годину⁶ из децембра 2003, утврђени раст извоза робе и услуга за 18% и увоза робе и услуга за 8%. Нето раст девизних резерви банкарског сектора предвиђен је за 150 милиона долара.

⁶Пројекција платног биланса за 2004. годину донета је као аналитичка подлога за утврђивање циљева и задатака монетарне политике. У децембарској пројекцији пошло се од претпоставке да ће се бруто домаћи производ у 2004. повећати за око 4%, а инфлација смањити на 7%, док је нова претпоставка — привредни раст од најмање 4,5% и стопа инфлације на нивоу од око 8,5%.

Узимајући у обзир нове моменте у макроекономском окружењу на почетку 2004. године, након споразума са ММФ-ом током априлских консултација, крајем маја извршене су измене и допуне монетарне политике за 2004. годину⁷.

На основу измењених претпоставки економске политике о макроекономским кретањима (пре свега друштвеног производа, цена и буџета) ревидиране су монетарна пројекција и пројекција платног биланса. Нова платнобиланса предвиђања су динамичнији раст извоза робе и услуга (28%), као и увоза робе и услуга (12%). Узимајући у обзир пројектована кретања текућих трансакција и кредитно-финансијских трансакција, планирано је минимално смањење девизних резерви банкарског сектора (38 милиона долара). Девизне резерве којима рукује Народна банка Србије биће у функцији одржања стабилности курса динара и ликвидности у плаћањима према иностранству. Предвиђа се њихово минимално повећање, за око 50 милиона долара.

⁷Одлука о изменама Одлуке о утврђивању програма монетарне политике Народне банке Србије у 2004. години, “Службени гласник РС”, 21. мај 2004. године.

ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ

ОДНОСИ СА МЕЂУНАРОДНИМ МОНЕТАРНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА И ЕВРОПСКОМ УНИЈОМ	80
МЕЂУНАРОДНИ МОНЕТАРНИ ФОНД	80
ГРУПАЦИЈА СВЕТСКЕ БАНКЕ	81
ОДНОСИ СА ЕВРОПСКОМ УНИЈОМ	82
ЕВРОПСКА ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА	83
БАНКА ЗА МЕЂУНАРОДНЕ ОБРАЧУНЕ, БАЗЕЛ	83
ОДНОСИ СА ПАРИСКИМ КЛУБОМ ПОВЕРИЛАЦА	84
ОДНОСИ СА ЛОНДОНСКИМ КЛУБОМ ПОВЕРИЛАЦА	84
БИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА	85
СУКЦЕСИЈА ИМОВИНЕ БИВШЕ СФРЈ	86
СПОЉНИ ДУГ СРБИЈЕ У ПЕРИОДУ ОД 2000. ДО 2003. ГОДИНЕ	87

Односи са међународним финансијским институцијама и Европском унијом

Међународни монетарни фонд

Након конституисања државне заједнице Србије и Црне Горе, Народна банка Србије обавља послове фискалног агента и депозитара за државну заједницу према Међународном монетарном фонду (ММФ), сагласно одлуци Савета министара о фискалном агенту и начину представљања Србије и Црне Горе у ММФ-у од 15. априла 2003. године. Истом одлуком гувернер Народне банке Србије одређен је за гувернера Србије и Црне Горе у ММФ-у.

Народна банка Србије као фискални агент за Србију и Црну Гору обавља све послове финансијских трансакција и послове предвиђене одредбама Статута ММФ-а, док као депозитар води рачуне ММФ-а преко којих се обављају трансакције по основу свих обавеза државне заједнице према тој финансијској институцији.

У складу са трогодишњим финансијским аранжманом, тзв. аранжманом за продужено финансирање (*Extended fund facility*), који је ММФ одобрио Србији и Црној Гори 13. маја 2002. године, у укупном износу од 650 милиона специјалних права вучења, коришћење одобрених средстава условљено је остваривањем задовољавајућих резултата у спровођењу договореног економског програма и структурних реформи.

Резултати програма прате се на основу утврђених тромесечних критеријума извршења и индикативних ограничења, структурних критеријума извршења и кључних структурних мера у области приватизације, у фискалном и финансијском сектору. Оцена спровођења програма и остварених резултата врши се полугодишње.

Прво полугодишње разматрање резултата у спровођењу договореног економског програма завршено је средином априла 2003. позитивном оценом Одбора извршних директора ММФ-а. Таква оцена омогућила је Србији и Црној Гори коришћење средства у износу од 100 милиона специјалних права вучења, по основу треће и четврте транше аранжмана. На седници Одбора извршних директора ММФ-а позитивно су оцењени резултати остварени на плану макроекономске стабилизације и спровођења

реформи. Остварени напредак одражава се пре свега у значајном смањењу стопе инфлације, јачању девизних резерви и континуираном опоравку производње и извоза.

Одбор извршних директора ММФ-а крајем јула 2003. окончао је друго разматрање резултата у спровођењу економског програма у оквиру трогодишњег финансијског аранжмана и одобрио Србији и Црној Гори повлачење средстава пете и шесте транше аранжмана, у укупном износу од 100 милиона специјалних права вучења. Оцењено је да економска ситуација у Србији и Црној Гори наставља да се побољшава и да су циљеви економске политике утврђени за други део године позитивни и усмерени ка постизању ниске стопе инфлације, одрживом привредном расту, јачању спољне позиције земље и повећању економске конкурентности. Остварење тих циљева захтеваће доследно спровођење макроекономске политике и убрзање темпа структурних реформи.

Од ступања на снагу аранжмана повучено је шест транши у укупном износу од 300 милиона специјалних права вучења. Преостали износ одобрених средстава (350 милиона специјалних права вучења) Србија и Црна Гора може да искористи до 13. маја 2005. године.

Услов за даље коришћење средстава одобрених у оквиру финансијског аранжмана јесте испуњење договорених критеријума извршења и окончање трећег полугодишњег разматрања резултата спровођења економског програма, доношењем позитивне оцене резултата Одбора извршних директора ММФ-а.

У вези са трећим разматрањем резултата у спровођењу економског програма, мисија ММФ-а је са делегацијом Србије и Црне Горе обавила разговоре крајем октобра 2003. године, са посебним освртом на буџете република Србије и Црне Горе. Очекује се да ће се након формирања Владе Републике Србије наставити разговори са мисијом ради постизања договора о циљевима и мерама економске политике у 2004. години и завршетка трећег разматрања резултата трогодишњег финансијског аранжмана.

Групација Светске банке

Сагласно одлуци Савета министара о фискалном агенту и представљању државне заједнице Србије и Црне Горе у Светској банци, Народна банка Србије обавља функцију депозитара средстава Светске банке, послове повлачења одобрених средстава за Србију и Црну Гору, као и послове агента платца државне заједнице у вези са сервисирањем финансијских обавеза према Светској банци.

Средства Светске банке током 2003. године коришћена су под тзв. ИДА условима (почек 10 година, рок 20 година, годишња провизија 0,75%), одобреним у оквиру финансијске подршке структурном и секторском прилагођавању, у висини од 540 милиона САД долара за период од 2002. до 2004. године.

Средином 2003. године одобрен је кредит за финансирање социјалног сектора (SOSAC) у укупном износу од 60,4 милиона специјалних права вучења (око 89 милиона САД долара) и други кредит за прилагођавање приватног и финансијског сектора (PFSAC II) у укупном износу од 58,7 милиона специјалних права вучења (око 87 милиона САД долара). Предвиђено је да се одобрена средства користе у две једнаке транше. Средства прве транше коришћена су након закључења кредита, док се реализација друге транше очекује у првој половини 2004. године.

Светска банка је, поред наведених кредита, у 2003. години одобрила: кредит за финансирање пројеката техничке помоћи у приватизацији и реструктурирању банака у висини од 8,4 милиона специјалних права вучења (око 12,2 милиона САД долара), кредит за финансирање промоције запошљавања у износу од око 2 милиона специјалних права вучења (око 3 милиона САД долара) и кредит за финансирање развоја здравства у износу од 14,7 милиона специјалних права вучења (око 21,3 милион САД долара). Србија и Црна Гора завршиле су рад на појединачним стратегијама за смањење сиромаштва (PRSP— Poverty Reduction Strategy Paper) крајем 2003. године. Стратегија обухвата спровођење одговарајућег економског програма, подстиче процес усклађивања са стандардима Европске уније у спољнотрговинској размени и другим областима и приступање Светској трговинској организацији.

Утврђена Стратегија за смањење сиромаштва у Србији и Црној Гори представља основ за предузимање и спровођење даљих мера за смањење сиромаштва, а очекује се да ће овај документ бити разматран на Одбору извршних директора Светске банке почетком 2004. године.

С обзиром на то да у 2004. години Србији и Црној Гори истиче тзв. ИДА статус, очекује се припрема новог документа — Стратегија Светске банке за помоћ нашој земљи (Country Assistance Strategy — CAS), који би представљао основ за даљи програм финансијске подршке Србији и Црној Гори у наредне три године.

Односи са Европском унијом

Србија и Црна Гора користила је и током 2003. године средства у оквиру нове макрофинансијске помоћи Европске уније, коју је Савет Европске уније одобрио 5. новембра 2002. године у укупном износу од 130 милиона евра. Ова помоћ обухвата зајам од 55 милиона евра и бесповратну финансијску помоћ од 75 милиона евра.

На основу постигнутих резултата у спровођењу договореног економског програма са ММФ-ом и позитивне оцене Европске комисије о оствареном напретку, закључно са 2003. годином Србији и Црној Гори одобрено је коришћење средстава у укупном износу од 105 милиона евра (40 милиона зајма и 65 милиона бесповратне финансијске помоћи).

Преостало је да Европска унија одобри средства у износу од 25 милиона евра (15 милиона зајма и 10 милиона бесповратне финансијске

помоћи). Коришћење ових средстава макрофинансијске помоћи условљено је тромесечним одржавањем квантитативних критеријума извршења и задовољавајућим резултатима у спровођењу реформи у области финансија, банкарског сектора и приватизације.

Европска унија одобрила је у новембру 2003. године Србији и Црној Гори повећање износа макрофинансијске помоћи до 70 милиона евра, тако да ће укупна макрофинансијска помоћ Уније достићи 200 милиона евра. Средства у оквиру ове помоћи користиће се као подршка платном билансу и биће условљена резултатима у спровођењу договореног економског програма, а требало би да буду искоришћена до новембра 2004. године.

Европска агенција за реконструкцију одобрила је 2001. године Влади Републике Србије донацију за финансирање малих и средњих предузећа у износу од 15 милиона евра. Средства донације су у потпуности искоришћена током 2003. године, док је њихово коришћење на револвинг основи почело средином те године.

Европска инвестициона банка

Србија и Црна Гора и током 2003. године користила је средства кредита које јој је Европска инвестициона банка одобрила у 2002. години, и то: кредита за реконструкцију железнице, за изградњу Коридора 10 и Арех глобалног кредита за финансирање малих и средњих предузећа и инфраструктурних пројеката на општинском нивоу.

Европска инвестициона банка одобрила је и током 2003. године државној заједници три нова кредита: за јачање телекомуникационе мреже од 22 милиона евра, за побољшање инфраструктуре у здравству од 50 милиона евра и за финансирање пројеката обнове града Београда од 90 милиона евра. Кредит за финансирање пројеката обнове енергетског сектора закључен у августу 2002. у износу од 70 милиона евра ратификован је у јуну 2003. године. Током 2003. године није било коришћења средстава по овим кредитима.

У 2004. години очекује се закључење другог кредита за финансирање малих и средњих предузећа (укључујући микропројекте) и инфраструктурних пројеката на општинском нивоу (Арех глобални кредит II) у укупном износу од 45 милиона евра. Поред тога, очекује се потписивање и кредита за финансирање пројекта обнове Савезне управе за контролу лета у износу од 47 милиона евра, за финансирање пројекта обнове водовода у износу од 25 милиона евра и за изградњу аутопута Београд-Нови Сад у износу од 120 милиона евра.

Банка за међународне обрачуне, Базел

Будући да је након усвајања Уставне повеље државне заједнице конституисана државна заједница Србије и Црне Горе, на чијој територији постоје две централне банке, Банка за међународне обрачуне (BIS) донела је у јуну 2003. одлуку да се право представљања, гласачко право и право

располагања средствима Народне банке Савезне Републике Југославије привремено суспендује. Пуноправно чланство и располагање средствима биће омогућено тек након постизања коначног договора око поделе имовине Савезне Републике Југославије.

Односи са Париским клубом поверилаца

У 2003. години настављене су активности на спровођењу већ потписаних билатералних споразума са 14 земаља¹ чланица Париског клуба поверилаца и на усаглашавању података о дугу са Италијом, Јапаном и Финском, ради закључења билатералних споразума у складу са *Усаглашеним записником о консолидацији дуга СРЈ (сада СЦГ) према повериоцима Париског клуба од 28. 12. 2001. године*. У 2004. години очекује се наставак преговора за закључење билатералних споразума о регулисању дуга са поменутих земаља, као и са Кувајтом и другим државама кредиторима које нису чланице Париског клуба.

Народна банка Србије имала је активну преговарачку улогу са представницима држава кредитора и одређена је као агент државе у погледу сервисирања дуга према повериоцима Париског клуба.

Са земаљама са којима је потписан споразум о регулисању дуга реализована је прва фаза отписа дуга од 51% у складу са условима из Усаглашеног записника. У периоду до марта 2005. године, када ће се, након позитивне оцене о извршењу аранжмана за продужено финансирање са Фондом, спровести следећа фаза договореног отписа од 15%, неопходно је испуњење више услова. Услов који се односи на редовно измиривање доспелих обавеза по закљученим билатералним споразумима успешно се реализује.

Односи са Лондонским клубом поверилаца

У 2003. години настављени су преговори са Лондонским клубом поверилаца ради регулисања обавеза Србије и Црне Горе по Новом финансијском споразуму (НФА) и Споразуму о трговинској и депозитној олакшици (ТДФА). Укупан дуг према овој категорији поверилаца износи око 2,6 милијарди долара.

Током преговора са представницима Лондонског клуба поверилаца делегација Србије и Црне Горе настојала је да постигне што повољније услове репрограма дуга у погледу висине отписа и услова отплате. Понуде поверилаца Лондонског клуба биле су неприхватљиве, пошто под понуђеним условима државна заједница не би била у могућности да сервисира обавезе. Поред тога, њихово прихватање значило би

¹Билатерални споразуми о регулисању дуга СЦГ потписани су са: Данском, Шпанијом, Холандијом, Аустријом, Немачком, Канадом, Норвешком, Белгијом, Француском, Великом Британијом, Швајцарском, САД, Русијом и Шведском (парафиран).

нарушавање споразума са Париским клубом поверилаца, којим је држава преузела обавезу да и од осталих поверилаца затражи репрограм дуга под сличним условима.

Иако је остварен значајан напредак на подручју усаглашавања података о дугу и приближавању ставова у погледу методологије обрачуна дуга, договор још увек није постигнут. У току 2004. године очекује се наставак преговора са Лондонским клубом с циљем постизања коначног договора о регулисању дуга према овој значајној групи кредитора.

Билатерална сарадња

У оквиру сарадње Народне банке Србије са централним банкама других земаља, у 2003. години реализоване су посете гувернера НБЈ/НБС централним банкама **Немачке, Велике Британије и Француске**. Циљ посета био је унапређење финансијске сарадње са тим земљама. Разматрана је економско-финансијска ситуација у нашој земљи, реконструкција банкарског сектора и приватизација домаћих банака.

Између Народне банке Србије и **кинеских банака** остварена је током године значајна сарадња на плану спровођења међудржавних споразума о помоћи и регулисања отворених питања финансијске сарадње Народне банке са тим банкама.

Јуна 2003. делегација *Export-Import Bank of China* посетила је Београд и том приликом су у Народној банци Србије настављени разговори започети 2002. у вези са регулисањем дуга по финансијском кредиту од 100 милиона САД долара. Постигнут је договор о преузимању обавеза од стране Народне банке Србије по Споразуму о зајму који је закључила Народна банка Југославије.

У оквиру петог заседања Међувладине комисије за трговинску и економску сарадњу Србије и Црне Горе и Народне Републике Кине, које је одржано у септембру 2003. године, вођени су и разговори у *Export-Import Bank of China* о отвореним питањима у вези са дугом према тој банци, посебно о предлозима за репрограм обавеза Народне банке Србије по финансијском кредиту од 100 милиона САД долара под концесионалним условима, али договор није постигнут.

У 2004. предстоје даље активности на проналажењу обострано прихватљивог модела са *Exim Bank of China* за реорганизацију дуга по кредиту и потписивање споразума под новим, концесионалним условима.

Народна банка Југославије и *Bank of China* потписале су Споразум којим се продужава рок важности краткорочног међубанкарског пласмана у износу од 100 милиона САД долара до краја 2003. Народна банка Србије затражила је ново продужење краткорочног пласмана за једну годину. У 2004. години очекује се потписивање Споразума са *Bank of China* о продужењу депозита до 20. 12. 2004.

Народна банка Србије потписала је у току 2003. два банкарска аранжмана са *Bank of Tokyo – Mitsubishi* ради реализације донација Владе Јапана, и то:

– у априлу 2003. ради реализације донације од 1,392 милиона јена (око 11,6 милиона САД долара) за пројекат унапређења медицинске опреме главних клиничких центара у Републици Србији,

– у мају 2003. у вези са донацијом од 645 милиона јапанских јена (око 5,5 милиона САД долара) за реализацију пројекта рехабилитације реверзибилне хидроелектране Бајина Башта (друга фаза).

У току 2004. године очекује се потписивање банкарског аранжмана са *Bank of Tokyo – Mitsubishi* по основу донације од 49 милиона јена (око 0,5 милиона САД долара) Факултету драмских уметности за набавку аудио-визуелне опреме, која ће бити одобрена на основу Споразума Владе Јапана и Савета министара Србије и Црне Горе 3. септембра 2003. године.

После успешних преговора у којима су учествовали и представници Народне банке, у Москви је 17. септембра 2003. потписан "Меморандум о регулисању међусобних финансијских потраживања по обрачунима везаним за робни промет између бившег СССР-а и бивше СФРЈ" између Владе **Руске Федерације** и влада Босне и Херцеговине, Македоније, Србије и Црне Горе, Словеније и Хрватске. Меморандумом је утврђен коначан салдо обрачуна између бившег СССР-а и бивше СФРЈ у износу од 1.291.951.838,77 клириншких долара у корист држава сукцесора бивше СФРЈ. Државној заједници Србије и Црне Горе припада 38%, или 490.941.698,73 клириншка долара.

У 2004. години очекује се потписивање мултилатералног међубанкарског аранжмана за спровођење одредаба Меморандума између Народне банке Србије и Централне банке Црне Горе (банке овлашћене од стране Савета министара Србије и Црне Горе) и *Вњешекономбанке*, Москва.

Предстоји наставак преговора између делегација Србије и Црне Горе и Руске Федерације започетих 2003. године, уз учешће представника Народне банке, на којима је постигнут оквирни договор о условима регулисања обавеза бившег СССР-а према Србији и Црној Гори (око 306 милиона САД долара).

Сукцесија имовине бивше СФРЈ

а) Деблокада средстава Народне банке СФРЈ на рачунима у иностранству

Девизна средстава Народне банке бивше СФРЈ која су била блокирана на рачунима у **америчким банкама**, одлуком америчке администрације деблокирана су у априлу 2003. године. Србији и Црној Гори припао је износ од око 90 милиона САД долара, што, сагласно Споразуму о питањима сукцесије, представља 38% укупног износа тих средстава.

У првој половини 2004. године очекује се да ће Споразум о питањима сукцесије, који је у Бечу потписан 29. јуна 2001, ступити на снагу после ратификације споразума и депоновања инструмента ратификације од стране Републике Хрватске код депозитара – генералног секретара УН.

Ступањем на снагу Споразума, отвориће се могућност деблокаде девизних средстава Народне банке (СФРЈ) замрзнутих на рачунима комерцијалних банака у свету (осим у САД, где су средства деблокирана).

б) Рад на постизању договора о отвореним питањима у спровођењу Анекса "Ц" Споразума о питањима сукцесије започет 2003. биће настављен у 2004. години на састанцима Комисије за расподелу финансијске активе и пасиве бивше СФРЈ, уз учешће представника Народне банке Србије, и то утврђивање стања и подела дуговог салда на клириншком рачуну СФРЈ/ЧСФР, утврђивање стања и подела потражног и дуговог салда на клириншким и специјалним рачунима Народне банке СФРЈ (осим ЧСФР) и др.

Спољни дуг Србије у периоду од 2000. до 2003. године

Спољни дуг Србије је крајем 2000. године износио 10.830 милиона САД долара. У периоду међународних економских санкција и изолације сервисирање обавеза према иностранству било је онемогућено. Међутим, редовне и затезне камате обрачунавале су се и приписивале дугу, тако да је дуг достигао ниво од 125% бруто друштвеног производа.

Крајем 2000. године започети су преговори око регулисања доспелих обавеза. Регулисане су обавезе према Међународним финансијским институцијама и владама чланицама Париског клуба. У децембру 2000. одобрена је Хитна постконфликтна помоћ у износу од око 152 милиона САД долара, чиме су регулисане доспеле неплаћене обавезе према ММФ-у.

Европска заједница одобрила је септембра 2001. године зајам од 221 милион САД долара, којим су регулисане обавезе према Европској инвестиционој банци. Са Европском инвестиционом банком такође је уговорен репрограм старих зајмова који нису доспели.

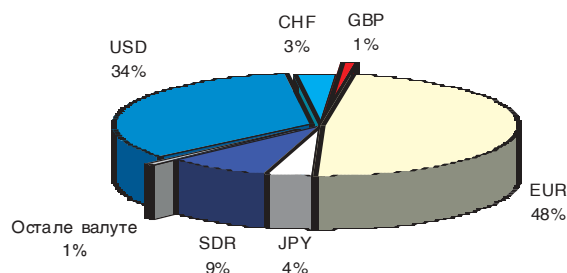
Дуг према Међународној банци за обнову и развој (IBRD) регулисан је крајем 2001. тако што је проблем неизмиреног дуга према овој институцији решен путем рефинансирања.

Децембра 2001. године потписан је Усаглашени записник о консолидацији дуга према владама чланицама Париског клуба, према коме је у марту 2002. отписано 51% дуга, док је преостали део дуга репрограмиран на преко 22 године.

Уколико се испуне услови предвиђени аранжманом за продужено финансирање уговореним са Међународним монетарним фондом, марта 2005. године додатно ће бити отписано још 15% дуга.

У априлу 2002. године репрограмиран је дуг према СЕВ (бивши EUROFOND).

Валутна структура спољног дуга Србије
на дан 31. 12. 2003.

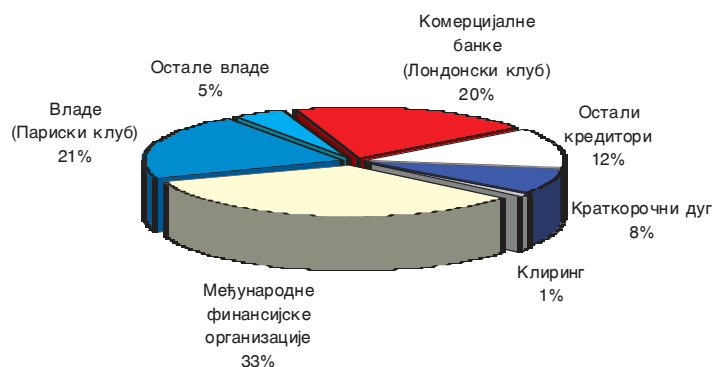

Од укупног дуга према иностранству, који износи 13.574,5 милиона САД долара на дан 31. децембра 2003, регулисано је око 5.466 милиона долара, што чини приближно 40,27%. Нерегулисани дуг према иностраним повериоцима износи 5.651 милион долара, или 41,63%, док 18,10% чине кредити закључени после 20. децембра 2000. године који се користе од тог датума.

Нерегулисани дуг чине дугови према Лондонском клубу поверилаца, осталим владама (Кина, Либија и Кувајт) и IFC, део краткорочног и клириншки дуг.

Преостали део неизмирених обавеза односи се на дуг по коме није издата државна гаранција, с тим што је 520 милиона обавеза јавних предузећа по основу краткорочног дуга за нафту и гас према Кини и Русији. Преговори са овим инокредиторима су у току.

Учешће инокредитора у спољном дугу Србије
на дан 31. 12. 2003.

Укупан дуг Србије на дан 31. децембра 2003. године износи 13.574,5 милиона САД долара, од чега:

I. Дугорочни и средњорочни дуг износе 12.336,7 милиона, или 90,88%, у оквиру кога:

- дуг према међународним финансијским организацијама износи 4.533,5 милиона, или 33,40% укупног дуга,
- дуг према владама чланицама Париског клуба износи 2.808,9 милиона, или 20,69%, док дуг према осталим владама износи 620,5 милиона, или 4,57% укупног дуга,

- дуг према Лондонском клубу поверилаца износи 2.737,9 милиона, или 20,17% укупног дуга, и

- дуг према осталим кредиторима износи 1.636,0 милиона, или 12,05% укупног дуга;

II. Краткорочни дуг износи 1.055,7 милиона САД долара, или 7,78% укупног дуга;

III. Клириншки дуг износи 182,5 милиона САД долара, или 1,34% укупног дуга.

Од укупног дуга Србије, који на дан **31. децембра 2003. године** износи 13.574,5 милиона САД долара, спољни дуг који има државну гаранцију износи 10.327,9 милиона, или 76,08%, док 3.154,2 милиона, или 23,24% представља негарантовани дуг.

У периоду 2003. године коришћено је укупно 1.162,47 милиона САД долара кредита, а отплаћено 423,23 милиона, од чега отплате главнице износе 203,97 милиона, а отплате камате 219,26 милиона долара.

Према плану отплате дуга Републике Србије, у 2004. години доспевају обавезе у укупном износу од 885,48 милиона долара, од чега се на главницу односи 523,21 милион, а на камату 362,27 милиона долара.

У прилогу се налази табела о спољном дугу Србије за период 2000-2003. године.

Спољни дуг Србије према кредиторима¹⁾
 (у милионима САД долара)²⁾

Инокредитори	2000.	2001.	2002.	2003.
Дугорочни и средњорочни дуг	9.468	9.916	10.027	12.337
Међународне финансијске организације	2.206	2.415	3.356	4.533
IMF	152	272	565	913
IBRD	1.538	1.602	1.893	2.270
IDA			168	273
EUROFIMA	120	122	148	156
IFC ³⁾	106	135	170	239
EIB	256	49	107	195
EU – Европска заједница		197	233	325
MIB ⁴⁾	10	11		
EBRD		2	44	131
EUROFOND - CEB	24	24	27	30
Владе и владине агенције	4.357	4.344	3.100	3.429
Париски клуб	3.887	3.792	2.516	2.809
– консолидовани дуг ⁵⁾	3.872	3.776	2.432	2.659
– дуг закључен после 20. 12. 2000.	14	16	84	150
Остале владе ³⁾	471	552	584	620
Кина	160	224	241	258
Либија	33	34	36	38
Кувајт	278	294	307	318
Друге владе				7
Лондонски клуб ⁶⁾	2.267	2.300	2.442	2.738
Остали кредитори	637	857	1.129	1.636
Краткорочни дуг	1.153	1.026	1.020	1.056
Нафта и гас	490	502	513	520
Остало	663	524	508	535
Клиринг³⁾	209	183	182	182
УКУПАН ДУГ	10.830	11.125	11.230	13.575
Мемо: Косово и Метохија	1.215	1.150	1.105	1.322

Извор: Народна банка Србије.

¹⁾Стање дуга укључује дуг Косова и Метохије по кредитима који су закључени пре доласка мисије КФОР-а.²⁾Примењен важећи курс на дан 31. 12. за сваку годину респективно.³⁾Дуг према овим кредиторима је углавном нерегулисан и делом је у доцњи.⁴⁾Поверилац по овом кредиту више није Међународна инвестициона банка, Москва, него PFHC Establishment, Лихтенштајн, и од 2002. обавезе према овом кредитору обухваћене су ставком Остали кредитори.⁵⁾Дуг према Париском клубу поверилаца консолидован је новембра 2001, када је уговорено да се отпис и остали услови репрограма примене 22. марта 2002.⁶⁾Искључен дуг откупљен од стране Народне банке Југославије и других југословенских лица.

БАНКАРСКИ СЕКТОР И НАДЗОР БАНАКА

БАНКАРСКИ СЕКТОР	92
СТРУКТУРА БАНКАРСКОГ СИСТЕМА	92
СТРУКТУРА ПАСИВЕ И АКТИВЕ БАНКАРСКОГ СЕКТОРА	95
КВАЛИТЕТ АКТИВЕ БАНКАРСКОГ СЕКТОРА	99
ПОКАЗАТЕЉИ РИЗИКА	100
ПРОФИТАБИЛНОСТ	101
КОНТРОЛА БАНАКА	101
АКТИВНОСТИ У ОБЛАСТИ КОНТРОЛЕ	101
БОНИТЕТНА КОНТРОЛА БАНАКА	103
НЕПОСРЕДНА КОНТРОЛА БАНАКА	103
СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА ПРЕМА БАНКАМА	103
ЦЕНТРАЛНИ РЕГИСТАР КРЕДИТА	104
ПЛАНОВИ ЗА 2004. ГОДИНУ	105

Банкарски сектор

Структура банкарског система

Након значајних структурних промена у банкарском сектору спроведених током 2001. и 2002. године¹, на крају 2002. године у Србији је пословало укупно 50 банака (укључујући 2 из северног дела Косова), од којих:

- 12 банака — у већинском власништву страних акционара,
- 15 банака — са претежно приватним капиталом,
- 8 банака — са претежним учешћем предузећа у друштвеној својини,
- 11 банака — у већинском власништву Републике Србије, од којих 3 банке у поступку санације,
- 4 банке — са знатним учешћем државног капитала.

Током 2003. године настављено је са реформом банкарског сектора у више праваца. Један од њих је и настављање политике којом се ограничавају *greenfield* инвестиције у банкарству до окончања поступка приватизације банака са већинским државним капиталом. То значи да у том периоду није било издавања нових дозвола за рад банака. Средином године, Капитал банци а.д. Београд одузета је дозвола за рад, Дијамант банка а.д. Зрењанин је донела одлуку о престанку рада, а Пољопривредно-инвестициона банка а.д. Нови Сад се припојила Делта банци а.д. Београд.

У 2003. години већинско власништво над 4 банке преузеле су стране банке и страна правна и физичка лица.

На крају 2003. године банкарски сектор Србије је имао укупно 47 банака, и то:

- 16 банака — у већинском власништву страних акционара²,

¹У том периоду је затворен већи број банака, укључујући и највеће финансијске институције у земљи, а основано неколико нових банака, углавном у власништву иностраних банака, и отпочело је својинско реструктурирање банкарског сектора путем конверзије потраживања по основу кредита Париског и Лондонског клуба поверилаца и по основу старе девизне штедње.

²Банке у већинском власништву страних акциона су следеће: 1) Alpha Bank A.E. Beogradska afilijacija, Beograd, 2) Atlas banka a.d. Beograd, 3) Delta banka a.d. Beograd, 4) EFG Eurobank a.d. Beograd, 5) Eksimbanka a.d. Beograd, 6) HVB banka Jugoslavija a.d. Beograd, 7) Hypo Alpe-Adria-Bank a.d. Beograd, 8) LHB banka a.d. Beograd, 9) Meridian banka a.d. Novi Sad, 10) National Bank of Greece S.A. — Filijala Beograd, 11) ProCredit banka a.d. Beograd, 12) Raiffesenbank Jugoslavija a.d. Beograd, 13) Raj banka a.d. Beograd, 14) Societe Generale Yugoslav Bank a.d. Beograd, 15) Volksbank a.d. Beograd, 16) Zepter banka a.d. Beograd.

- 16 банака – са претежно приватним капиталом,
- 15 банака – у већинском власништву Републике Србије.

Уз те банке, пословале су и друге финансијске организације, и то:

- 1 штедионица,
- 8 штедно-кредитних организација, и
- 5 штедно-кредитних задруга.

Током године настављен је тренд повећања броја банака у страном власништву.

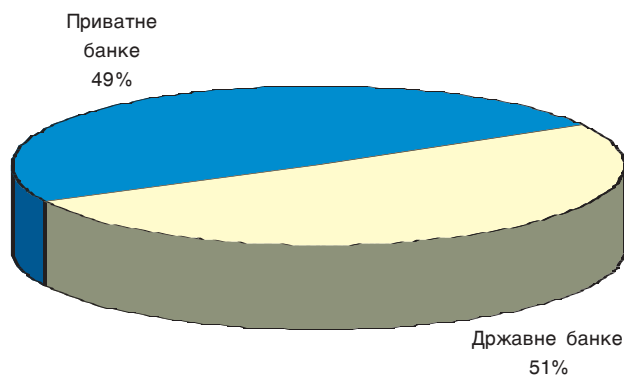
Власничка структура банкарског сектора
(износ у милионима динара, учешће у %)

	Билансна сума	Учешће	Капитал	Учешће
Домаће банке	226.351	61,6	63.612	73,7
– државне	125.477	34,1	32.330	37,5
– приватне	100.874	27,5	31.282	36,2
Стране банке	141.135	38,4	22.691	26,3
Укупно	367.486	100,0	86.303	100,0

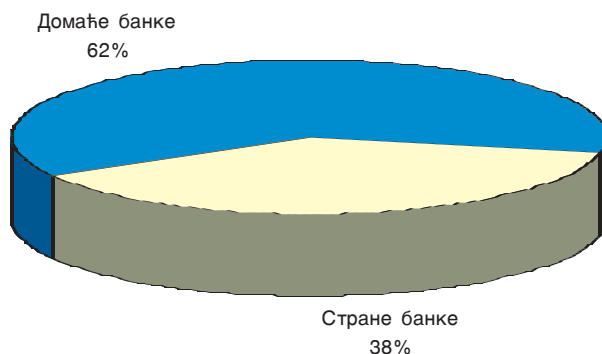
Учешће домаћих и страних банака у укупном капиталу
банкарског сектора

Структура власништва капитала домаћих банака

Учешће домаћих и страних банака у билансној суми банкарског сектора

Збирни подаци из рекласификованих биланса стања на дан 31. децембра 2003. године показују да је билансна сума свих банака износила 367.486 милиона динара, што значи да је у поређењу са 31. децембром 2002. билансна сума банкарског сектора повећана за приближно 51 милијарду динара, или 16,1%.

Однос билансне суме 2002-2003.

(износи у милионима динара)

	31. децембар 2002. ²⁾	31. децембар 2003. ³⁾
Укупна билансна сума	316.578	367.486

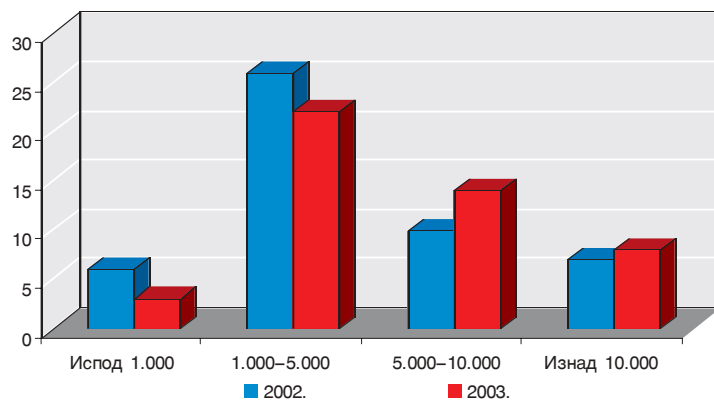
²⁾Без података за Југобанку а.д. Косовска Митровица.³⁾Без података за две банке којима је средином 2003. године одузета дозвола за рад и са подацима за Борску банку а.д. Бор, за коју је почетком 2004. године донето решење о отварању поступка стечаја.

Преглед структуре банкарског сектора по висини билансне суме показује да се највећи број банака налази у групи банака средње величине, са билансном сумом од 1.000 до 5.000 милиона динара, али и да је и даље присутан тренд смањења броја најмањих банака, које су се бројчано и по билансној суми у 2003. години преполовиле.

Распоред банака по висини билансне суме у 2002-2003.

(износ у милионима динара)

Билансна сума	31. децембар 2002.		31. децембар 2003.	
	Број банака	Билансна сума	Број банака	Билансна сума
Изнад 10.000	7	168.929	8	212.427
Од 5.000 до 10.000	10	79.089	14	102.835
Од 1.000 до 5.000	26	65.032	22	50.569
Испод 1.000	6	3.528	3	1.655
Укупно	49	316.578	47	367.486

Број банака по вредности билансне суме
у 2002–2003.

Структура пасиве и активе банкарског сектора

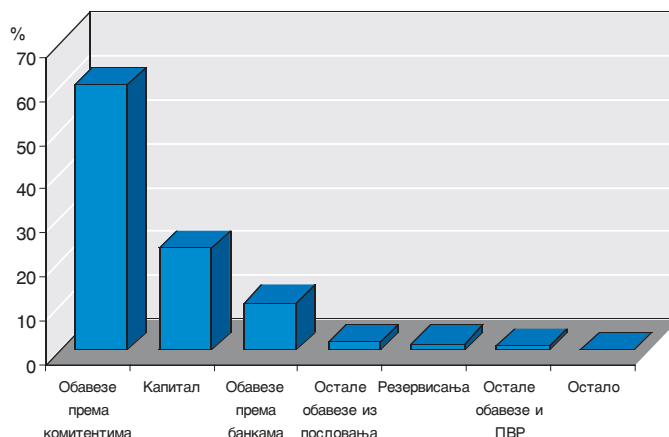
Међународни рачуноводствени стандарди, а у складу с њима и Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за банке и друге финансијске организације, као и Правилник о обрасцима и садржини позиција у обрасцима финансијских извештаја за банке и друге финансијске организације, условили су и усклађивање извештаја које су банке дужне да достављају Сектору за послове контроле, са применом на завршни рачун за 2003. годину.

Структура пасиве

Пасива банака са стањем на дан 31. децембра 2003. године имала је следећу структуру:

Структура пасиве банака (износ у милионима динара, учешће у %)		
	31. децембар 2003.	
	Износ	Учешће
Обавезе према банкама	39.556	10,8
Обавезе према комитентима	22.299	60,8
Обавезе за камате и накнаде	415	0,1
Обавезе по основу хартија од вредности	512	0,1
Обавезе из добитака	85	0,0
Остале обавезе из пословања	7.416	2,0
Одложени негативни <i>goodwill</i>	0	0,0
Резервисања	6.209	1,7
Остале обавезе и пасивна временска разграничења (ПВР)	3.688	1,0
Одложене пореске обавезе	3	0,0
Укупно обавезе	281.183	76,5
Капитал	86.303	23,5
Укупна пасива	367.486	100,0

Структура пасиве пословних банака у 2003. години

У структури укупних извора средстава од 367.486 милиона динара, највеће учешће – 60,8% – имају обавезе према комитентима, друга ставка по величини је капитал (23,5%), а затим обавезе према банкама (10,8%), што су једино значајне ставке пасиве банкарског сектора, са укупно 95,1%.

Депозитни потенцијал банака износи 222.948 милиона динара, или 60,7% укупне пасиве. Повећање депозитног потенцијала у 2003. години за 49.453 милиона динара, или 28,5% уследило је првенствено због повећања депозита по виђењу (за 27,6 милијарди динара), при чему су краткорочно орочени депозити имали пораст од 48%, док су се дугорочно орочени депозити удвостручили.

Структура капитала банака
(износи у милионима динара)

КАПИТАЛ	31. децембар 2002.	31. децембар 2003.
Акцијски капитал	79.447	89.055
Емисиона премија	126	127
Ревалоризационе резерве	16.917	893
Резерве из добитка	4.913	5.351
Добитак	931	7.257
Сопствене акције	162	7
Губитак	38.583	16.373
Укупно	63.587	86.303

Капитал банкарског сектора на дан 31. децембра 2003. године износио је 86.303 милиона динара и чинио је 23,5% пасиве. То у односу на 31. децембар 2002. представља повећање за 22.716 милиона динара, или 35,7%.

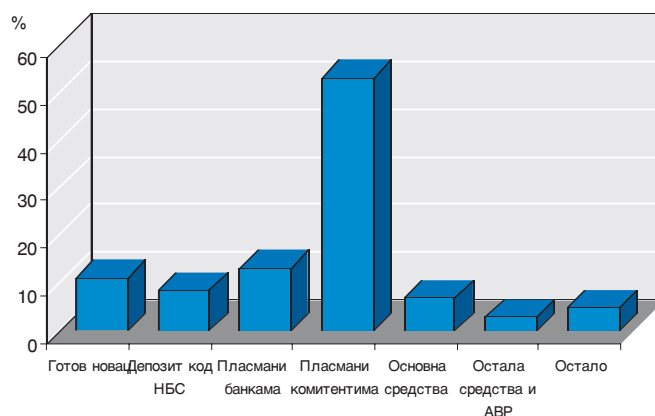
Крајем године дат је налог за други круг конверзије обавеза по Париском клубу поверилаца (камата – редовна, мораторијум и затезна, као и прекњижавање износа обавеза из ванбиланса у биланс) у износу од 15,1 милијарду динара. Банке су биле дужне да у року од 30 дана донесу одлуку о емисији акција којом ће се извршити конверзија тих обавеза у капитал банке. Ефекти спровођења овог круга конверзије на промене у власничкој структури банкарског сектора, посебно удела државе, били су пораст акционарског капитала банкарског сектора.

Структура активе

Актива банака на дан 31. децембра 2003. године обухватала је следеће:

Структура активе банака (износ у милионима динара, учешће у %)		
	31. децембар 2003.	
	Износ	Учешће
Готовина и готовински еквиваленти	40.555	11,1
Депозити код централне банке и хартије од вредности које се могу рефинансирати код централне банке	31.134	8,5
Потраживања за камату и накнаду	1.836	0,5
Пласмани банкама	48.191	13,1
Пласмани комитентима	194.295	52,9
Хартије од вредности и други пласмани којима се тргује	1.180	0,3
Хартије од вредности које се држе до доспећа	7.759	2,1
Учешћа у капиталу и остале хартије од вредности расположиве за продају	5.558	1,5
Нематеријална улагања	1.121	0,3
Основна средства	25.738	7,0
Остала средства и активна временска разграничења (ABP)	10.048	2,7
Одложена пореска средства	71	0,0
Укупна актива	367.486	100,0

Структура активе пословних банака у 2003.

У структури активе, на нивоу посматраних банака, највеће учешће имају пласмани комитентима, са 52,9%, затим пласмани банкама³, са 13,1%, и готовина и готовински еквиваленти, са 11,1%.

Пласмани банкама и комитентима укључују 133.277 милиона динара краткорочних кредита и осталих финансијских пласмана, 76.335 милиона динара дугорочних кредита и осталих пласмана и 32.874 милиона динара

³У складу са новим Контним оквиром за банке и новим билансним шемама, у оквиру пласмана банкама обухваћено је и 32.874 милиона динара девизне штедње коју су банке депоновале код Народне банке Србије с циљем одржавања девизне ликвидности ради обезбеђења исплате девизних штедних улога.

девизне штедне депоноване код Народне банке Србије. У складу са Међународним рачуноводственим стандардима и изменама у Контном оквиру и билансним шемама, износи краткорочних кредита и осталих финансијских пласмана, као и дугорочних кредита и осталих пласмана, овако дати, укључују, поред појединачне, и општу исправку вредности по основу резервисања за идентификоване губитке, која је са 31. децембром 2003. године износила 31.944 милиона динара (укупно за пласмане банкама и пласмане комитентима).

Ванбилансне ставке

Збирни подаци из рекласификованих биланса стања на дан 31. децембра 2003. године показују да ванбилансне ставке свих банака износе 378.665 милиона динара, а у поређењу са 31. децембром 2002. то представља повећање од 175.336 милиона динара, или 86,2%.

Однос ванбилансних ставки 2002-2003. (износ у милионима динара)		
	31. децембар 2002.	31. децембар 2003.
Укупно ванбилансне ставке	203.329	378.665

Преглед структуре банкарског сектора по висини ванбилансних ставки показује да се највећи број банака (преко половине) налази у групи банака са ванбилансним ставкама од 1.000 до 10.000 милиона динара, али и да једна банка има трећину ванбилансних ставки банкарског сектора.

Распоред банака по висини ванбилансне суме (износ у милионима динара)		
	31. децембар 2003.	
	Број банака	Ванбилансна сума
Изнад 100.000	1	114.827
Од 50.000 до 100.000	1	56.546
Од 10.000 до 50.000	4	94.983
Од 1.000 до 10.000	24	103.005
Испод 1.000	17	9.304
Укупно	47	378.665

По први пут, у 2003. години су ванбилансне ставке веће од билансних, пре свега зато што се 228.281 милион динара у оквиру ванбилансних ставки (60,3%) односи на обвезнице депоноване девизне штедне.

Девизни подбиланс

Девизни и динарски подбиланс банака, сачињен на основу рекласификованих биланса стања банака, показује да је на дан 31. децембра 2003. године девизна пасива била већа од девизне активе за 5,1%.

Девизни подбиланс банака (износ у милионима динара, учешће у %)		
	31. децембар 2002.	31. децембар 2003.
ПАСИВА		
Девизни подбиланс	132.477	174.504
Учешће у пасиви	41,8	47,5
АКТИВА		
Девизни подбиланс	159.891	166.054
Учешће у активи	50,5	45,2

Квалитет активе

Примена Међународних рачуноводствених стандарда на завршни рачун за 2003. годину захтевала је другачији третман посебне резерве банака за обезбеђење од потенцијалних губитака по активи и ванбилансним ставкама одређеног степена наплативости. Наиме, резерве за идентификоване губитке (за потраживања класификована у категорије Б, В, Г и Д) формирају се на терет расхода и евидентирају као индиректни отпис пласмана по билансној активи (општа исправка вредности) и резервисања за губитке по ванбилансној активи. Резерве за неидентификоване губитке (за потраживања класификована у категорију А) по билансним и ванбилансним ставкама формирају се из нераспоређене добити и евидентирају у оквиру резерви из добити.

Структура ризичне активе банкарског сектора, са аспекта класификације према степену наплативости, са стањем на дан 31. децембра 2003. године приказана је у следећем прегледу:

Класификација активе банака (износи у милионима динара)							
Категорија	Издавања	31. децембар 2002.			31. децембар 2003.		
		Класификована актива		Посебна резерва	Класификована актива		Посебна резерва
		Износ	Учешће		Износ	Учешће	
А	2%	127.886	63,2%	2.558	159.322	63,3%	3.186
Б	5%	25.336	12,5%	1.267	37.536	14,9%	1.877
В	25%	10.218	5,1%	2.555	20.935	8,3%	5.234
Г	50%	26.739	13,2%	13.370	19.197	7,7%	9.599
Д	100%	12.204	6,0%	12.204	14.651	5,8%	14.651
Укупно		202.383	100%	31.952	251.641	100%	34.547

Лоша актива (актива класификована у В, Г и Д категорије) износи 54.783 милиона динара и у односу на 31. децембар 2002. године она је повећана у апсолутном износу за 5.622 милиона динара, или 11,4%. Учешће лоше активе у укупној билансној активи и ванбилансним ставкама смањено је са 9,5% у 2002. на 7,3% на крају 2003. године, а учешће потенцијалних губитака у капиталу са 51,4% на 42,2%.

Потенцијални губици банкарског сектора повећани су у 2003. години за 2.593 милиона динара, или 8,1% у односу на 2002.

Показатељи ризика

Већина банака је са 31. децембром 2003. године ускладила показатеље адекватности капитала, великих и највећих могућих кредита и трајних улагања са прописаним вредностима.

Релативни показатељи пословања ¹⁾ (у %)		
	31. децембар 2003.	Број банака са неусклађеним показатељима
Показатељ адекватности капитала (мин. 8%)	31,3%	1
Показатељ великих и највећих могућих кредита (макс. 400%)	132,9%	1
Показатељ трајних улагања (макс. 60%)	33,6%	4
Показатељ ликвидности	2,45	1
Показатељ девизног ризика	14,4%	3

¹⁾Без података за Борску банку а.д. Бор.

Усклађеност пословања са горе датим показатељима је код 37 банака потпуна, 6 банака није ускладило по 1 показатељ пословања, 2 банке имају неусклађена по 2 показатеља и 1 банка у санацији је исказала неусклађеност код 4 показатеља.

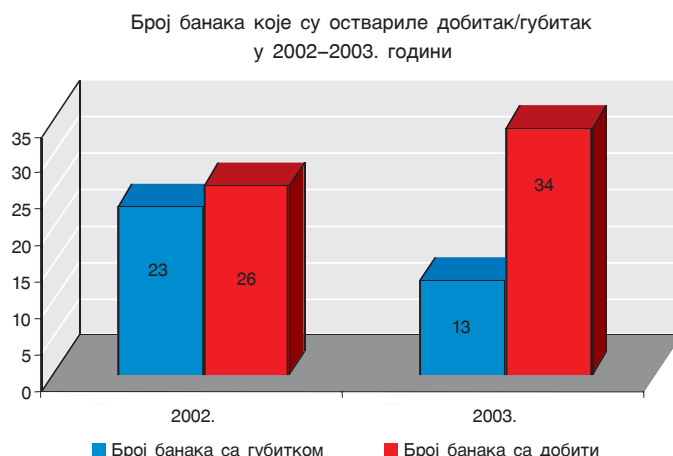
Обавезу да до 31. децембра 2003. године обезбеди прописани минимални износ новчаног дела акционарског капитала у динарској противвредност од 10 милиона евра нису испуниле 4 банке, од којих 1 у санацији.

Профитабилност

Банке су за период 1. јануар – 31. децембар 2003. исказале негативан финансијски резултат од 1.090 милиона динара, посматрано у нето износу (укупан добитак умањен за укупан губитак).

Финансијски резултат банака 2002-2003. (износ у милионима динара)				
	31. децембар 2002.		31. децембар 2003.	
	Износ	Број банака	Износ	Број банака
1. Добитак	910	26	6.105	34
2. Губитак	28.318	23	7.105	13
Финансијски резултат (1-2)	-27.408	49	-1.090	47

Губитак исказан код 2 банке чини око 62% укупног губитка банкарског сектора, а добитак код 2 банке које су у 2003. години пословале са највећим добитком чини око 48% укупно исказаног добитка банкарског сектора.

Готово половина укупних прихода и расхода банкарског сектора односи се на курсне разлике, једна петина укупних прихода су приходи по основу камата и једна четвртина укупних расхода су остали пословни расходи (највећим делом оперативни расходи).

Контрола банака

Активности у области контроле

Народна банка Србије, кроз своју контролну функцију, обезбеђује финансијски здрав и стабилан банкарски систем земље, способан да заштити интересе депонената, задовољи потребе грађана и привреде и подстакне даљи развој привреде. Током 2003. године настављен је развој система контроле банака. Активности су вођене у правцу даљег усклађивања са Основним принципима ефикасне контроле банака Базелског комитета за контролу банака, тј. тежиште контроле је са законитости пословања банака преусмеравано на ризике којима су банке изложене и на систем управљања тим ризицима, као и на благовремено преузимање корективних мера у правцу успостављања одговарајућих система управљања ризицима у банкама, одржавања стабилности финансијског система и јачања поверења јавности у тај систем.

Објављивање Међународних рачуноводствених стандарда и њихова примена на завршни рачун за 2003 годину, доношење новог Контног оквира за банке и друге финансијске организације и ступање на снагу Правилника о обрасцима и садржини позиција у обрасцима финансијских извештаја за банке и друге финансијске организације захтевали су усклађивање подзаконских аката из области контроле, и то:

- Одлуке о ближим условима примене чл. 26. и 27. Закона о банкама и другим финансијским организацијама,
- Одлуке о критеријумима за класификацију билансне активе и ванбилансних ставки према степену наплативости и висини посебне резерве банака и других финансијских организација,
- Одлуке о начину спровођења чл. 8, 9, 10а, 12, 15, 19б, 19е, 28, 29. и 59. Закона о банкама и другим финансијским организацијама, и
- Упутства о извештајима банака и других финансијских организација.

Нова регулатива не само да има за циљ већи степен усклађености са препорукама Базелског споразума, директивама Европске уније и Међународним рачуноводственим стандардима већ омогућава и:

- превентивни приступ контролне функције, а не накнадно лечење последица,
- стварање основе за сигурније пословање банака и смањење кредитног ризика,
- утврђивање стварног власништва и дефинисање јасне управљачке структуре у банкама,
- смањење могућности фиктивних докапитализација кроз кредитирање акционара, и
- бољи надзор над кредитирањем повезаних лица.

Јачање и даљи развој система раног упозоравања на промене у ризицима пословања банака спровођено је путем прилагођавања и реорганизовања базе података за банке појединачно и банкарски сектор у целини на тромесечном, месечном и, за поједине показатеље, на дневном нивоу. Такође је у финалној фази пројекат електронског достављања података банака и, из тако формиране базе података, генерисање, редовно и по потреби, свих потребних извештаја и прегледа.

У оквиру појачаног надзора над банкама, у 2003. години су спроведене активности на изради система рангирања банака применом "CAMEL" и "CAEL" критеријума (на основу врсте и нивоа преузетих ризика који се односе на капитал, квалитет активе, профитабилност и ликвидност).

Такође је сачињен и реализован Пројекат одређених дневних података за праћење показатеља динарске и девизне ликвидности банака, на основу података које банке свакодневно достављају Сектору за послове монетарног система и политике и Сектору за девизне послове и односе са иностранством.

Током године, Сектор за послове контроле учествовао је и у припреми података за разговоре са мисијом Међународног монетарног фонда (на тему спроведених активности у области контролне функције, кредитне активности банкарског сектора, показатеља пословања и усклађености висине капитала, ефеката конверзије обавеза по Париском и Лондонском клубу поверилаца, несолвентних банака под управом Агенције за осигурање депозита, санацију, стечај и ликвидацију банака) и са мисијом Светске банке (даље спровођење Плана развоја контролне функције Народне банке Србије).

Бонитетна контрола банака

Бонитетна (*off-site*) контрола банака током 2003. године била је усмерена на праћење и процену поштовања прописаних показатеља пословања и других законских обавеза банака, као и на почетак развоја метода процене преузетих ризика банака.

Процене су вршене на основу анализе података које су банке доставиле Народној банци Србије, а пре свега:

- детаљних тромесечних извештаја (рекласификовани биланс стања, рекласификовани биланс успеха, класификација активе, показатељи пословања, прегледи највећих акционара, депонената, гранске и секторске дистрибуције пласмана итд.),

- месечних извештаја о токовима готовине, ризику ликвидности и девизном ризику,

- документације приложене уз захтеве за давање одобрења за стицање акција банке са правом управљања којим се остварује 15% и више учешћа у акционарском капиталу банке, односно за стицање сопствених акција, и

- извештаја о ревизији годишњег рачуна банака.

Крајем године почели су послови на изради регулативе и нових образаца за достављање извештаја о пословању банака.

Значајне активности у области бонитетне контроле односиле су се и на процену услова за давање сагласности за стицање значајног пакета акција банака (акција са правом управљања којим се остварује учешће у акционарском капиталу од 15% или веће), нарочито у случају продаје већинског пакета акција новом власнику.

Непосредна контрола банака

У 2003. години непосредна (*on-site*) контрола извршена је код 19 банака и 5 других финансијских организација, и то:

- код 9 банака и 5 других финансијских организација свеобухватна контрола бонитета и законитости пословања,

- код 8 банака контрола спровођења Закона о платном промету,

- код 2 банке провера извршења налога Народне банке Србије.

И са аспекта непосредне контроле створена је, током године, основа за даље усмеравање тежишта на контролу ризика пословања банака. То се првенствено односи на сагледавање оперативног ризика, што је подразумевало успостављање редовних контаката са руководством банака.

Спровођење мера према банкама

Народна банка Србије је током 2003. године издала налоге и изрекла мере у случају 9 банака. Налози су се односили на усклађивање пословања банке са различитим одредбама Закона о банкама и другим финансијским

организацијама, као и другим прописима, а у појединим случајевима и са актима банке. У највећем броју случајева налози су се односили на:

- класификацију активе у складу са прописима (4 случаја),
- усклађивање пословања са чл. 26. и 27. Закона о банкама и другим финансијским организацијама (6 случајева),
- поштовање других одредаба Закона о банкама и другим финансијским организацијама (2 случаја), и
- примену других прописа или аката банке (4 случаја).

Мере предузимане током године биле су, више него раније, оријентисане на отклањање узрока незаконитог пословања банака, с тим што се водило рачуна да се што мање омета редовно пословање банака и што више подстакне лична одговорност за пропусте у раду банке.

Народна банка Србије је 1 банци донела решење о одузимању дозволе за рад и решење о ликвидацији, будући да је контролом пословања банке утврђено да је она повредила више законских прописа.

На Скупштини акционара 1 банка је донела одлуку о престанку рада.

У току године, по захтевима банака за давање сагласности, Народна банка Србије је донела:

- 36 решења о давању сагласности на измене и допуне уговора о оснивању, односно статута банака и других финансијских организација,
- 12 решења о давању сагласности на промену назива и седишта банке,
- 9 решења о давању одобрења за стицање акција банке са правом управљања преко 15%, и
- 6 решења о давању сагласности за обављање трговине на финансијској берзи.

После доношења новог Закона о Народној банци Србије и Закона о изменама и допунама Закона о банкама и другим финансијским организацијама, уследило је доношење нове Одлуке о ближим условима и начину вршења контролне функције Народне банке Србије.

Централни регистар кредита

Одељењу кредитног регистра, банке и друге финансијске организације достављају податке о потраживањима (билансним, ванбилансним, краткорочним, дугорочним и др.) од дужника, односно групе повезаних дужника која укупно износе најмање 5.000.000 динара, изузев потраживања по основу учешћа у капиталу и трајних улога код правних субјеката.

Поред тих података, од Београдске берзе а.д. Београд се свакодневно добијају и дневни подаци по правним лицима емитентима хартија од вредности, са висином емитованих и продатих хартија на берзи, односно њиховој обавези по емитованим и продатим хартијама од вредности.

Планови за 2004. годину

Активности у 2004. години биће усмерене на:

- интензивирање непосредних контрола у банкама, посебно оних са најизраженијим ризицима,
- спровођење опсежних мера у сектору тзв. других финансијских организација (штедионице, ШКО и ШКЗ), ради консолидације тог сектора⁴,
- већу транспарентност власничке структуре банкарског сектора, с циљем утврђивања стварног власништва у банкама,
- адекватно спровођење нове регулативе из области контроле, као и примене Међународних рачуноводствених стандарда и новог Контног оквира за банке и друге финансијске организације,
- пуну имплементацију "CAMEL" система рангирања банака, уз израду система раног упозорења ради благовремене реакције на идентификоване ризике у банкарском сектору,
- унапређење кадровских и техничких ресурса, првенствено пријемом новог кадра, његове едукације и оспособљавања,
- унапређење Интернет сајта Народне банке Србије у делу контролне функције, посебно у погледу доступности података о банкарском сектору и банкама појединачно.

⁴Као резултат тих активности, почетком 2004. године одузете су дозволе за рад трима штедно-кредитним задругама.

ПЛАТНИ ПРОМЕТ

ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПЛАТНОГ ПРОМЕТА
У 2003. ГОДИНИ

108

Функционисање платног промета у 2003. години

Почетком јануара 2003. године окончан је један од највећих финансијских пројеката у нашој земљи — платни промет је из Завода за обрачун и плаћања пренет у пословне банке и започео је са радом RTGS и клиринг систем Народне банке Србије. У свету реализација таквих пројеката обично траје више од две године, док су код нас припреме изведене за само пет месеци, и то без већих потешкоћа у финансијској сфери. Народна банка Србије је за обављени посао добила највеће оцене међународних институција, првенствено ММФ-а. Следи део навода из Извештаја ММФ-а за мај 2003: *"The shift of payment operations from the ZOP to commercial banks in January marked an important milestone in the financial development of Serbia"... "The infrastructure for NBS services is now comparable to the best of other central banks in Europe"... "The single day conversion to a modern payment system was remarkable in that it was achieved in just few months"... "The shift of payment operations from ZOP to the commercial banks in January was completed with minimal disruption to financial activity"... "The expiration of ZOP has removed the main obstacles to the development of a market-based monetary policy framework and new capital markets"*.

Резултати рада Дирекције за платни систем Народне банке Србије постигнути током 2003. године потврђују да је наша земља добила рационалан, поуздан и ефикасан систем међубанкарског платног промета, који је у целини у складу са десет основних принципа функционисања платних система дефинисаних у документу *"The Core Principles for Systemically Important Payment Systems"* Банке за међународна поравнања у Базелу (BIS). Поред тога, RTGS и клиринг систем у потпуности је спреман за прикључење у TARGET — систем за велика плаћања у зони евра, када се за то буду стекли остали неопходни услови.

Расположивост RTGS и клиринг система током прве године рада износила је 99,71% капацитета, што је изнад расположивости тих система у земљама Европске уније.

Банке су, захваљујући новом начину обављања послова платног промета у земљи, оствариле бројне користи, а пре свега: значајно проширење пословне мреже (филијале, експозитуре, шалтери), повећање прихода по основу услуга платног промета, унапређење квалитета управљања ликвидношћу и непосредан увид у пословање својих клијената,

искуство и знања стечена у реализацији великог и комплексног пројекта, излазак на тржиште са новим производима (електронско банкарство...) итд.

Почетком године у систему је учествовало 50 банака, док је на дан 31. децембра број банака сведен на 47. Поред банака, у систему партиципирају Управа за јавна плаћања Министарства финансија РС и субјекти Народне банке Србије. Током године ниједна банка није била искључена из RTGS и клиринг системе због непоштовања прописаних правила.

У 2003. години, посредством RTGS и клиринг система, реализовано је укупно 103,67 милиона налога, у укупном износу од 7.114,4 милијарде динара. Од укупно реализованог броја налога, RTGS плаћања учествују са 5,2 милиона налога, или 5,02%, а плаћања у клирингу са 98,5 милиона налога, или 94,98%. Просечно учешће вредности плаћања у клирингу у укупном промету RTGS и клиринг система износило је 8,64%. Просечан износ по једном RTGS налогу износио је 1.247.677,10 динара. За налоге извршене у клирингу просек за 2003. годину износи 6.241,66 динара.

Будући да су током јануара 2003. у систему наплате потраживања по основу издатих чекова по текућим рачунима грађана наступили већи проблеми, Народна банка Србије је, да би се они превазишли, у договору с банкама понудила сопствено решење – клиринг чекова. Од 8. фебруара, од када се клиринг чекова извршава у Дирекцији за платни систем Народне банке, дневно је у просеку реализовано 115.638 чекова у вредности од 195,5 милиона динара.

У периоду од 9. априла, када је почео обрачун динарских плаћања по основу издатих YUBA платних картица, до 31. децембра године, у Дирекцији за платни систем је реализовано укупно 644.559 плаћања у износу од 658,66 милиона динара.

Учесници RTGS и клиринг система Народне банке, у својим писаним извештајима у 2003. години, износили су оцене да се сарадња са Дирекцијом за платни систем Народне банке Србије одвијала веома успешно.

ЗАКОНОДАВНО-ПРАВНА АКТИВНОСТ

Дирекција за законодавно-правне послове је у 2003. години учествовала у изради следећих нацрта републичких закона, односно давала мишљења на те нацрте — Нацрт закона о буџету Републике Србије за 2003. годину, Нацрт закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, Нацрт закона о финансијском лизингу, Нацрт закона о Корпорацији за осигурање стамбених кредита, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о порезу на добит предузећа, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о порезу на финансијске трансакције, Нацрт закона о Народној банци Србије, Нацрт закона о задуживању и давању гаранција државне заједнице Србија и Црна Гора, Нацрт закона о јавном дугу, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању, Нацрт закона о санацији и стечају банака, Нацрт закона о Агенцији за банкарство, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, Нацрт закона о спољној трговини и Нацрт меморандума о буџету и економској и фискалној политици за 2004. годину, с пројекцијама за 2005. и 2006. годину.

Ради спровођења и извршавања послова Народне банке Србије, гувернер је у 2003. години донео 88 општих аката, и то 79 одлука, седам упутстава, један правилник и једно саопштење — који су објављени у ”Службеном листу СРЈ”, односно “Службеном гласнику РС”. Овим прописима обухваћени су следећи послови Народне банке Србије:

— *послови монетарног система и политике* (утврђивање програма монетарне политике Народне банке Србије у 2004. години, висина есконтне стопе и каматне стопе, обавезна резерва, услови и начин на који Народна банка Србије издаје краткорочне хартије од вредности, спровођење операција на отвореном тржишту, политика одобравања краткорочних кредита у четвртном тромесечју 2003. године, услови и начин депоновања вишкова ликвидних средстава банака код Народне банке Србије, минимални услови кредитне способности банака, мере за одржавање девизне ликвидности банака ради обезбеђења исплате девизних штедних улога и др.);

— *девизни послови и односи са иностранством* (услови и начин рада девизног тржишта, врсте девиза и ефективног страног новца које Народна банка Србије купује и продаје на девизном тржишту, откуп ефективног страног новца земаља чланица Европске монетарне уније, начин обављања послова Централног регистра, депоа и клиринга хартија од вредности, услови и начин обављања мењачких послова и поступак контроле

мењачких послова, услови за давање овлашћења банкама за обављање послова са иностранством, као и услови за одузимање тих овлашћења, услови за упис и начин вођења регистра банака овлашћених за обављање послова са иностранством, обим и начин коришћења у 2004. години финансијских кредита за намене из члана 2. став 2. Закона о кредитним пословима са иностранством и др.);

— *послови контроле* (ближи услови и начин вршења контролне функције Народне банке Србије и др.);

— *послови трезора* (издавање, основна обележја и пуштање у оптицај новчанице од 1.000 динара, издавање и основна обележја кованог новца апоена од 1, 2, 5, 10 и 20 динара, издавање и основна обележја новчанице од 5.000 динара, начин управљања токовима готовине снабдевањем банака новчаницама и кованим новцем, повлачење из оптицаја кованог новца апоена од 1 паре, 5 и 10 пара и др.);

— *рачуноводствено-финансијски послови* (контни оквир и садржина рачуна у Контном оквиру за банке и друге финансијске организације, аналитички рачуни у Контном оквиру за банке и друге финансијске организације и др.);

— *послови платног промета* (начин обављања платног промета преко новчаног рачуна Централног регистра, депоа и клиринга хартија од вредности, облик, садржина и начин коришћења јединствених инструмената платног промета, услови и начин плаћања у готовом новцу у динарима за правна и физичка лица која обављају делатност, врсте података које банке достављају Народној банци Србије и начин и рокови достављања тих података, обављање међубанкарског обрачуна чекова по текућим рачунима грађана, обављање обрачуна платних картица, начин управљања токовима готовине снабдевањем банака новчаницама и готовим новцем, поступање с меницама издатим до 31. децембра 2002. године, начин и услови праћења ликвидности и солвентности правних лица и др.).

У току 2003. године, пред Уставним судом Републике Србије покренуто је пет поступака за оцењивање уставности и законитости општих аката Народне банке Југославије (Србије). Пред Трговинским судом у Београду води се 13 парничних предмета, један поступак ликвидације, један поступак стечаја, два извршна поступка и три поступка по основу привредних преступа, а пред осталим трговинским судовима у току је 11 парничних предмета, као и један поступак ликвидације. Пред Врховним судом Србије у току је 12 управних спорова, док се пред општинским судовима води 26 парничних и осам кривичних предмета.

Дирекција за законодавно-правне послове ће у току 2004. године учествовати у изради прописа и подзаконских аката којима ће се регулисати осигурање депозита код банака, а учествоваће и у изради уставних одредаба о положају Народне банке Србије — настојећи да се ојача њена независност и самосталност. У том ће смислу учествовати у изради одредаба које се буду предлагале ради измена и допуна Закона о Народној банци Србије, Закона о банкама и другим финансијским организацијама, Закона о санацији, стечају и ликвидацији банака, као и Закона о Агенцији за осигурање депозита, санацији, стечају и ликвидацији банака.

ИНТЕРНА РЕВИЗИЈА

ОСНОВНЕ АКТИВНОСТИ У 2003. ГОДИНИ

116

Основне активности у 2003. години

Интерна ревизија свој циљ остварује кроз идентификацију и процену ризика, вредновање успостављеног система интерних контрола и давање препорука за њихово унапређење, као и кроз консултантску активност ради пружања подршке остваривању стратешких циљева Народне банке Србије, с акцентом на управљање ризицима и интерним контролама.

Послови интерне ревизије у Народној банци Србије извршавају се у оквиру самосталне организационе јединице, Интерне ревизије, чији је рад регулисан правилником, којим се дефинишу основни принципи организације и рада, циљеви и задаци, као и одговорности и овлашћења.

Приоритетни задатак Интерне ревизије у току 2003. године био је извршавање ревизија предвиђених Годишњим планом и ревизија по налогу гувернера, које су се односиле на усклађеност пословања са законском и унутрашњом регулативом, на адекватност успостављеног система интерних контрола, а затим финансијских и других ревизија.

Након сваке обављене ревизије, Интерна ревизија је сачињавала објективне и независне извештаје о активностима запослених у њима, адекватности и функционисању интерних контрола, уз своје препоруке како да се отклоне уочени недостаци, ради смањења потенцијалних ризика и унапређења радних процеса.

По истеку одређеног времена од достављања коначних извештаја односним организационим јединицама, прикупљани су и обрађивани подаци о статусу имплементације датих препорука (*follow up*). На тај начин Интерна ревизија прати активности организационих јединица на примени препорука које су дате у сачињеним извештајима.

Поред тога, Интерна ревизија је била задужена и за сарадњу са екстерним ревизором Народне банке и, самим тим, за комуникацију између екстерног ревизора, с једне стране, и организационих јединица и руководства, са друге.

Ради подизања квалитета пословних процеса у Народној банци Србије путем уједначавања приступа обављању послова, схватању одговорности, сагледавању целине тих процеса и могућности за њихову рационализацију, бољем надзору и контроли, лакшем увођењу у посао нових запослених и сл., Интерна ревизија је у 2003. години покренула иницијативу за документовање свих пословних процеса у Народној банци.

Истовремено са обављањем основних активности, запослени у Интерној ревизији су континуирано радили на свом професионалном усавршавању, имајући у виду, поред осталог, процес увођења међународних рачуноводствених стандарда. Обука кадра обављена је пре свега у области интерне ревизије и међународних рачуноводствених стандарда, и то кроз студијске посете централним банкама, семинаре и друге видове обуке.

С обзиром на релативно кратко време постојања интерне ревизије као независне функције у Народној банци Србије, њено деловање у 2004. години биће усмерено, осим на остваривање годишњег плана обављања ревизија, на даље дефинисање и усавршавање методологије рада, која се заснива на процени ризика пословања (*risk based auditors approach*) организационих јединица Народне банке, и на промовисање саме функције интерне ревизије. Развој Интерне ревизије у том смеру допринеће приближавању стандардима и пракси интерне ревизије развијених земаља, као и бољем разумевању саме функције, прихватању и деловању на свим нивоима организације.

ОРГАНИЗАЦИОНЕ И КАДРОВСКЕ ПРОМЕНЕ

БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ (РЕЛАТИВНЕ ПРОМЕНЕ У ОДНОСУ НА 2002. ГОДИНУ)	120
КВАЛИФИКАЦИОНА СТРУКТУРА ЗАПОСЛЕНИХ	121
СТАРОСНА СТРУКТУРА ЗАПОСЛЕНИХ	122
СПРОВОЂЕЊЕ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА	122
ПРИЈЕМ ПРИПРАВНИКА И ПЛАНОВИ ЗА 2004. ГОДИНУ	123

Број запослених (релативне промене у односу на 2002. годину)

Број запослених у Народној банци Србије на дан 31. децембра 2003. године износио је 5.349 према 9.162 на дан 31. децембра 2002. године, што значи да је смањен за 3.813, или 41,62%.

Преглед укупног броја запослених у Народној банци Србије									
Организац. део	31. децембар 2002.				31. децембар 2003.				% повећања односно смањења (9-5):5
	Неодређено време	Нераспоређени и радници на располагању	Одређено време	Укупно (2+3+4)	Неодређено време	Нераспоређени и радници на располагању	Одређено време	Укупно (6+7+8)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
НБС – Седиште	1.251	147	146	1.544	1.263	51	125	1.439	-6,8
ГРФ – Београд	72	179	–	251	755	338	10	1.193	475
Филијала у Новом Саду	118	–	–	118	699	77	38	814	690
Филијала у Приштини	7	24	–	31	5	22	–	27	-12,9
Филијала у Нишу	–	–	–	–	351	44	43	438	–
Филијала у Крагујевцу	–	–	–	–	307	40	25	372	–
Филијала у Ужицу	–	–	–	–	244	26	14	284	–
ЗИН	789	14	–	803	744	8	–	782	-2,62
ЗОП	5.024	187	1.204	6.415	–	–	–	–	–
Укупно:	7.261	551	1.350	9.162	4.398	606	345	5.349	-41,62

Разлог смањења броја запослених био је првенствено организационе природе, тј. укидања специјализоване организације у саставу Народне банке Југославије – Завода за обрачун и плаћања и преласка дела послова у пословне банке и у Министарство финансија Републике Србије. Али, будући да је део послова остао да се обавља у Народној банци Србије (бонитет, принудна наплата, хартије од вредности и део послова трезора), у Главној републичкој филијали и филијалама, преузет је један број радника за обављање тих послова, што је допринело повећању броја запослених у тим филијалама.

Квалификациона структура запослених

Преглед броја запослених по квалификационој структури										
Организациони део	31. децембар 2003.									
	Др	Мр	ВСС	ВШС	ССС	ВКВ	КВ	НСС	НК	Укупно
НБС – Седиште	6	25	535	96	571	26	60	115	5	1.439
ГРФ – Београд	–	–	182	158	651	10	47	18	127	1.193
Филијала у Новом Саду	2	3	100	89	467	5	42	106	–	814
Филијала у Приштини	1	–	12	2	7	–	1	–	4	27
Филијала у Нишу	–	–	59	44	260	–	22	53	–	438
Филијала у Крагујевцу	–	–	58	35	227	–	–	52	–	372
Филијала у Ужицу	–	–	32	27	173	4	7	41	–	284
ЗИН	–	5	80	64	216	242	56	35	84	782
Укупно НБС:	9	33	1.058	515	2.572	287	235	420	220	5.349
%	0,17	0,62	19,78	9,63	48,08	5,37	4,39	7,85	4,11	100,00

Преглед броја запослених по квалификационој структури, 2002-2003.										
	Стручна спрема									
	Др	Мр	ВСС	ВШС	ССС	ВКВ	КВ	НСС	НК	Укупно
31. дец. 2002.	5	35	1.470	1.277	3.715	290	245	661	114	7.812
%	0,01	0,45	18,82	16,35	47,56	3,71	3,14	8,46	1,46	100,00
31. дец. 2003.	28	14	1.058	515	2.572	287	235	420	220	5.349
%	0,52	0,26	19,78	9,63	48,08	5,37	4,39	7,85	4,11	100,00

У погледу квалификационе структуре у 2003. години у поређењу са 2002, најочљивији су разлика у броју запослених са звањем доктора наука, тј. повећање са 5 на 28, и знатно смањење броја запослених са вишом стручном спремом, док код осталих квалификација није било значајнијих промена.

Старосна структура запослених

Преглед броја запослених по старосној структури (без ЗОП-а)

Организ. део	31. децембар 2003.							Просек година старости
	До 20	20 до 30	30 до 40	40 до 50	50 до 60	Преко 60	Укупно	
НБС – Седиште	–	209	385	495	337	13	1.439	42,36
ГРФ – Београд	–	64	297	535	290	7	1.193	47,2
Филијала у Новом Саду	–	48	130	349	275	12	814	46,39
Филијала у Приштини	–	1	12	11	3	–	27	50,04
Филијала у Нишу	–	25	69	176	155	13	438	46,63
Филијала у Крагујевцу	–	8	45	165	145	9	372	43,91
Филијала у Ужицу	–	17	41	127	93	6	284	47,81
ЗИН	–	32	235	343	166	6	782	46,51
Укупно НБС	-	404	1.214	2.201	1.464	66	5.349	
%	-	7,55	22,70	41,15	27,37	1,23		

Када је реч о старосној структури запослених на нивоу Народне банке Србије, доминирају они у доби између 40 и 50 година, што представља учешће од 41,15%. У оквиру тога Седиште Народне банке Србије има најмлађи кадар.

Спровођење стручног образовања

Преглед броја запослених који су користили
стручно усавршавање у 2002-2003.

Врста стручног усавршавања	Број запослених	
	2002.	2003.
Магистратура, правосудни испит и специјализација	19	15
Дошколовавање	15	8
Стручна обука за стицање звања брокера	3	–
Настава страних језика (од почетног до потпуног знања, као и специјалистички пословно–банкарски)	346	378
Стручни испит за приправника	10	4
Курсеви, семинари и саветовања у земљи и иностранству	53	140

Обуке на персоналном рачунару у току 2003. године у Народној банци нису биле организоване.

Број запослених који су похађали наставу страних језика повећан је за 9,24% у односу на 2002. годину.

Истовремено је број запослених који су похађали курсеве, семинаре и саветовања у земљи и иностранству био већи за чак 164,15% у односу на претходну годину.

Пријем приправника и планови за 2004. годину

Планирано је да се у 2004. години у Седиште Народне банке прими 10 приправника и 8 волонтера са високом стручном спремом (економски и правни факултет, ФОН, електротехнички факултет), као и одређени број високостручних радника са искуством, зависно од потреба.

Поред тога, планира се, као и прошле године, летња, двомесечна пракса за најбоље студенте (четврте године) одговарајућих факултета, која ће студентима омогућити да се непосредно упознају са функцијама и пословањем једне централне банке.

Дугорочни план предвиђа и усавршавање запослених у Народној банци ради бољег и ефикаснијег обављања послова и задатака из функција централне банке.

ИНФОРМАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА

ПОДРШКА ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ
ПОСЛОВНИМ БАНКАМА И НАРОДНОЈ БАНЦИ

126

Подршка Информационе технологије пословним банкама и Народној банци

Процес електронског достављања података пословних банака и других финансијских организација Народној банци Србије је током 2003. године потпуно прихваћен. Након извршених значајних техничких побољшања софтвера за пријем и контролу података, знатно је убрзан процес пријема и обраде порука, а систем контроле и обавештавања одговарајућих сектора у Народној банци потпуно аутоматизован. Реализован је и систем за мониторинг порука од пословних банака.

У 2003. години је укупно прихваћено и обрађено око 220.000 извештаја са око 27.000.000 трансакција.

Измене законских прописа извршене током године налагале су да се изврше и измене у структурама порука и критеријумима за контролу података, што је, у сарадњи са секторима у Народној банци, спроведено у задатим роковима.

Подршка пословним банкама током 2003. године знатно је унапређена и у области вођења и одржавања јединственог Регистра ималаца рачуна у платном промету. Крајем године је у Регистру (бази података) било евидентирано око 440.000 рачуна правних лица и предузетника. Током године је издато око 3.500 писмених обавештења, 400 e-mail-ова, око 100 CD-ова и више хиљада усмених обавештења о подацима и статусу појединих ималаца рачуна.

Увођењем нових апликативних решења, унапређено је пословање у областима:

- Односа са иностранством
 - аутоматизација послова регистравања, евидентирања, анализе и извештавања по кредитним задужењима према међународним финансијским организацијама
- Монетарних послова
 - систем електронског трговања хартијама од вредности (СЕТ) — аукцијска платформа за тровање благајничким записима Народне банке Србије
 - стање банака и других финансијских организација на рачунима RTGS
 - стара девизна штедња

- Пословања Народне банке Србије
 - евиденција кадра
 - евиденција основних средстава
 - књижења и трансфери у Дирекцију за рачуноводство
 - нова верзија интранет сервиса (*WebHouse*)
- Послови Трезора
 - динарска готовина у Дирекцији и филијалама, односно експозитурама Трезора Банке
 - динарска готовина у Одељењу контроле (ЗИН)
 - ефективни страни новац у Дирекцији и филијалама, односно експозитурама Трезора Банке
 - мењачки послови
- Принудне наплате
- Послова контроле
 - пројекат аналитичких извештаја о пословању банака заснован на препорукама Базелског комитета за потребе портфолио менаџера у Сектору контроле банака (10 комплексних извештаја на месечном и тромесечном нивоу, који се у оквиру веб сервера на интранет мрежи Народне банке аутоматски генеришу).

Ради побољшања техничке инфраструктуре у Народној банци, реализоване су следеће активности:

- обезбеђење мрежне инфраструктуре за рад Националног центра за платне картице,
- унапређење мреже Банке прикључивањем на оптички прстен и применом нових комуникационих уређаја и механизма заштите,
- учешће у пројектима изградње комуникационог чворишта Славија и имплементација IP телефоније,
- реализација пројеката Изведено стање мреже и Стандардизација IP адресне шеме,
- имплементација и администрација нових оперативних система (Linux I MS Windows 2003).

Процес управљања Информационом технологијом унапређен је применом међународних стандарда, а у свим пројектима који се развијају у Информационој технологији су усвојени и имплементирани процеси управљања.

Инициран је програм заштите информација у Народној банци Србије и настављен рад на контроли квалитета апликативних решења у складу са процесима управљања пројектима.

Информациона технологија планира да у 2004. години формира и установи Call центар, који би имао задатак да:

- омогући јединствену и конзистентну информацију о пословној политици Народне банке,

- формира централну базу података питања и одговора,
- обезбеди да сви одговори на питања имају јединствен ниво стандарда за Народну банку, као резултат заједничког рада свих сектора у Банци,
- омогући да се сви одговори дају у року од најкасније 24 сата, и то различитим каналима дистрибуције (телефоном, e-mail-ом, електронским порукама и сл.).

Информациона технологија ће активно учествовати у даљем развоју пројекта операција на отвореном тржишту, девизног пословања, рачуноводства, експертског система за монетарно пословање и послове контроле банака и осигурања. Пројекат унапређења рада Help desk-а ће омогућити да подршка крајњим корисницима буде централизована, адекватна и ажурна. Наставиће се рад и на програму заштите информација.

Развој Информационе технологије ће се и убудуће заснивати на дефинисаним процесима, процедурама и стандардима. Информациона технологија ће се такође бавити перманентним стручним усавршавањем својих запослених, као и едукацијом запослених у Народној банци у погледу коришћења рачунарске технологије.

РАЧУНОВОДСТВЕНИ ИЗВЕШТАЈ

ИЗВЕШТАЈ РЕВИЗОРА	131
БИЛАНС УСПЕХА	134
БИЛАНС СТАЊА	135

ИЗВЕШТАЈ РЕВИЗОРА

ГУВЕРНЕРУ И САВЕТУ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

Обавили смо ревизију биланса стања Народне банке Србије (у даљем тексту “НБС”) на дан 31. децембра 2003. године и одговарајућег биланса успеха, извештаја о променама на капиталу и биланса токова готовине за наведену годину. За ове финансијске извештаје одговорно је руководство НБС. Наша одговорност је да изразимо мишљење о овим финансијским извештајима на основу ревизије коју смо обавили. Ревизију финансијских извештаја НБС за годину која се завршила 31. децембра 2002. године, пре корекција спроведених од стране руководства НБС као што је обелодањено у напомени 22. уз финансијске извештаје, обавио је други ревизор, у чијем је извештају од 11. јуна 2003. године изражено квалификовано мишљење о тим финансијским извештајима услед немогућности да се процене ефекти доспећа обавеза по ино-кредитима.

Ревизију смо обавили у складу са Међународним стандардима ревизије. Ови стандарди захтевају да ревизију планирамо и обавимо на начин који омогућава да се у разумној мери уверимо да финансијски извештаји не садрже погрешне информације од материјалног значаја. Ревизија укључује испитивање доказа, на бази провере узорака, којима се поткрепљују износи и информације обелодањене у финансијским извештајима. Ревизија такође укључује оцену примењених рачуноводствених начела, значајних процена које је извршило руководство, као и општу оцену презентације финансијских извештаја. Сматрамо да ревизија коју смо обавили обезбеђује солидну основу за изражавање нашег мишљења.

По нашем мишљењу, ови финансијски извештаји објективно и истинито, по свим материјално значајним аспектима, приказују финансијски положај НБС на дан 31. децембра 2003. године, резултате њеног пословања, промене на капиталу и токове готовине за 2003. годину, у складу са Међународним стандардима финансијског извештавања.

Не изражавајући резерве у односу на дато мишљење, скрећемо пажњу на следећа питања:

- (а) Као што је објашњено у напомени 17. уз финансијске извештаје, на дан 31. децембра 2003. године, доспеле обавезе НБС по ино-кредитима износе 2,459 милиона динара. С обзиром да доспеле обавезе нису измирене од стране НБС у уговореним роковима, кредитор има право да захтева превремену отплату недospelог износа кредита у износу од 3,005 милиона динара. На основу информација добијених од руководства НБС, у току су преговори са ино-кредитором у вези са репрограмирањем обавеза и евентуалним отписом дела дуга. До датума издавања овог извештаја, ино-кредитор није упутио НБС горе наведени захтев.

- (б) Као што је објашњено у напмени 23. уз финансијске извештаје, НБС у посебним евиденцијама води средства и обавезе некадашње Народне Банке Југославије, настале пре распада бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (“СФРЈ”). Након што су америчке банке у току 2003. године деблокирале средства бивше СФРЈ, НБС је остварила посебне приходе у износу од 2,130 милиона динара. Поред тога, НБС по истом основу има замрзнута средства на рачунима код одређених европских банака. У случају деблокаде ових средстава, евентуални ефекти биће укључени у финансијске извештаје у будућим периодима.

Преговори о сукцесији између Србије и Црне Горе, започети након усвајања Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, као што је објашњено у напмени 25. уз финансијске извештаје, нису окончани до датума израде ових финансијских извештаја и њихов резултат може утицати на финансијске извештаје НБС. Поред тога, као што је објашњено у напмени 2. уз финансијске извештаје, финансијски извештаји НБС обухватају пословање свих њених организационих јединица, изузев Главне републичке филијале у Подгорици (Црна Гора), која није укључена у финансијске извештаје НБС будући да у Републици Црној Гори функцију централне банке обавља Централна банка Црне Горе, као и због престанка контроле НБС над овом организационом јединицом.

- (в) Као што је објашњено у напмени 26. уз финансијске извештаје, на дан 31. децембра 2003. године против НБС се воде одређени судски спорови. На основу мишљења независних адвоката и руководства НБС, по том основу се не очекују негативни ефекти на финансијске извештаје НБС.

Београд, 28. мај 2004. године

Мирослав Тончић
Овлашћени ревизор

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ
за 2003. годину

БИЛАНС УСПЕХА

(у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2003. године, у милионима динара)

	<u>2003.</u>	<u>2002.</u>
Приходи од камата	5.376	5.224
Расходи камата	<u>(3.423)</u>	<u>(3.706)</u>
Нето приходи од камата	<u>1.953</u>	<u>1.518</u>
Приходи од накнада и провизија	4.575	10.918
Расходи накнада и провизија	<u>(975)</u>	<u>(1.314)</u>
Нето приходи од накнада и провизија	<u>3.600</u>	<u>9.604</u>
Нето приходи од трговања	3.387	240
Приходи од дивиденди	54	2
Остали приходи	<u>952</u>	<u>1.534</u>
Укупно пословни приходи	9.946	12.898
Исправке вредности средстава и резервисања, нето	(3.022)	(3.008)
Остали пословни расходи	<u>(5.254)</u>	<u>(8.433)</u>
Добитак пре посебних прихода	1.670	1.457
Посебни приходи	<u>2.130</u>	<u>-</u>
Добитак	<u><u>3.800</u></u>	<u><u>1.457</u></u>

БИЛАНС СТАЊА

(на дан 31. децембра 2003. године, у милионима динара)

	<u>2003.</u>	<u>2002.</u>
АКТИВА		
Готовина и текући рачуни код банака	16.581	20.672
Депозити код банака у иностранству	92.176	66.663
Злато и остали племенити метали	7.837	6.717
Хартије од вредности којима се тргује	84.175	45.915
Хартије од вредности које се држе до доспећа	17.000	18.188
Кредити	1.586	2.688
Чланска квота у Међународном монетарном фонду и средства у специјалним правима вучења	37.848	37.425
Основна средства и нематеријална улагања	7.947	7.187
Остала средства	<u>3.483</u>	<u>3.778</u>
Укупно актива	<u>268.633</u>	<u>209.233</u>
ПАСИВА		
Обавезе		
Обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	87.302	70.537
Обавезе према држави и другим депонентима	33.796	13.762
Обавезе према Међународном монетарном фонду	92.308	75.210
Издате хартије од вредности	2.223	1.551
Новац у оптицају	42.979	43.431
Остале обавезе	<u>3.259</u>	<u>2.839</u>
Укупно обавезе	<u>261.867</u>	<u>207.330</u>
Капитал		
Државни капитал	3.319	3.319
Ревалоризационе резерве	5.067	4.004
Акумулирани губитак	<u>(1.620)</u>	<u>(5.420)</u>
Укупно капитал	<u>6.766</u>	<u>1.903</u>
Укупно обавезе и капитал	<u>268.633</u>	<u>209.233</u>

И з д а ј е и ш и ђ а м њ а

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Београд, Улица краља Пејра 12

Телефон: 30-27-100

Интернет презентација: www.nbs.yu

Тираж 400 примерака

ISSN 1451-4729
